

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Kene

GOSPODARJI VOJNE V DEMOKRATIČNI REPUBLIKI KONGO

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Kene

Mentor: docent dr. Vladimir Prebilič

GOSPODARJI VOJNE V DEMOKRATIČNI REPUBLIKI KONGO

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

GOSPODARJI VOJNE V DEMOKRATIČNI REPUBLIKI KONGO

Demokratična republika Kongo (DR Kongo) je začela svoj obstoj kot osebna lastnina belgijskega kralja Leopolda II. Po 23-ih letih jo je prodal Belgiji. Leta 1960 se je DR Kongo pod vodstvom Patricea Lumumbe osamosvojila. Kmalu po osamosvojitvi je oblast prevzel Joseph Desiree Mobutu, ki je z avtokratskim stilom vodenja in vseprisotno korupcijo sicer uspešno ohranjal nadzor nad oblastjo, vendar je bil neuspešen pri zagotavljanju pogojev, ki so bili potrebni za ekonomski razvoj ter blaginjo prebivalstva. S stilom vodenja, ki ga pripisujemo gospodarjem vojne, je vladal vse do konca hladne vojne, nakar je prišlo do večjih notranjih trenj, ki so vodila do zamenjave oblasti ter do dveh vojn, v kateri so se vključile tudi sosednje države. Po nekajletnem predsedovanju Laurenta Kabile je prišel na oblast njegov sin Joseph Kabila, ki si je kot cilj zastavil demokratizacijo države. Medtem so gospodarji vojne, ki jih podpirajo paravojaške enote, zaradi vojne, ki se je bila po večjem delu države, pridobili znatno moč. S tem so okrepili nadzor nad določenimi območji države, kjer s pomočjo mednarodnih akterjev izkoriščajo naravne vire in še danes izvajajo teror nad prebivalstvom

Ključne besede: gospodarji vojne, naravni viri, paravojaške enote.

WARLORDS IN THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO

The Democratic Republic of Congo (DRC) started its existence as the private property of Leopold II of Belgium, until he sold it to Belgium after 23 years. DRC gained its independence in 1960 under the leadership of Patrice Lumumba, but soon after that Joseph Desiree Mobutu took control of the state. Due to his autocratic style of leadership and widespread corruption he was successful in maintaining his control, but he could not assure the conditions required for the economic development and welfare of the population. With his leadership style, which can easily be called warlordism, he ruled the country until the end of the Cold War, at which time internal frictions emerged. Frictions led to the replacement of the state leadership and to wars in which neighboring countries soon engaged. After a few years of Laurent Kabila as the head of the state, Joseph Kabila took the position aiming towards the democratizing of the country. Consequently to the war, extending over a greater part of the country, warlords, supported by their paramilitary forces, gained substantial power and strengthened their control over certain parts of the country, where they exploit natural resources and terrorize the inhabitants, with the help of international parties.

Key words: warlords, natural resources, paramilitary forces.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	6
UVOD	8
1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	9
1.1 Predmet in cilji preučevanja.....	9
1.2 Hipoteze	9
1.3 Struktura analize ter metodologija dela.....	10
2. TEMELJNI POJMI	11
2.1 Gospodar vojne – warlord.....	11
2.1.1 Zgodovina uporabe pojma »warlord«.....	11
2.2.2 Definicija »warlordov«.....	13
2.2 Paravojaške sile.....	19
2.3 Milica	19
2.4 Demokracija	20
3. KONGO	21
3.1 Naravno-geografske značilnosti.....	21
3.2 Družbeno-geografske značilnosti.....	22
3.2.1 Zgodovinsko in politično ozadje	22
3.2.1.1 Od posesti kralja Leopolda II do Belgijske kolonije.....	22
3.2.1.2 Osamosvojitve Konga.....	23
3.2.1.3 Vladavina Mobutu-ja	26
3.2.1.4 Dogajanje po letu 1997	27
3.2.2 Prebivalstvo	28
3.2.3 Gospodarstvo.....	29
4. MOBUTU – GOSPODAR VOJNE?	31
4.1 Gospodarstvo med vladavino Mobutuja	32
4.2 Organizacija oboroženih sil med vladavino Mobutuja	36
4.3 Politični vzpon in politični padec Mobutuja	40
4.4 Vzroki za padec Mobutuja	43

5. NASTANEK GOSPODARJEV VOJNE.....	47
5.1 Glavne sile	47
5.1.1 Movement for the Liberation of Congo (MLC) in Jean-Pierre Bemba.....	48
5.1.2 Rassemblement Congolais pour la Democratie (RCD)	51
5.1.2.1 Rassemblement Congolais pour la Democratie-Goma (RCD-G)	51
5.1.2.2 Rassemblement Congolais pour la Democratie - Movement for Liberation (RCD-ML).....	54
5.1.3 Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Democratie (PPRD).....	56
5.2 Mayi-Mayi	58
5.2.1 Mayi-Mayi iz provinc Kivu	59
5.2.2 Mayi-Mayi iz province Katanga	60
5.3 Gospodarji vojne v regiji Ituri.....	61
5.3.1 Oborožena gibanja.....	64
5.3.2 Trenutno stanje	71
6. MEDNARODNA SKUPNOST.....	73
6.1 ZN in MONUC	73
6.2 EU	74
6.2.1 Artemis	75
6.2.2 EUFOR.....	75
7. SKLEP	77
7.1 Verifikacija hipotez.....	77
7.2 Zaključek.....	79
8. LITERATURA IN VIRI.....	81
8.1 Literatura.....	81
8.2 Elektronski viri.....	81

KAZALO TABEL IN SLIK

TABELA 5.1: Oborožena politična gibanja v regiji Ituri, leta 2004.....	64
TABELA 5.2: Podatki o razorožitvah glavnih oboroženih gibanj v regiji Ituri, 2004	72
SLIKA 3.1: DR Kongo.....	21
SLIKA 3.2: Razporeditev naravnih bogastev v DR Kongo	30

SEZNAM KRATIC

AFDL	Alliance des Forces Democratiques de Liberation du Congo-Zaire
ALC	Army for the liberation of Congo
ANC	Armee National Congolaise
APC	Congolese Popular Army
CAR	Centralno afriška republika
CNDP	National Congress for the Defence of the People
CNS	Conference nationale souveraine
CVR	Corps des volontaires de la Republique
DSP	Division Speciale Presidentielle
GACI	La Garde Civile
GECAMINES	Generale des carrieres et des mines
GR	Garde Republicaine
GSSP	Garde Special pour la Securite Presidentielle
FAC	Forces Armee Congolaises
FAP	Popular Self-Defence Forces
FAPC	The People's Armed Forces of Congo
FAR	Forces armees rwandaies
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
FAZ	Forces Armées Zaïroises
FIPI	Front for Integration and Peace in Ituri
FLC	Front de Liberation du Congo
FNI	Front des nationalistes et integrationnistes
FPDC	Forces populaires pour la democratie au Congo
FPLC	Forces patriotiques pour la libération du Congo
FRPI	Forces de Resistance Patriotique en Ituri
HCR	Haut conseil de la Republique
HRW	Human Rigths Watch
LDF	Local Defence Force
MDS	Mednarodni denarni sklad
MLC	Movement for the Liberation of Congo
MNC	Mouvement National Congolais
MONUC	Mission des Nations Unies en République Démocratique du Congo

MPR	Mouvement Populaire de la Revolution
MRC	Mouvement revolutionnaire congolais
MRLK	Revolutionary Movement for the Liberation of Katanga
PPRD	Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Democratie
PUSIC	Le Parti pour l'unité et la sauvegarde de l'intégrité du congo
RCD	Rassemblement Congolais pour la Democratie
RCD-G	Rassemblement Congolais pour la Democratie - Goma
RCD-K-ML	Rassemblement Congolais pour la Democratie -Kisangani-Movement for Liberation
RCD-N	Rassemblement Congolais pour la Democratie – Nationale
RPA	Rwandan Patriotic Army
UDPS	Union pour la Democratie et le Progres Social
UGEC	Union Générale des Etudiants Congolais
UMHK	Union Miniere du Haut Katanga
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola
UPC	Union of Congolese Patriots
UPC-K	Union of Congolese Patriots - Kisembo
ZN	Združeni narodi

UVOD

DR Kongo se zaradi strateške lege v osrčju afriškega kontinenta ter zaradi izjemnih zalog naravnih bogastev ponovno postavlja na svetovni zemljevid. Čeprav v državi vladajo kaotične razmere, se je zaradi prej omenjenih lastnosti zanj začela zanimati mednarodna skupnost vključujoč Slovenijo. Mirovniške sile EU, ki so bile namenjene skrbi za varnost pri izvedbi volitev, je Slovenija namreč obogatila za dva svoja častnika. To je pritegnilo mojo pozornost, zato sem hotel podrobneje spoznati državo ter sile, katere ji o(ne)mogočajo zagotavljanje varnosti in reda.

Lokalni voditelji v DR Kongo, laično poimenovani kar »gospodarji vojne«, in njihove oborožene enote imajo kljub podpisom mirovnih sporazumov še dandanes močan vpliv na prebivalstvo. V večini primerov ne moremo govoriti o demokratičnih oblikah oblasti, ampak gre za oblike z vojsko podprtih lokalnih samouprav. V Demokratični republiki Kongo se pojavlja vprašanje, ali je demokracija prisotna le v imenu države in ali je poskus njenega uvajanja pripomogel k zmanjšanju ali povečanju vpliva ter številčnosti gospodarjev vojne.

Fenomen gospodarjev vojne se ponavadi pojavlja v državah, katere so v razsulu zaradi (v večji meri) državljanskih vojn. Pri poskusu umiritve razmer skušajo same države ter mednarodna skupnost preko demokratičnih načel sklepati kompromise z vodji oboroženih gibanj, pozabljajo pa na civilno družbo, ki je zelo šibka. Zaradi tega do legitimne oblasti pridejo akterji, ki so glavni krivci za takšno stanje in so lahko vse prej kot primerni za vodenje države.

DR Kongo oziroma kar celoten afriški kontinent ima zelo slabo medijsko pokritost. Vse kar lahko izvemo, je v najboljši meri omejeno le na trenutno dogajanje in ne pokaže razlogov, zakaj je do takšnih razmer sploh prišlo. Zanimalo me je ozadje sporov, zato sem v okviru diplomskega dela globlje raziskal to temo.

1. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 Predmet in cilji preučevanja

V svoji diplomski nalogi bom iz različnih vidikov obravnaval gospodarje vojne v DR Kongo. Prva naloga bo seveda razjasnitev termina »gospodar vojne«, pri čemer pričakujem kar nekaj razhajanj med mnenji vodilnih raziskovalcev. Skušal bom tudi opisati razloge, zakaj do tega pojava pride le v določenih državah in kateri so tisti pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za njihov nastanek.

Teoretični del moje raziskave bom skušal nato prenesti na primer Demokratične republike Kongo. Zaradi kompleksnih notranjih in zunanjih političnih odnosov bom za lažje razumevanje najprej predelal zgodovino nastanka te države ter akterje, ki so pripomogli k njenemu sedanjemu stanju. Temeljni predmet moje raziskave pa bo preučevanje delovanja gospodarjev vojne, in sicer vse od Mobutuja, ki je obvladoval celotno ozemlje, do številnih manjših (a ne manj pomembnih), ki se pojavljajo v sedanjem času. Skušal bom opisati, kako je Mobutu prišel na oblast ter njegov način vladanja, zaradi katerega sem ga tudi uvrstil med gospodarje vojne. Pri sodobnih kongovskih gospodarjih vojne bom preučil, kaj je botrovalo njihovem vzponu, v katerih delih DR Kongo delujejo ter zakaj in kako ostajajo na oblasti. Opisati bom skušal tudi njihovo delovanje ter delovanje državnih in mednarodnih institucij, ki se (ne)uspešno bojujejo s tem fenomenom.

1.2 Hipoteze

Moje diplomsko delo bo temeljilo na naslednjih hipotezah:

- V DR Kongu je treba govoriti o »gospodarjih vojne« kot obliki vladanja.
- Glede na trend demokratizacije pričakujem, da se bosta intenziteta in obseg »gospodarjev vojne« zmanjšala.

1.3 Struktura analize ter metodologija dela

Glavnino svoje diplomske naloge bom razdelil na štiri dele. V prvem delu bom definiral gospodarje vojne, v podpoglavjih pa bom skušal opisati tudi zgodovino nastanka tega termina. Definiranje tega pojma je šele na samem začetku, kar dokazuje tudi odsotnost sopomenke v slovenskem jeziku, zato bo moja analiza temeljila le na nekaj ključnih znanstvenikih, ki se ukvarjajo s tem problemom. Na podlagi teh analiz bom obrazložil, zakaj sem se odločil za prevod »warlordov« v »gospodarje vojne«. Naj omenim, da se bo v tem delu pojavljal izraz »warlord« v angleškem jeziku. Razlog tiči v pomanjkanju slovenskih analiz, ki bi raziskovale ta termin. Prav tako bom opisal še nekaj temeljnih pojmov, ki so pomembni za razumevanje moje diplomske naloge.

V drugem delu bom opisoval značilnosti in zgodovino DR Kongo. Tudi ta del bo razdeljen na bolj ali manj obširna podpoglavja - vse od plemenskih združenj, vladavine kralja Leopolda II, obdobja belgijske kolonialne vladavine, osamosvojitve DR Kongo, vladavine Mobutuja ter obdobja po koncu hladne vojne, v katerem se je odvijal eden najbolj krvavih spopadov sodobnega časa. Na kratko bom omenil tudi družbeno-geografske značilnosti.

V tretjem delu bom govoril o tem, kako je Mobutu prišel na oblast ter okoliščine, ki so botrovale njegovi dolgoletni vladavini. Glavni poudarek bo na ekonomskih kazalcih, s katerimi bom ugotavljal, kako uspešna je bila njegova vladavina. Seveda bom tukaj tudi opisal, kako je reševal notranje spore ter kakšna je bila njegova vloga v vojaški strukturi.

Najtežji ter najbolj kompleksen del pa pride po koncu HV, ko se pričnejo velesile umikati. Tukaj bom opisal padec Mobutuja ter začetek vojn, ki so imele izhodišče v sosednjih državah. V teh vojnah se »rodijo« novodobni gospodarji vojne. Analiziral bom glavne izmed njih, prav tako pa tudi geografska območja njihovega delovanja, ki se mnogokrat prekrivajo. Pri tem delu bom preučil, katere države zaradi določenih razlogov stojijo za njimi.

Slovenskih zapisov, ki bi se nanašali na mojo diplomsko nalogo, je zelo malo oziroma jih skoraj ni, zato bo moje delo temeljilo predvsem na angleških virih, precejšen del virov pa bo internetnih.

Metode, ki jih bom uporabljal, bodo deskriptivna metoda ter primerjalna analiza pri prvih dveh temah. Deskriptivno metodo bom uporabil pri opisovanju značilnosti ter zgodovine DR Kongo, primerjalno analizo za obrazložitev izraza »gospodar vojne«. Le-ta je najbolj primerna, saj je kar nekaj raziskovalcev, ki različno definirajo ta termin, zato jih bom skušal primerjati ter ugotoviti, kateri izmed njih najboljše obrazloži ta fenomen.

Za zadnji dve poglavji bom uporabil analizo primarnih ter sekundarnih (predvsem) internetnih virov. Tu se bom nanašal na analize raznih nevladnih organizacij ter posameznikov, ki opisujejo dogajanje v DR Kongo na podlagi lastnih izkušenj ali pa preko posrednikov. Ker je moja tema v zelo majhni meri obdelana v raziskovalnih krogih, bom tukaj le v redkih primerih lahko uporabil primerjalno analizo, katera bi prikazala problem iz več zornih kotov.

2. TEMELJNI POJMI

2.1 Gospodar vojne – warlord

V slovenskem jeziku trenutno še ne obstaja sopomenka za »warlord«, prav tako ni nobenih raziskav na področju njihovega delovanja, zato sem moral poiskati definicije v tuji literaturi.

2.1.1 Zgodovina uporabe pojma »warlord«

Warlordizem oblega veliko šibkih in propadlih držav. Oblastno in brutalno vladanje warlordov ovira države pri doseganju trajne varnosti ter ekonomske blaginje. Pojav warlordov ni novost. Oblike le-tega so se pojavljale skozi zgodovino na več geografskih območjih. V nekaterih državah je družbam uspelo izbrisati warlordizem in tako utreti pot stabilnim vladam (Marten 2007: 41).

Preden so evropski narodi pridobili suverenost, so bili podrejeni lokalnim vladarjem, baronom ali pa zakupnikom njihovega ozemlja. Baron v tem primeru ni bil le posestnik, temveč je nad svojim ozemljem suvereno vladal. Pobiral je davke, vzdrževal vojsko ter uveljavljal svojo vizijo zakona. V zameno za plačevanje davkov so zakupniki zemlje pričakovali zagotavljanje varnosti znotraj njegovega teritorija. Prehodna plemena ter klani, ki so živeli v revnejših predelih, še posebej v gorskih prelazih, pa se niso mogli ukvarjati s kmetijstvom. Zato so lokalni vodje za svoje preživetje izsiljevali denar od trgovcev, ki so morali mimo njihovih

trdnjav. Lokalni vodja ter baron sta lahko na podlagi svoje vojaške moči avtonomno ukrepala na svojem ozemlju. Kljub pogostemu zlorabljanju svoje moči pa so tako baroni kot tudi lokalni vladarji opravljali pomembne socialne naloge, podpirali religijo in kulturo ter vzpodbujali določene oblike ustvarjanja civilne družbe. Warlordi so v nasprotju s tem znani v istem obdobju kot negativni pojav. Kot lokalnim vodjem in baronom je tudi njihova moč in avtonomnost izhajala iz posedovanja vojaške sile, le da je za razliko od ostalih dveh warlord uporabljal svojo vojaško moč izključno v sebične namene. Njihovo delovanje je obsegalo izsiljevanje in prestrezanje davkov, niso pa zagotavljali kulturnega in religioznega napredka (Mackinlay 2000).

Kimberly Marten šteje med warlorde veleposestnike, ki so s slabitvijo Karolinškega imperija pridobivali vse pomembnejšo vlogo. Posestniki, ki so bili izurjeni pri uporabi sile, so uživali veliko avtoriteto v tem nevarnem obdobju. Legitimnost so si pridobivali z varovanjem prebivalcev in trgovcev pred banditi. Lojalnost njihovih vazalov je bila pogojena z izpolnjevanjem njihovih interesov, saj so se v nasprotnem primeru vazali zatekli k uporabi sile proti svojim gospodarjem (Marten 2007: 49–50).

Izraz »warlordism« se je začel pogosteje uporabljati po razpadu kitajske dinastije Qing leta 1911 (Mackinlay 2000). Revolucijo, ki je povzročila propad imperialistične Kitajske, so vodile pokrajinske armade, ki so bile razočarane nad nesposobnostjo oblasti pri varovanju prebivalcev pred vpadom tujih vojsk. Kot vzrok in posledica teh vstaj so se pojavili warlordi, ki so bili večinoma iz vrst častnikov razpadle imperialistične vojske (Marten 2007: 50).

Franz Michael navaja, da dinastija Qing zaradi strahu pred vojaško vstajo ni imela združenega poveljstva nad svojo vojsko, temveč je dovoljevala fragmentacijo vojaškega poveljevanja. Tekom časa so pokrajinski poveljniki postajali čedalje močnejši, začeli so uvajati svoje davke, s čimer so pridobivali čedalje večjo vlogo nad upravljanjem poveljujočega ozemlja. Tako so bili z razpadom dinastije ti vojaški poveljniki že pripravljeni na nastalo brezvladje. Seveda so tudi med posameznimi warlordi obstajale razlike. Medtem ko so eni organizirali svojo vojaško silo v moderne vojaške formacije po vzoru prevladujočih evropskih doktrin, je večina vojsk slonela le na krhki lojalnosti svojim lokalnim poveljnikom (Mackinlay 2000).

Uspešnost warlordov je bila pogojena tudi z njihovimi političnimi sposobnostmi. Morali so sodelovati s civilno lokalno oblastjo, saj so le tako lahko uspešno izvajali nadzor nad

pobranimi davki. Med poveljujočimi ozemlji warlordov ni bilo točno določenih mej, zato so se njihova ozemlja velikokrat prekrivala (Marten 2007: 51).

Po besedah Diane Lary je bil boj za oblast med posameznimi lokalnimi poveljniki vsakdanji pojav. Poleg nenehnih spopadov majhnih razsežnosti je bilo letno vsaj osem spopadov, ki so zajeli ozemlje celotne Kitajske (Mackinlay 2000). Lucian Pye navaja, da so bili kitajski warlordi močni v tolikšni meri, v kolikšni so uživali lojalnost svojih vojakov. Kot v srednjeveški Evropi so tudi ti poveljniki morali zagotavljati splošno blaginjo ter vzdrževati visoko moralo svojih privržencev. To je bilo pomembno ne le zaradi zmage v vojni, temveč tudi zaradi preprečevanja poskusov vstaje (Marten 2007: 51).

Ponovni vzpon so warlordi postopoma doživeli proti koncu hladne vojne, ko so lokalni vodje prilagodili svojo vlogo v dolgotrajnih konfliktnih območjih kot so Burma, Kolumbija, Kambodža, Afganistan ter v državah podsaharske Afrike, da bi se soočili s spreminjajočim se okoljem. Dramatičen konec bipolarnosti ter hiter propad sovjetskega imperija sta bila glavna dejavnika teh sprememb. Nove države, ki so nastale na ozemlju razpadle Sovjetske zveze, so bile že od samega začetka oslABLJENE z opredeljevanjem svoje identitete, kakor tudi z razpadajočim gospodarstvom in infrastrukturo. Jugoslavija, ki je postajala čedalje šibkejša v poznih osemdesetih, je po koncu hladne vojne pod vplivom Miloševića popolnoma razpadla. Enako se je zgodilo tudi v podsaharski Afriki, kjer sta ekstremna revščina in odmik glavnih akterjev hladne vojne povzročila propad že tako šibkih držav (Mackinlay 2000).

Vsako izmed teh konfliktnih področij je imelo svoje posebne značilnosti. V večini primerov jim je bila skupna visoka stopnja revščine, preseljevanje ljudi, veliko število civilnih žrtev ter oslabitev centralne državne oblasti in omejitev njihove dejanske pristojnosti le na glavno mesto. Prav na območjih, kjer državno vodstvo ni več imelo dejanske oblasti, nastanejo warlordi (Mackinlay 2000).

2.2.2 Definicija »warlordov«

Izraz warlord je postal priljubljen konec osemdesetih let prejšnjega stoletja med raziskovalci Afrike, ki so izraz uporabljali za opisovanje regionalnih vojaških vodij ali oboroženih politikov, ki niso veliko kazali politične volje za reforme. Ker pa se v sedanjosti ta termin uporablja za različne situacije, za tako politične kot tudi vojaške vodje na Balkanu, v

Afganistanu, v Sierra Leoneju ter drugih delih sveta, se je pojavila želja po njegovem natančnem definiranju (Giustozzi 2005: 5).

Mackinlay opisuje warlorde kot vodje oboroženih skupin, v velikosti do nekaj tisoč mož, ki obvladujejo neko ozemlje ter na tem ozemlju delujejo v lokalni politiki in ekonomiji brez vmešavanja države, v kateri so nameščeni. So ključni akterji kriznih območjih po celem svetu, saj nasprotujejo državnim oblastem, plenijo njihova naravna bogastva, preseljujejo ter izvajajo nasilje nad nesodelujočim prebivalstvom, nasprotujejo mednarodni pomoči ter tako preprečujejo razvoj mirovnih procesov (Mackinlay 2000).

William Reno, eden izmed začetnikov raziskovanja afriških warlordov, ne ponuja jasne definicije, ki bi razlikovala vladanje warlordov od drugih oblik vladanja. V svojih delih zamegli razliko med warlordi, ki grozijo državnemu nadzoru nad ozemljem, ter med državami, katerih vladarji so bivši warlordi. Namesto tega jih definira glede na stil njihove politične ekonomije. Zagovarja tezo, da so to koristoljubni akterji, katerih cilj je lastno bogastvo in moč in ki ne uspejo zagotoviti osnovnih javnih dobrin kot so varnost, infrastruktura in izobrazba. Nadalje navaja, da jih zanima le zagotavljanje dobrin in uslug pazljivo izbranim prejemnikom, kateri ne bodo teh dobrin izkoristili za omejevanje njegovega bogastva in moči. Kljub začetnim trditvam pa v svojih raziskavah ugotovi, da občasno warlordi le nudijo neko mero javnih dobrin. To se dogaja predvsem v primerih, ko morajo zagotoviti varnost na ozemlju, na katerem izkoriščajo naravna bogastva (Marten 2007: 46–47).

Drugačnega mnenja je Olson Mancur, ki trdi, da racionalnost warlorde sili k zagotavljanju vsaj osnovne zaščite lokalnemu prebivalstvu in svojim milicam. Warlordi potrebujejo milice, ki jih podpirajo, in bi imeli veliko težav pri obvladovanju ozemlja, če bi jih možje zapustili ob prvi boljši ponudbi. Poleg tega lažje delujejo, če jih prebivalstvo uboga ali celo spoštuje, kot da morajo vsakodnevno braniti svoj položaj. Weber še dodaja, da legitimnost warlordov, za razliko od sodobnih držav, izhaja iz njihove karizme in vdanosti njegovih pripadnikov. Ta vdanost pa temelji na sposobnosti vodje, da nagrajuje in priznava tiste, ki ga resnično podpirajo (Marten 2007: 47).

Večina avtorjev se strinja da imajo warlordi naslednje karakteristike::

- izurjeni, oboroženi vojaki, ki izkoristijo dezintegracijo centralne oblasti in prevzamejo oblast nad relativno malim delom ozemlja,
- njihovo delovanje temelji na osebnih interesih in ne na ideologijah,
- njihova oblast temelji na karizmatičnosti in pokroviteljskih odnosih do svojih pripadnikov,
- njihov nadzor ozemlja vodi do razpada političnih in ekonomskih dogovorov ter ustvarja nemogoče pogoje za prosto trgovino in razvoj države (Marten 2007: 47–48).

Podrobnejšo analizo warlordov predstavlja Giustozzi (2005: 5), ki tudi povzame nekaj ključnih značilnosti, s katerimi se strinja večina strokovnjakov:

- na voljo imajo vojaško silo, ki jo lahko uporabijo kadarkoli in nad katero imajo popolnoma avtonomno oblast,
- delujejo na »substate« nivoju, v regijah, iz katerih so se umaknile državne sile ali pa so vsaj izgubile monopol nad uporabo sile,
- skušajo pridobiti čim več na račun državnega nereda, njenega propada ali njene šibkosti,
- uporabljajo nasilje in izsiljevanje za zadržanje svoje oblasti,
- njihova moč temelji le na nekaj »hard core« poveljnikovih, večina pripadnikov pa je nasilno rekrutirana, kar je razlog za neobstoječnost njihove vladavine,
- nimajo interesa spremeniti države, ki jo skušajo osvojiti, če jo sploh skušajo osvojiti.

Do razhajanj pride pri motivacijskem dejavniku warlordov, in sicer ali je njihov glavni motivator ekonomske narave ali točneje pohlep. Zagovorniki tega vidika utemeljujejo svoje stališče prav na afriških sporih. David Keen argumentira svoje stališče s tem, da vojna legitimira dejanja, ki bi bila v stanju miru označena kot zločin. Takšna dejanja pa mnogim posameznikom prinesejo velika bogastva med državljanskimi vojnami. Nasprotniki tega motivacijskega dejavnika kot glavno kritiko navajajo, da v trenutku, ko si posameznik nabere dovolj bogastva, nadaljevanje konflikta več ni v njegovem interesu. Ti posamezniki, katerim je morebiti v interesu tudi mir, pa postanejo potem tarča tako sovražnikov, kot tudi zaveznikov, ki si še niso uspeli nabrati toliko premoženja. Vojni zaslužkarji si namreč ne morejo obetati veliko dobička v državi, ki je v razsulu zaradi konflikta. Akumulacija kapitala se po hitrem vzponu na začetku konflikta tako zmanjša, vojno stanje pa ne omogoča novih investicij in s tem novih zaslužkov. Obstaja dodatni argument nasprotnikov, in sicer da je

ekonomski interes warlordov močno povezan z vzdrževanjem in nagrajevanjem svoje milice, zato tega interesa ne moremo opisati le kot pohlep (Giustozzi 2005: 6).

Prav tako je vprašanje debate trditev, da morajo biti warlordi nujno »grabežljivi« in »zajedalski« za državo. Da to drži, menijo predvsem teroretiki, ki trdijo, da warlordi nimajo nobenih teženj po zagotavljanju javnih dobrin in javnih storitev (Giustozzi 2005: 7). To velja predvsem za warlorde, ki delujejo v oddaljenih in osamljenih območjih. Ti živijo na račun ozemlja, ki ga nadzorujejo brez kakršnih koli nadomestil za ljudi, ki živijo tam. Izjemoma prejemajo nadomestila drugi warlordi in banditi. Obstajajo pa tudi »warlordi«, ki lahko dobijo legitimnost na podlagi zagotavljanja javnih dobrin, kot so izobraževanje, varovanje lokalnega prebivalstva, zagotavljanje električne energije, javni prevoz, itd. Nekateri lahko celo razvijejo vrsto političnih institucij za uresničitev političnih in ekonomskih interesov (Giustozzi 2003: 2).

Večina raziskovalcev se strinja s tem, da cilj warlordov ni osvojitve države in konec konflikta, temveč je njihov cilj obdržati obstoječe stanje in pospeševati propadanje države. Giustozzi pa trdi, da jim kljub temu da niso predani temu cilju, ta dosežek ne bi bil odveč. V afriških državah je skušalo kar nekaj warlordov institucionalizirati in legitimizirati svoj obstoj na predsedniških volitvah. Seveda so redko uspeli zmagati na volitvah, kakor tudi končati konflikt, kar se pa ni zgodilo zaradi pomanjkanja volje warlordov, temveč zaradi neobstoječe ideološke zavezanosti njihovih pripadnikov temu cilju. Pogosto so se warlordi sposobni preobraziti v politike, poslovneže in generale in velikokrat lahko celo bolje profitirajo v stanju miru, kot pa v vojnem stanju. Politiki in poslovneži imajo namreč prav tako dostop do virov dohodka ter lahko sodelujejo v zločinskih združbah, le da za to ne tvegajo svojega življenja (Giustozzi 2005: 9).

Ob vse večjem raziskovanju tega področja je postalo jasno, da postaja termin warlord preširok in opisuje preveč vrst vojaških voditeljev, zato Giustozzi ponuja delitev le-teh na »warlorde« in na »zaslužkarje« (ang. entrepreneur). Warlorde kot zakonite vojaške poveljnike skuša izolirati od drugih nedržavnih, neideoloških politično-vojaških vodij. Prvi imajo po njegovem mnenju podporo najmanj ene ustanovljene družbene skupine, na primer vojaških poveljnikov (ali vojaške enote). Takšna podpora zagotavlja vsaj nekaj neodvisnih struktur in organizacij, v katerih ni podvržen plemenskim ali tradicionalnim avtoritetam, ki so ključnega pomena pri ohranjanju nadzora nad nekim ozemljem. Kot rezultat lahko med drugim uspešno

zagotavljajo varnost delu prebivalcev na nekem ozemlju ali nadzorujejo to ozemlje. Tako je warlorde definiral kot »*nedržavne politično-vojaške akterje z vojaško legitimnostjo, ampak brez ali z malo politične legitimnosti*« (2005: 9). Ta definicija pa pusti ob strani veliko drugih nedržavnih vojaško-političnih akterjev, katere poimenuje »zaslužkaji« (Giustozzi 2005: 10).

Podobno meni tudi Mackinlay, ki warlorde primerja z mafijo in uporniki. Kljub temu da mafija izkorišča iste okoliščine za podobne cilje kot warlordi, živijo njeni člani največkrat v svobodnem okolju, kjer pa njihova zmožnost delovanja ne temelji na vojaški moči, temveč na institucijah države gostiteljice. Prav tako jih ne gre primerjati z uporniki. Medtem ko so prebivalci glavni vir za popolnjevanje in podporo upornikov, se warlordi do prebivalcev nadzorovanih ozemelj obnašajo grabežljivo in zajedalsko. Razen seveda v primerih ko je varovanje njihovih interesov pogojeno z drugačnim obnašanjem (Mackinlay 2000).

Razlikovanje med temi nam pomaga razumeti, zakaj so nekateri nedržavni, neideološki politično-vojaški akterji bolj prilagodljivi kot drugi. Najpomembnejša lastnost, ki jo lahko pripišemo warlordom, je učinkovito »vojaško poveljevanje«. Pri tem pa ne mislimo le na lastnosti, ki so povezane z uspešnostjo vodenja bojevanj in doseganja zmag v konfliktih. Vodenje velikih vojaških organizacij zahteva veliko znanja tudi v stanju miru, kot recimo na področju logistike. Še težje pa je to v primeru, če je vojaška organizacija sestavljena iz ohlapne koalicije lokalnih veljakov, bivših državnih vojaških poveljnikov, podrejenih warlordov, itd. (Giustozzi 2005: 13).

Zaradi svojih sposobnosti dobijo warlordi legitimnost, ki pa ni politična, temveč temelji na vojaški moči. Zmagovanje v bojih in osvajanje ozemelj prinaša podrejenim velika bogastva, zato ga priznavajo kot svojega vodjo. Prav tako ga lahko priznavajo tudi prebivalci nadzorovanih ozemelj, ki uživajo določeno stopnjo varnosti, ki jo warlordi zagotavljajo zaradi varovanja svojih interesov. Ko pa enkrat warlord dobi politično legitimnost in postane predsednik, kralj ali vsaj politični vodja, pa po mnenju Giustozzija preneha biti »warlord« (Giustozzi 2005: 14).

Po teh razmislekih izpelje Giustozzi (2005: 14) novo podrobnejšo definicijo. Warlord:

- je priznan kot legitimen in karizmatični vojaški vodja, zaradi koristi, ki jih imajo podrejeni poveljniki, kot so logistična podpora, koordinacija, mogoče tudi vodenje zunanjih odnosov,

- zaradi tega se mora občasno zmagati v vojaških spopadih, da obdrži svojo legitimitnost in opraviči svojo vlogo,
- ima avtonomno oblast nad vojaško silo, ki jo lahko uporabi kadarkoli hoče,
- skuša opravljati politični nadzor na določenem delu državnega ozemlja in v državi, kjer je osrednja oblast oslabiljena ali zrušena,
- uporablja nasilje za zadržanje svoje moči,
- kot rezultat nima nič ali malo politične legitimnosti,
- pri vladanju se opira na svoje zaveznike in ima do njih pokroviteljski odnos, zaradi tega tudi ne pride institucionalizacije oblasti,
- prvotno ga skrbi za svoje interese in se ne bori za »višje« cilje, kljub temu da lahko trdi, da predstavlja lokalne ali sektaške interese,
- zato tudi nima interesa spreminjati stanja države, ki jo skuša zrušiti ali je že bila zrušena, kljub temu da si včasih prilasti državno oblast.

V slovenskem prostoru se že dlje časa za termin »warlord« pojavlja laično izpeljana sopomenka »gospodar vojne«. SSKJ (2002: 250) navaja, da je »gospodar«:

1. lastnik materialnih dobrin (kdor uporablja, upravlja materialne dobrine),
2. kdor ima, izvaja oblast (kdor kaj obvlada, ima v oblasti),
3. delodajalec.

Če pogledamo definicijo, ki jo je izpeljal Giustozzi vidimo, da ima warlord oblast na določenem delu ozemlja, na katerem opravlja politični in vojaški nadzor. Prav tako upravlja z viri, kateri so na voljo na tem ozemlju in s katerimi skuša maksimizirati svoj dobiček. Ima avtonomno oblast nad vojaško silo, katero nagrajuje za svoje »delo«.

V SSKJ (2002: 1529) najdemo tudi najbolj splošno opredelitev termina »vojna«:

1. vojaški spopad, navadno med dvema državama (državljska vojna – med nasprotujočimi si skupinami znotraj ene države),
2. hudo prepiranje, medsebojno spopadanje.

Tudi tu lahko najdemo podobnosti z definicijo warlordov. Za obdržanje svoje moči »warlordi« uporabljajo nasilje, za obdržanje svoje legitimnosti pa se občasno spuščajo v vojaške spopade. Nima interesa spreminjati stanja države, njegovo delovanje pa je zaradi legitimnosti pridobljene na vojaški moči omejeno na vojno obdobje. Na podlagi opisanega

ocenjujem, da je besedna zveza »gospodar vojne«, ki se že dlje časa laično uporablja, res najbolj primerna za slovenski prevod.

2.2 Paravojaške sile

Paravojaške sile so sile, ki se razlikujejo od rednih oboroženih sil katerekoli države, ampak so ji hkrati podobne po organizaciji, opremi, usposabljanju ali cilju (Dictionary of military terms 1999: 285).

Paravojaške sile so načeloma bolj oborožene kot policija, vendar manj kot vojska. Lahko so podvržene vladnemu nadzoru ali pa nastopajo kot osebne vojske izven legalnih okvirjev, v katerem primeru ne odgovarjajo nobeni legitimni oblasti. Glavne prednosti so, da potrebujejo malo denarja za vzpostavitev, ne potrebujejo dolgotrajnega urjenja ter potrebujejo malo logistične podpore. Izraz paravojaške sile vključuje širok spekter organizacij¹: oborožene policijske sile, obmejne straže, notranje varnostne sile, obveščevalne agencije, milice ter celo privatne vojske (Human security report 2005: 35–37).

Veliko paravojaških sil deluje pod poveljstvom legitimne oblasti, njihove naloge celo vključujejo varovanje režima (tudi demokratično izvoljenega) pred notranjimi grožnjami, kot na primer vojaških udarov ali separatističnih uporov. Med oblastjo ter paravojaškimi silami ne obstaja uradna linija poveljevanja, kar omogoča oblasti izmikanje odgovornosti za pogosto kršenje človekovih pravic. V primeru povečanja moči paravojaških sil, le-te kmalu postanejo konkurenčne uradnim državnim oboroženim silam ter tako začnejo izvajati nadzor nad deli ozemlja, v katerih je moč države šibka. Samostojnost omogoča paravojaškim silam obstoj tudi po zrušitvi ali zamenjavi režima. Če se ne vključijo v novi režim, lahko predstavljajo resno grožnjo na področju varnosti ter političnega reda (Human security report 2005: 35–37).

2.3 Milica

Slovar »The American Heritage Dictionary of the English Language« opisuje milico kot:

1. Vojsko sestavljeno iz navadnih državljanov namesto profesionalnih vojakov.
2. Vojaško silo, ki ni del regularne oboroženih sil in se skliče v nujnih primerih.

¹ Obstaja velika verjetnost, da se bo povečevala tako številnost kot tudi raznovrstnost tipov oboroženih sil, katere se uvrščajo pod paravojaške sile.

3. Celotna skupnost fizično sposobnih civilistov, ki so po zakonu primerni za vojaško dolžnost (Bartleby.com 2000).

Podobno definicijo najdemo v Vojni enciklopediji. Pravi, da je milica je oblika organiziranja oboroženih sil, ki se za razliko od stalnih sil oblikuje samo v primeru vojne. Po pravilih se enote milice oblikujejo po teritorialnem principu, poveljniški kader pa je sestavljen večinoma iz rezervnih oficirjev. Sistem organizacije izključuje obstoj velikih mirnodobnih sil. V miru zato obstaja samo malo jedro za oblikovanje vojnih enot in del starešinskega kadra, urjenje pa se izvaja le občasno. Organizacija ter vloga milice se razlikuje glede na ekonomske, družbeno-politične ter vojaške pogoje in se spreminja skozi čas (Vojna enciklopedija 1973: 462).

2.4 Demokracija

Izraz »demokracija«, ki se je prvič začel uporabljati v antični Grčiji, v dobesednem prevodu pomeni »vladavino ljudstva«. Po SSKJ je demokracija »politična ureditev z vladavino večine, ki varuje osebne in politične pravice vseh državljanov« (SSKJ 2002: 126). Zanimiva je definicija Abrahama Lincolna, ki pravi, da je demokracija »government of the people, by the people and for the people« (vladavina ljudi, od ljudi, za ljudi) (Babič 2004: 10).

Skozi zgodovino je ogromno število avtorjev skušalo definirati ta termin. Kljub številnim definicijam, ki se medsebojno dopolnjujejo, obstaja nekaj elementov, za katere se večina avtorjev strinja, da jih demokracija mora vsebovati:

- *volitve* (morajo biti svobodne in poštene; upoštevana mora biti pravica do oblikovanja več strank; vse stranke morajo imeti pravico izražanja svojih programov skozi medije);
- *politična toleranca* (upoštevanje pravic manjšine; večina – zmagovalci volitev nimajo pravice oropati manjšine njihovih pravic);
- *vladavina zakona* (demokracija postane nefunkcionalna, če vladajoči sloj vlada s pomočjo korupcije);
- *svoboda izražanja* (pravica ljudi do kritiziranja oblasti; svobodni mediji);
- *odgovornost in transparentnost* (institucije ter posamezniki, ki so na oblasti morajo odgovarjati za svoja dejanja);
- *decentralizacija* (lokalna samouprava; bližje kot je oblast ljudem, bolj je učinkovita);

- *civilna družba* (kvaliteta demokracije je primerljiva z participacijo civilne družbe v odločanju o državnih zadevah) (Panyarachun 2008: 4–7).

Vredno je še omeniti razmišljanja Leonarda Morlina (2002: 4), ki razlikuje demokracijo ter »kvalitetno« demokracijo. Pravi, da je »kvalitetna« demokracija tista, ki predstavlja »stabilno institucionalno strukturo in ki uspešno zagotavlja svobodo ter enakopravnost svojim državljanom skozi pravilno delovanje njenih institucij ter mehanizmov«.

3. KONGO

3.1 Naravno-geografske značilnosti

DR Kongo leži v Ekvatorialni Afriki med Vzhodnoafriškim višavjem na vzhodu in Atlantskim oceanom na zahodu in pokriva območje v velikosti 2.344.858 km². Večina države je v prostrani Kongovski kotlini, ki jo z vseh strani zapirajo nizka uravnjena višavja. Velik del DR Kongo leži v porečju reke Kongo, le skrajni severozahodni del se odteka proti Nilu. V Kongovski kotlini imajo reke zelo majhen strmec in tečejo po plitvih in širokih dolinah, ki jih v deževni dobi na široko poplavlja. V tem delu so reke pomembne prometne poti, v zgornjem toku pa plovbo tudi na večjih rekah ovirajo brzice in slapovi (Natek 2000: 429).

Državi pripadajo tudi deli velikih sladkovodnih jezer² v Srednjeafriškem tektonskem jarku, ki si jih deli z vzhodnimi sosedami Ugando, Ruando, Burundijem, Tanzanijo in Zambijo (Janes Sentinel Security Assessments 2007). Kongo meji še na Angolo na jugu, na Republiko Kongo na zahodu ter na Centralno afriško republiko in Sudan na severu (Encyclopedia Britannica 2008).

Osrednji del, ki ga porašča drugi največji tropski deževni gozd na svetu, ima ekvatorialno podnebje z visokimi temperaturami in obilnimi padavinami skozi vse leto. Proti severu in jugu države, kjer gozd prehaja v visokotravno savano, pa podnebje prehaja v savansko z manjšimi količinami padavin in izrazitejšo sušo (Natek 2000: 430).

² Od severa proti jugu so jezera Albert, Edward, Kivu, Tanganyika in Mweru (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

Slika 3.1: DR Kongo

Vir: International Crisis Group 2006a.

3.2 Družbeno-geografske značilnosti

3.2.1 Zgodovinsko in politično ozadje

3.2.1.1 Od posesti kralja Leopolda II do Belgijske kolonije

Ozemlje, katerega danes poznamo pod imenom DR Kongo, je bilo naseljeno že pred 10.000 leti. Ljudstva, ki so se ustalila, so bila Bantu, katera danes naseljujejo Nigerijo. Prvi so ga odkrili portugalski pomorščaki pod vodstvom Diega Cao, kasneje pa so ga osvojili Belgijci. Zgodovina nastanka DR Kongo se razlikuje od drugih afriških držav. Svojega obstoja ni začel kot kolonija, temveč kot osebna lastnina belgijskega kralja Leopolda II. Kralj tega ozemlja ni osvajal sam, temveč je leta 1878 najel raziskovalca Henryja Stanleya Mortona, ki je zanj osvajal ozemlje vzdolž reke Kongo. V petih letih je Morton z lokalnimi afriškimi poglavarji podpisal več kot 400 sporazumov, s čimer so se poglavarji odrekli svoji suverenosti. Leta

1885³ je Leopold II pridobil mednarodno odobritev za prilastitev celotnega ozemlja, ki ga je poimenoval »Neodvisna država Kongo«. Ozemlje, ki si ga je prilastil, je bilo 75-krat večje kot Belgija ter bogato z naravnimi bogastvi. Glavni cilj kralja v nadaljnjem obdobju je bil nagrabiti čim več bogastva, za kar ni izbiral sredstev, zato je simbol njegove vladavine postal »chicotte«⁴. Njegova vladavina je postala odvisna od »*Force Publique*«, vojske sestavljene iz belopoltnih poveljnikov ter pomožnih vojakov afriškega porekla, razvpitih po nasilnem delovanju. V tem obdobju naj bi Kongo izgubil 10 milijonov prebivalcev, kar pomeni pol prebivalstva (Meredith 2006: 93–96). Leopold II je ozemlja osebno razdeljeval v obliki koncesij različnim družbam, ki so uvedle množično prisilno delo domačih prebivalcev in brezobzirno ropanje. Krvavo zatiranje uporov in brezobzirno izkoriščanje je kmalu izzvalo proteste mednarodne javnosti, tako da je leta 1908 kralj prepustil posestvo belgijski državi za odškodnino 1 milijon britanskih funtov. Takrat so tudi spremenili ime v Belgijski Kongo (Natek 2000: 430).

Kolonialna država, ki je sledila, je bila skrbno nadzorovana s strani Belgije. Upravljanje le-te je prevzela skupina ljudi, ki so predstavljali zavezništvo med belgijsko oblastjo, cerkvijo ter ogromnimi rudarskimi in drugimi korporacijami. Vlada je zagotavljala administracijo, cerkev je skrbela za izobraževanje ter moralno blaginjo, medtem ko so korporacije⁵ proizvajale zaslužek, ki je podpiral preostali dve (Meredith 2006: 96–97).

Belgijska vladavina za prebivalce DR Kongo ni prinesla nič novega. Domače prebivalstvo ni imelo političnega glasu, ni smelo posedovati svoje zemlje, niti se premikati svobodno v državi. V urbanih območjih so bili podvrženi policijskim uram, medtem ko so jih na podeželju izkoriščali za prisilno delo (Meredith 2006: 97).

3.2.1.2 Osamosvojitev Konga

Prve zahteve po neodvisnosti so se začele pojavljati v 50-ih letih 20. stoletja. 1958 so v današnji Kinšasi ustanovili Kongovsko narodno gibanje (MNC) pod vodstvom Patricea Lumumbe, v enem letu pa je število strank naraslo do 120. Skoraj vsaka izmed njih je imela

³ Odobritev pridobi na »berlinski konferenci« (Natek 2000: 430).

⁴ Bič iz surove, posušene kože povodnega konja, narezan v dolge ozke trakove (Meredith 2006: 95).

⁵ Kot naprimer »Societe Generale«, bančniško-rudarska družba, ki je obvladovala velik del rudarstva in donosnih plantaž, in je kot prava »država v državi« vse do neodvisnosti odločala o vseh bistvenih zadevah (Natek 2000: 430).

plemenski izvor. Nekatere izmed njih so bile osnovane iz velikih etničnih skupin, kot so Bakongo, Baluba, Balunda, nekatere pa so imele le lokalni značaj. V Katangi, provinci bogati z bakrom, je bila v tem obdobju ustanovljena stranka Conakat⁶, ki jo je vodil Moise Tshombe, sin bogatega podjetnika. Stranka je bila zelo naklonjena Belgiji in si je skupaj z njo prizadevala za avtonomnost Katange (Meredith 2006: 99).

Med obilico na novo ustanovljenih strank je le MNC izstopala po svojem nacionalizmu. Lumumba je potoval po celotnem Kongu in navduševal množice s svojimi govori. Po kongresu stranke oktobra 1959 v Stanleyvillu (Kisangani) ter po govoru Lumumbe so v glavnem mestu izbruhnili nemiri, kjer je umrlo 26 Afričanov, nakar je bil Lumumba zaradi napeljevanja k nasilju aretiran. Kmalu za tem so se začeli pojavljati nemiri tudi v drugih predelih države, zato se je belgijska vlada zaradi strahu pred vojno odločila povabiti vodje trinajstih vodilnih strank na konferenco v Bruselj za dogovor o pogojih in časovnem vidiku osamosvojitve. To je bilo sploh prvič, da so belgijske oblasti upoštevale mnenje prebivalcev Konga (Meredith 2006: 100).

Belgijski pogajalci so upali na postopen prenos oblasti, vendar so naleteli na združene delegate vseh strank, ki so zahtevali takojšnjo osamosvojitve. Iz strahu pred kolonialno vojno je Belgija pristala na osamosvojitve Konga z dnem 30.6.1960. Po njihovem odhodu je nastala parlamentarna država, na volitvah pa zmaga Patrice Lumumba, vodilni človek MNC-ja, ki postal predsednik vlade. Na mesto predsednika države je vstopil Kasa-Vubu (Moran 2002: 129).

Do dogovora o nastanku koalicije med nasprotujočimi si strankami je prišlo le pet dni pred razglasitvijo samostojnosti. Največ predstavnikov v parlamentu je seveda imela MNC, ki je skoraj polovico glasov pridobila v Stanleyvillu, zelo slabo pa se je odrezala v preostalih delih države kot recimo v Leopoldvillu in v Katangi.

Belgija je Kongovce zelo slabo pripravila na vladanje. Razen na lokalnem nivoju noben Kongovec ni imel izkušenj v političnih sferah, nikoli prej ni bilo razpisanih volitev, večina prebivalcev je imela le osnovnošolsko izobrazbo, zato tudi ni bilo usposobljenega kadra. Vse to je botrovalo k zgodnjemu razpadu sistema. Kmalu po prevzemu oblasti je Lumumba naletel

⁶ Confederation des Associations Tribales du Katanga.

na spore pri varnostnih silah DR Kongo, ki so se uprli belgijskim poveljnikom, ki so ostali na njihovih tleh z namenom urjenja vojske DR Kongo. Za rešitev te krize je celotno poveljstvo popolneno z Belgijci zamenjal z domačini. Kot pomočnika poveljnika Lundule je določil Josepha Mobutuja, svojega osebnega pomočnika, ki pa je bil že nekaj časa plačan ovaduh Belgijcev (Meredith 2006: 102–103).

Kljub reformam so se upori nadaljevali. Zaradi strahu za življenje je DR Kongo zapustila večina belopoltnih prebivalcev. Kriza se je stopnjevala z odcepitvijo Katange, pod vodstvom Moise-ja Tsombe. V Elisabethvillu (Lubumbashi) je s tujo pomočjo ustanovil vlado v senci in s pomočjo belgijske vojske pregnal vojsko DR Kongo ter začel uriti svojo žandarmerijo. To je bilo možno predvsem zaradi želje zahodnih investitorjev, da zavarujejo območje pred kaosom, ki se je širil po celotni državi (Meredith 2006: 103).

V obupu sta Lumumba in Kasa Vubu zaprosila za pomoč ZN, ki so se hitro odzvali. Njihova pomoč pri graditvi institucij in zagotavljanju javnih dobrin jima ni zadostovala, saj je bil njun glavni cilj ponovna zasedba Katange in izgon belgijskih sil iz države. Kmalu sta postavila ultimat, v katerem sta zagrozila, da bosta zaprosila za intervencijo Sovjetsko zvezo. Zaradi grožnje odcepitve še ene province, Južnega Kasai-a, se je Lumumba odločil za izvršitev ultimata. S pomočjo SZ je skušal nasilno ustaviti odcepitev, kar je zelo slabo odmevalo v zahodnem svetu, ki je skušal prepričati predsednika Kasa-Vubuja za prevzem oblasti. Tako enega kot drugega so v tem boju podpirale nasprotujoče si sile hladne vojne, kar je povzročilo politični vakuum. S pomočjo Cie se je pojavil nov pomemben akter Mobutu, ki je z vojaškim udarom prevzel oblast, ampak še zmeraj obdržal Kasa-Vubuja kot političnega vodjo, katerega so podpirale ZDA. »De facto« sta imela oblast Mobutu ter Kasa-Vubu le v zahodnem delu države, medtem ko je bilo ozemlje okoli Stanleyvilla še zmeraj pod kontrolo Lumumbinih pristašev, Katanga pod nadzorom Tshombeja ter Južni Kasai pod nadzorom Kalonje (vodja, ki ga je podpirala Belgija zaradi zaščite interesov v rudnikih diamantov). Lumumbo so kmalu aretirali Mobutujevi pristaši, ki so ga po navodilih zahoda nato predali odcepljeni provinci Katangi, v kateri so ga po dolgotrajnem mučenju ubili (Meredith 2006: 99–110).

Prehod iz kolonije v samostojno državo je v DR Kongo terjal visok davek. Za nadaljnja leta je DR Kongo postal bojišče nasprotujočih si domačih frakcij, ki so si izmenjavale oblast, tujih enot, plačancev ter revolucionarjev. S pomočjo ZN je leta 1963 DR Kongo spet pridobil izgubljeno Katango in v državi je začasno zavladal mir. Takoj po odhodu sil ZN leta 1964, je

spet izbruhnilo nasilje, predvsem v severnem in vzhodnem delu, kjer je ostalo še veliko privrženec ubitega Lumumbe. S pomočjo Amerike in Belgije je Tshombeju, ki je bil tisti čas predsednik vlade, uspelo vzpostaviti mir. Trenutna vlada tudi ni bila dolgotrajna, kaos v državi pa je izkoristil Mobutu, ki je leta 1965 prevzel oblast in vzpostavil avtorski režim, katerega je obvladoval vse do leta 1997 (Moran 2002: 130).

3.2.1.3 Vladavina Mobutu-ja

Mobutu se je rodil v provinci Equator na severu države in je že kot mladenič kazal znake nepokorščine. Zaradi njegovega uporniškega karakterja so ga katoliški misijonarji izključili iz šole, nakar so ga leta 1950 mobilizirali v »Force publique«, kjer je moral odslužiti 7 let. Po končani vojaški obveznosti se je zaradi pridobljenih znanj, kot je tipkanje, zaposlil kot novinar v tedniku, ki je bil pod nadzorom Belgijcev. Tam ga je kmalu opazila belgijska obveščevalna služba, ki ga je najala za svojega obveščevalca. Mobutu je postal pomemben vir informacij tudi za ameriško obveščevalno agencijo, ki je v obdobju osamosvajanja afriških držav skušala ohraniti ali povečati svoj vpliv na črni celini. Kot se je kasneje pokazalo, je Mobutu odigral pomembno vlogo pri vseh ključnih dogodkih v DR Kongo, vključno z atentatom Lumumbe, ki ga je imel za svojega zaveznika (Nzongola-Ntalaya 2007: 143–144).

Novembra 1965 je Mobutu izvedel vojaški udar, ki je imel pozitiven odziv tako pri prebivalstvu kot pri velesilah, ki so močno pripomogle pri njegovi izvedbi. Zahodne države so videle več prednosti v tem, da državo avtoritarno vodi en sam mož, na katerega se da vplivati, kot demokratično izvoljeni parlament, ki lahko razpade zaradi notranjih trenj. Prav tako je Mobutu užival veliko podporo med prebivalci DR Kongo, saj je obljubljal mir in stabilnost v državi, ki je bila zadnjih pet let v vojni in neredu zaradi sebičnih dejanj raznih politikov (Nzongola-Ntalaya 2007: 143–144).

Podporo med prebivalci je Mobutu v prihodnjih letih skušal pridobiti na različne načine. Skušal je omiliti vojaško naravo svojega režima s popolnjevanjem odločilnih mest na oblasti s civilnimi in nevojaškimi osebnostmi, prav tako je tudi »afrikaniziral« vsa imena v državi. DR Kongo je leta 1971 spremenil v Republiko Zaire, leto pozneje pa je svoje ime Joseph-Desire Mobutu spremenil v Mobutu Sese Seko Koko Ngbendu Wa Za Banga (vsemogočni bojevnik, ki bo zaradi svoje vzdržljivosti in neomajne volje hodil od zmage do zmage, puščajoč ogenj za sabo). Kljub opoziciji pri študentih, nezadovoljnih kmetih in političnih osebnostih v

izgnanstvu je uspel vse do leta 1990 obdržati enostrankarski sistem stranke »Mouvement Populaire de la Revolution« (v nadaljevanju MPR) (Encyclopedia Britannica 2008).

V letih svoje vladavine je Mobutu uspešno ohranjal svojo oblast in nadzor, ne glede na notranje upore in poskuse prevratov, imel je pa malo uspeha pri zagotavljanju pogojev, ki so bili potrebni za ekonomski razvoj ter blaginjo prebivalcev. Korupcija, slabo vodenje ter zanemarjanje ključnih nalog je vodilo državo v revščino, medtem ko je Mobutu za sebe nabral ogromno premoženje, ki ga je razkropil po celem svetu. Njegova moč je začela upadati po koncu hladne vojne, ko je izgubil velik del finančne podpore zahodnega sveta, ki jo je dobival kot povračilo za intervencije v sosednjih državah (Encyclopedia Britannica 2008).

Vse hujša družbena in gospodarska kriza, h kateri je veliko prispevala skorumpirana državna uprava, je oblast prisilila, da je parlament leta 1990 sprejel zakon o ustanavljanju strank in s tem formalno končal 25-letno enostrankarsko Mobutujevo diktaturo. Zaradi državljanske vojne v Ruandi je julija 1994 v vzhodni Zaire pribežalo okoli 1,2 milijona beguncev in s tem povzročilo dosti trenj. Oboroženi spopadi so potekali tudi v Katangi, kjer so leta 1993 razglasili avtonomijo. Lokalni spopadi med hutujskimi begunci iz Ruande in Tutsijem sorodnimi Banjamulengi, ki so v vzhodnem Zairu živeli že več kot 200 let, so leta 1996 prerasli v množičen upor na vzhodu, ki so se mu pridružile še druge opozicijske skupine. (Natek 2000: 431).

V te spopade so se vključile tudi sosednje države, kot so Ruanda, Uganda ter Angola, ki so hotele eliminirati Mobutu-ja, ki je njihovi opoziciji nudil pribežališča na obmejnih območjih. Kot največja izmed uporniških skupin se je izkazala »Alliance des Forces Democratiques de Liberation du Congo-Zaire« (v nadaljevanju AFDL), pod vodstvom Laurent-a Kabila. Osem mesecev po začetku konfliktov na vzhodu države je Kabila z zavezniki vkorakal v Kinšaso, ter prevzel oblast (Meredith 2006: 533–537).

3.2.1.4 Dogajanje po letu 1997

Svetovna, predvsem pa Afriška javnost je Kabilo ob inavguraciji na predsedniški položaj pozdravljala kot novega reformno usmerjenega afriškega politika. V realnosti pa je bil Kabila le šibka osebnost, ki je prišel do oblasti bolj po slučaju kot po zaslugah. Bil je brez političnega programa, brez strateške vizije, kakor tudi brez izkušenj pri vodenju države. Odločno je

zavračal sodelovanje z opozicijo in se je zaradi pomanjkanja ustreznega kadra obdal s družinskimi člani ter Ruandskimi priseljenci (Meredith 2006: 537).

Kmalu so se odnosi med Kabilo in njegovimi zavezniki iz Ruande ter kongovskimi Tutsiji poslabšali. Javnost je postala nezadovoljna zaradi prevelikega ruandskega vpliva na vladanje ter zaradi prisotnosti ruandskih oboroženih sil na ulicah Kinšase. Veliko nezadovoljstva je bilo tudi v sosednjih državah, katere so še zmeraj ogrožali nenehni vpadi Hutujcev na njihovo ozemlje iz varnih zatočišč v DR Kongo. Kabila je zaradi teh razlogov ter zaradi strahu pred vojaškim udarom že eno leto po prihodu na oblast iz ključnih položajev izločil svoje prejšnje zaveznike in jih poslal domov (Turner 2007: 5).

Kabila je avgusta 1998 s pomočjo Angole, Zimbabveja ter Namibije uspešno odvrnil napade svojih bivših zaveznikov Ugande in Ruande, ki so s hitro akcijo hoteli strmoglaviti vlado. To je bil le začetek vojne, ki je svoj uradni konec doživela šele leta 2003. Vojna, v katero je bilo vpletenih kar 9 afriških držav in je terjala 4 milijone žrtev, so mnogi poimenovali kar »Afriška svetovna vojna« (Prebilič 2006: 28–30). Prelomni trenutek se je v DR Kongo zgodil z atentatom na takratnega predsednika Laurenta Kabilo, katerega je takoj nadomestil njegov sin Joseph. Zaradi nepredvidljivosti izida je skušal novi predsednik doseči mir s pogovori. Po neuspešnih začetkih, kjer sta bili v dogovor vključeni le ena izmed uporniških gibanj in trenutna vlada, je prišlo decembra 2002 do podpisa sporazuma v Pretorii med oblastjo iz Kinšase ter glavnimi oboroženimi skupinami (BBC World 2008).

Leta 2003 je Joseph Kabila oblikoval prehodno vlado DR Kongo, ki je vodila državo do volitev. Dve leti pozneje je parlament sprejel novo ustavo, ki so jo sprejele bivše uporniške skupine. Ustavo so sprejeli še prebivalci na referendumu in s tem so se postavili temelji za parlamentarne in predsedniške volitve leta 2006. Po prvem krogu predsedniških volitev noben izmed udeležencev ni uspel doseči preko 50 odstotkov glasov, kar je povzročilo spopade med privrženci predsedniških kandidatov Jean-Pierre Bembe ter Josepha Kabile. Tri mesece pozneje je v drugem krogu volitev zmagal Joseph Kabila (BBC World 2008).

3.2.2 Prebivalstvo

Po ocenah je imela DR Kongo leta 2008 66 milijonov prebivalcev. Prebivalstvo sestavlja več kot 250 etničnih skupin, izmed katerih je največja Bantu. Večje skupine plemen so Kongo,

Luba, Anamongo (vse tri Bantu) ter Mangbetu-Azande. Kljub 700 lokalnim dialektom se jezikovne razlike lahko premostijo z uporabo uradnega francoskega jezika, in drugih posredniških jezikov kot so Kikongo, Tshiluba, Swahili in Lingala (US Department of State 2008).

Približno 70 odstotkov Kongovcev je kristjanov, predvsem pripadnikov rimsko-katoliške ločine. Večina nekristjanov pripada ali tradicionalnim religijam (monoteizem, animizem, čarovništvo, magije) ali pa mešanim oblikam religij. Slednje najpogosteje združujejo krščanstvo s tradicionalnimi verovanji in rituali (US Department of State 2008).

Izobraževanje je bilo pred osamosvojitvijo večinoma v rokah verskih skupin. Zelo dobro je bil razvit sistem osnovnošolskega izobraževanja, medtem ko je bil srednješolski sistem zelo slabo razvit, visokošolskega pa v večjem delu države skorajda ni bilo. Cilj takšne ureditve je bil predvsem ustvarjanje kadra le za administrativna opravila (Worldmap 2008).

Po osamosvojitvi so vlagali veliko truda v izboljšanje izobraževalnega sistema. Po ocenah iz leta 2000 pa je še zmeraj le 0.7 % prebivalstva imelo univerzitetno izobrazbo, 15,4 % srednješolsko, 42,2 % osnovnošolsko, kar 41,7 % prebivalstva pa je bilo brez kakršnekoli izobrazbe. Glede na spol je moški del populacije v veliki meri bolj izobražen kot ženski (Worldmap 2008).

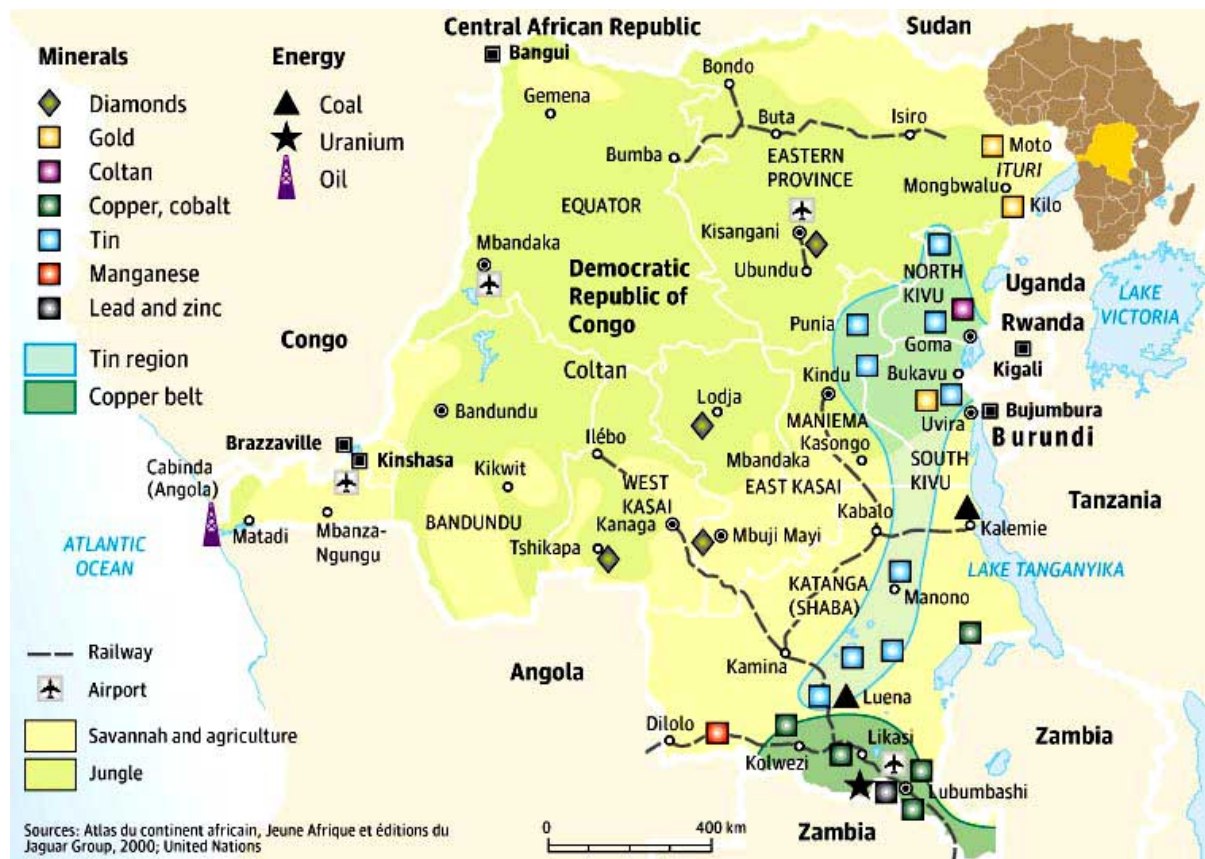
3.2.3 Gospodarstvo

Kljub velikemu naravnemu bogastvu je DR Kongo ena od gospodarsko najslabše razvitih držav na svetu. Mobutu je med svojo vladavino namenil zelo mali del prihodkov gradnji infrastrukture, država je skoraj brez prometne in druge infrastrukture. Državna uprava deluje le v glavnem mestu Kinšasi in nekaterih večjih mestih, gospodarsko delovanje onemogoča splošno razširjena korupcija, obsežna območja na SV države pa obvladujejo oborožene milice (Natek 2000: 431).

Država je zelo bogata z naravnimi bogastvi kot so diamanti, kobalt, baker, zlato, koltan, uran ter ostalimi minerali, ima pa tudi nekaj nafte. Njene reke ponujajo ogromne potencialne za morebitne hidroelektrarne, ki bi lahko oskrbovale celotno regijo, deževni gozdovi pa omogočajo možnosti za izvoz ogromnih količin kakovostnega lesa (Jane's Sentinel Security

Assessments 2007). Kljub temu se večina prebivalcev v gozdovih oskrbuje le za kurjavo, medtem ko pridobivanje kakovostnega lesa za izvoz poteka le ob nekaterih rekah in v lažje dostopnih predelih (Natek 2000: 431).

Slika 3.2: Razporeditev naravnih bogastev v DR Kongo

Vir: Imtiyaz 2001.

Več kot 70 % prebivalstva se preživlja s poljedelstvom, ribolovom in gozdarstvom (56 % BDP se proizvede v tem sektorju). Glavni vir denarja predstavlja kava, kavčuk, kakav ter bombaž. Skoraj celoten državni zaslužek iz izvoza (15 % BDP) predstavlja rudarstvo (predvsem diamanti, baker, kobalt). Rudarstvo je doživelo močan udarec po letu 1980, njegov ponoven vzpon pa je prišel šele z vrnitvijo Gecaminesa, ki je obvladoval izkopavanje bakra in kobalta. Pomemben izvozni produkt so tudi diamanti in zlato, katerih velik del se proda na črnem trgu. Le slabi štirje odstotki BDP-ja pripadajo proizvodnji, saj je sektor po koncu hladne vojne nazadoval zaradi pomanjkanja zunajtrgovinske izmenjave ter nestabilnih pogojev v državi (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

4. MOBUTU – GOSPODAR VOJNE?

Mobutujev režim se je sprva pričel kot vojaška diktatura s celotnim vojaškim poveljstvom, kmalu pa je začel Mobutu izstopati, tako kot je bilo to v navadi v celotni Afriki. Vzpostavila se je enostrankarska diktatura pod avtoritarno kontrolo enega posameznika. Opozicijo je mnogokrat prelisičil s pokroviteljskim odnosom in podkupovanjem, ni se obotavljal niti pri uporabi sile. Značilnosti njegovega režima postanejo korupcija, kršitev človekovih pravic vključujoč atentate, izvensodne usmrtitve, pokoli neoboroženih civilistov in druge. S temi dejanji je uspel demobilizirati množična demokratična gibanja, zato se v notranjosti države ni uspela oblikovati nobena opozicija vse do leta 1980 (Nzongola-Ntalaya 2007: 141).

Svoj vzpon na oblast in presenetljivo dolgo vladanje je v največji meri dolgoval Združenim državam Amerike ter njenim zahodnim zaveznikom, ki so podpirali ter sponzorirali njegov režim, ki ga lahko opišemo kot rezultat hladne vojne. Zahodni svet je namreč predvideval, da so voditelji brez socialne ali politične baze boljši kot tisti z močno nacionalno podporo, ki so prisiljeni odgovarjati svojim privrženecem (Nzongola-Ntalaya 2007: 142–145). Mobutu je za ZDA veljal za pomemben del boja proti Sovjetski zvezi na afriških tleh. Njegova pro-zahodna usmerjenost je bila velikokrat občudovana med njegovimi obiski na ameriških tleh. Obiskal je tako J.F.Kennedy-ja kakor tudi Nixona, ki sta mu zagotavljala, da je prav on razlog, da komunizem ni prevzel DR Kongo (Meredith 2006: 294).

Ozemlje DR Kongo je bilo pred kolonizacijo razdeljeno na več sto plemenskih skupnosti. Belgijcem je z avtoritarnim pristopom v obdobju njihove vladavine uspelo združiti plemena v večjo skupnost. Zedinjenje družbe je med vladavino Mobutuja dobilo še dodaten elan. Konsolidacija kongovske nacionalnosti se je nadaljevala s projektom »Zairanizacije«, kjer je oblast z ideološko indoktrinacijo spodbujala patriotska čustva tudi v najbolj oddaljenih krajih. K večji zavednosti je privedla tudi urbanizacija ter razvoj trgovskih aktivnosti, s čimer se je povečala tudi socialna izmenjava. Vseeno pa je unifikacija družbe preko »Mouvement Populaire de la Revolution« (v nadaljevanju MPR) ostala nedokončana. Kljub Mobutujevem stalnem menjavanju ključnih ljudi na oblasti je pri dodeljevanju elitnih položajev veliko vlogo igrala etnična (regionalna) pripadnost. (Williams v Willame 1997: 3).

4.1 Gospodarstvo med vladavino Mobutuja

V času, ko je Mobutu prevzel oblast, je državno gospodarstvo ravno okrevalo po petletni politični krizi, ki je močno prizadela vsa področja. BDP, ki je pred letom 1960 rasel v povprečju za 6 %, je dosegel predosamosvojitveno raven šele leta 1967. Med najbolj prizadetimi področji je bilo kmetijstvo, katerega izvoz je v letih politične krize upadel za 50 %. Največji razlogi za to so bili politična nestabilnost, uničenje transportne infrastrukture ter medetnično nasilje. Prebivalci najbolj rodovitnih območij so bili zaradi tega prisiljeni zapustiti svoje domove in opustiti svoje aktivnosti. (Nzongola-Ntalaya 2007: 146).

Z vzpostavljeno politično stabilnostjo je prišlo v državo veliko tujih investorjev. Zaloge bakra, kobalta, industrijskih diamantov ter drugih mineralov so predstavljale odlično izhodišče za ekonomsko ekspanzijo (Meredith 2006: 295). Mobutu je doumel, da rabi za diplomatsko podporo, investicije ter za tujo pomoč globalno priznanje države ter priznanje njega kot suverenega vodje. Nesporna formalna suverenost bi namreč zelo olajšala poslovanje s tujimi podjetji ter upniki (Reno 1998: 148). Vse to so mu nudile ZDA z Nixonom na čelu, ki je večkrat poudaril, da je DR Kongo zelo dobro mesto za ameriške investicije⁷. V začetku 70-ih let je cena bakra zelo hitro zrasla, s tem pa so se DR Kongo povečali dohodki. Vznesen nad na hitro pridobljenim bogastvom je Mobutu začel z grandioznimi projekti, kot so graditev talilnice jekla, hidroelektrarne, velikega jezusa na spodnjem delu reke DR Kongo ter razne predelovalne tovarne. Do leta 1974 je v državo priteklo za 2 milijardi ameriških dolarjev investicij iz ZDA ter iz Evrope. Podoba DR Kongo je bila v tem obdobju izboljšana do takšne mere, da so v njegovem glavnem mestu celo priredili enega izmed največjih boksarskih dvobojev⁸ (Meredith 2006: 295).

Glavna prioriteta ekonomske politike tistega časa je bila razrešitev odnosov z Belgijo, ki se je tudi po osamosvojitvi DR Kongo preko raznih podjetij še zmeraj okoriščala z njihovimi naravnimi bogastvi. Mobutu je zato pri Belgiji vzpostavil bolj nacionalistični pristop, s katerim je skušal prikriti svojo odvisnost od zahodnih držav. Sprožil je ekonomski napad, pri katerem je zahteval večji delež bogastva za novoustanovljeni vladajoči razred. To seveda ni ogrožalo interesov ZDA, saj je Mobutu s tem le ustvaril prostor za nove investicije na

⁷ Mobutu je Belo hišo obiskal dvakrat v letu 1970 (Meredith 2006: 294).

⁸ Boksarski meč med Georgeom Foremanom ter Muhammadom Ali, »Rumble in the jungle« (Meredith 2006: 295).

področjih, kjer je imela Belgija prej monopol⁹. Na začetku svoje vladavine je Mobutu sprejel dve zelo pomembni ekonomski odločitvi, s katerima je pričel ekonomsko bojevanje z bivšo kolonizatoriko. S prvo odločitvijo¹⁰ je državi prilastil vse pravice nad zemljo ter naravnimi bogastvi na ozemlju DR Kongo (Nzongola – Ntalaya 2007: 147). Ta zakon ni bil nikoli v popolnosti implementiran, nedorečenost glede lastniških pravic pa je prinesla le kaos. Po navedbah Van Ackerja in Vlasenroota je ta zakon omogočil le prenos lastnine nad zemljo iz kolonialnih posestnikov na nov razred kongovskih podjetnikov (Jourdan 2005: 7–8).

Druga pomembna odločitev je bila podržavljenje velike rudarske korporacije UMHK¹¹, ki je imela koncesije za pridobivanje naravnih bogastev v Katangi. S to odločitvijo je UMHK postala državno podjetje z imenom Gecamines¹². Belgijska vlada je po tem koraku hitro odreagirala, da bi zaščitila svoje interese. DR Kongo je vsilila embargo na izvoz bakra, prav tako pa je tudi lobirala pri evropskih državah za vzpostavitev drugih ekonomskih sankcij. Po posredovanju ZDA je Mobutu privolil v podpis sporazuma, ki je Belgiji omogočil ponovno delovanje v DR Kongo, le da je zato uporabila sestrsko podjetje od UMHK (Nzongola-Ntalaya 2007: 147–148).

Ti dogodki ter kasnejše podržavljenje drugih podjetij (»zairanization«) so jasno pokazali, da cilj nove oblasti ni bil ekonomska neodvisnost, ampak le izboljšanje pogajalskega položaja, ki je prinesel nova bogastva vladajočemu razredu, sestavljenemu iz vojaških poveljnikov, podjetnikov ter peščici ljudi, ki jih je izbral sam Mobutu (Nzongola – Ntalaya 2007: 148). Mobutu je korak za korakom razlašal tuje lastnike, ki so bili dejavni v vseh panogah, ter razdeljeval na novo pridobljene posle lojalnim sodelavcem, ki niso imeli nobenih vodstvenih izkušenj in so lastništva nad podjetji izkoristili le za večanje lastnega bogastva (Reno 1998: 152).

Zmanjšanje notranje produktivnosti je Mobutu uspešno nadomestil z zunanjimi upniki. Zaradi protikomunistične usmerjenosti ter sodelovanju z UNITO¹³ je imel močno podporo pri ZDA. Ta je pritiskala na Mednarodni denarni sklad, ki je od leta 1976 do 1990 financiral oblast, ki je s tem neskončno povečevala javni dolg. Mobutu je tudi sam vzpostavil navezo s ključnimi

⁹ Na njihov trg so vstopile tudi Italija, Japonska, FRN, Francija, Velika Britanija ter Južnoafriška republika (Nzongola – Ntalaya 2007: 147).

¹⁰ Zakon Bakajika (Jourdan 2005: 7–8).

¹¹ Union Minière du Haut Katanga.

¹² Generale des carrières et des mines.

¹³ União Nacional para a Independência Total de Angola, opozicijska stranka v Angoli.

člani MDS-ja¹⁴, namesto da bi čakal na delovanje ZDA ter s tem pokazal določeno raven avtonomije (Reno 1998: 151–152).

Zaradi zanašanja na zunanjo finančno pomoč Mobutuju več ni bilo treba vzpostavljati in ohranjati institucij pomembnih za razvoj države. Z zunanjo pomočjo si je prilastil skoraj vse kongovske vire bogastva, nič pa ni namenil razvoju zdravstva, šolstva ter javnim službam (Reno 1998: 153).

Z novo pridobljenim bogastvom so Mobutu ter izbrani krog njegovih privržencev polnili bančne račune v tujini ter kupovali posestva po celem svetu. V toku sedemdesetih let je bilo ocenjeno, da je imel Mobutu na takšen ali drugačen način na razpolago tretjino državnih dohodkov. Postal je največji delničar vodilne kongovske banke, veliko je investiral v tuje multinacionalke, ki so delovale v državi¹⁵, povezal pa se je tudi z Mauriceom Tempelsmanom, ki je obvladoval trg diamantov v DR Kongo. Pod nadzorom je imel še vsa paradržavna podjetja, ki so delovala na rudarskem področju. Ob koncu leta 1980 so njegovo bogastvo ocenili na 5 milijard ameriških dolarjev (Meredith 2006: 298–300).

Medtem ko si je sam nabiral bogastva, je DR Kongo tonila v čedalje večjo krizo. Podržavljenje podjetij se je izkazalo za veliko napako. Velika večina izmed njih je takoj bankrotirala zaradi slabega vodstva, nekatera pa so bila enostavno oropana in zapuščena (Meredith 2006: 300). Veliko nereda je vnesel na področju kmetijstva. Državne institucije, ki naj bi odkupovale kmetijske pridelke, so zaradi skorumpiranega vodstva ter posledično zaradi neučinkovitosti propadle. Večina kmetijskih pridelkov je bila namesto preko državnih institucij izvožena preko črnega trga, ki je ponujal tudi do sedemkrat večjo odkupno ceno¹⁶ (Reno 1998: 153).

Hkrati s tem je znatno upadla tudi cena bakra na svetovnem tržišču. Leta 1975 je bil izvoz DR Kongo vreden le pol toliko kot je bil leta 1970. Nasprotno se je zvišala cena uvoženega goriva ter žita. DR Kongo je zato nepričakovano prizadela inflacija, pomanjkanja goriva ter čedalje večji javni dolg. Projekti, katere si je Mobutu zastavil, so imeli prav tako nečasten konec.

¹⁴ Za svojega svetovalca je najel funkcionarja MDS-ja, ki je imel dostop do zaupnih podatkov ključnih za dodelitev finančne pomoči DR Kongo (Reno 1998: 152).

¹⁵ Fiat, Gulf, Wokswagen, Unilever (Meredith 2006: 298).

¹⁶ Leta 1985 je Odbor za kavo ponujal ceno 7 centov za kg kave, medtem ko se je na črnem trgu prodajala po 42 centov za kg (Reno 1998: 153).

Talilnica jekla je po dragi izgradnji uporabljala le 10 % svojih kapacitet. Gradnja hidroelektrarn se je pokazala za štirikrat dražjo, kot so predvidevali na začetku. Tudi ta ni izkoriščala svojih kapacitet, saj je rudarska industrija, ki naj bi bila njen največji odjemalec, klavrno propadla v rokah Mobutujevih privržencev (Meredith 2006: 300–301).

Javna uprava je medtem začela razpadati. Korupcija se je začela širiti z vrha in je zajela vse nivoje družbe. Učitelji in zdravstveno osebje niso dobili plač po več mesecev. Ocena tujih bančnikov je pokazala, da se je do 40 % državnega proračuna namenjenega za delovanje javne uprave ter njenih institucij izgubilo ali je bilo preusmerjeno za osebno bogatitev. Ocenjeno je bilo tudi, da je bilo več kot 400.000 javnih uslužbencev, ki so bili redno mesečno plačani le navideznih. Njihove plače so enostavno pristale v žepih najvišjih funkcionarjev. Vojaški poveljniki so redno zadrževali plače podrejenih, zaloge hrane pa prodajali na črnih trgih. Zaradi nastale situacije so podrejeni vojaki začeli izsiljevati civiliste ter nastavljeni cestne blokade, kjer so zaplenili kmetijske pridelke namenjene na trg. Vojaško letalstvo je začelo letala uporabljati za svoja transportna podjetja, ki so ponujala svoje usluge za pol cene državnega letalskega podjetja. Nič drugače ni bilo v zdravstvu. Osebje je prodajalo zdravila ter opremo za lasten zaslužek. V državi skoraj ni bilo stvari, ki bi se dala urediti brez podkupnine (Meredith 2006: 301).

Ekonomska regulacija je bila v najboljšem primeru omejena le na pridobivanje denarja iz prodaje koncesij. Bogati in vplivni sloj je redno uporabljal svojo moč za izogibanje plačil davkov. Zaradi premajhnega državnega proračuna in slabega vodenja javne uprave je bilo onemogočeno zagotavljanje javnih dobrin. V luči poraznih gospodarskih rezultatov je leta 1978 MDS prisilil oblast, katero je skozi vsa ta leta finančno podpiral, da na mesto vodje centralne banke postavi uglednega nemškega finančnika Erwina Blumenthala, prav tako so nekatera druga pomembna finančna mesta zasedli tujci. Kljub temu posredovanju se je 50-70 % trgovske menjave še zmeraj izmuznilo centralni banki. Mobutujeve obljube o implementaciji reform so ostale neizpolnjene, zato je Blumenthal le leto po prevzemu naloge odstopil (Nzongola-Ntalaya 2007: 153).

Mobutujeva strategija graditve politične avtoritete skozi nadziranje trga je kmalu trčila ob lokalne oblasti, ki so z nezakonitim trgovanjem raje poskrbeli za sebe in svoje bližnje. Mreže lokalnih skupnosti, ki so se razvijale do leta 1990, so začele nasprotovati roparski politiki državne oblasti. Mnogi izmed podjetnikov so morali še naprej sodelovati z lokalnimi veljaki,

ki so uporabljali svoje povezave z oblastjo za izsiljevanje. Pojavljati so se začeli prvi posamezniki (od mnogih), ki so delovali neodvisno od politike in s tem ogrožali Mobutujevo avtoriteto. Še zmeraj je imel moč vsiliti svojo voljo tudi na del trga, ki je deloval neodvisno od njega, vendar se je zavedal, da bi s tem povzročil srd lokalnih veljakov, ki so ta trg uporabljali za lastno korist. Zaradi zmanjšanja prihodkov Mobutu več ni bil sposoben s podkupovanjem umirjati opozicijo, katera se je okrepila in vstopila v boj za nadzor ekonomije. Z odhodom tujih podjetij, katerih dejavnosti več niso prinašale dobička, je oblast izgubila še dodatni delež zaslužka. S koncem hladne vojne so ga zapustile tudi zveste zahodne zaveznice, katerim več ni koristil in ki so opazile, da bodo obljube o reformah ostale neizpolnjene. Leta 1994 ga je zapustil tudi MDS. Razlog za to je bil prilastitev 400 milijonov ameriških dolarjev iz državnega konglomerata Gecamines ter odklonitev revizije poslovanja istega podjetja. Sistemsko ropanje državnih ugodnosti je s tem doseglo svoj konec (Reno 1998: 156–159).

4.2 Organizacija oboroženih sil med vladavino Mobutuja

Oborožene sile DR Kongo so bile najpomembnejša determinanta Mobutujeve moči ter najodločilnejši instrument njegove vladavine. Ključnega pomena so bile v treh odločilnih trenutkih, ko jih je uporabil za odstavitev demokratično izvoljenih voditeljev, in sicer leta 1960, 1965 ter 1992. Na oblasti je ostal 32 let predvsem zahvaljujoč spretnemu nadzorovanju vojaške organizacije. Ta je bila sestavljena iz prekrivajoče se mreže vojaških in paravojaških sil, ki niso bile v nobenem trenutku sposobne ogroziti njegov položaj (Nzongola-Ntalaya 2007: 153).

Osamosvojitve DR Kongo je prinesla oboroženim silam veliko sprememb. Vojaki, ki so bili še zmeraj pod poveljstvom izurjenih belgijskih častnikov, so se začeli kmalu po osamosvojitvi upirati. Rezultat tega je bil, da so bili vsi belgijski častniki zamenjani z domačimi, ki so nadzor nad oboroženimi silami uporabili za osebne cilje. Prvi vojaški udar je Mobutu izvedel leta 1960, ko je nastopil nasproti Lumumbi, katerega so kmalu aretirali in ubili. Drugi vojaški udar pa je izvedel leta 1965, ko je prevzel oblast od bivšega zaveznika Kasa-Vubuja in s tem postal tudi nesporni vladar. Vojska je kmalu postala specializirani organ edine stranke v DR Kongo (Rupiya 2005: 65–66).

Leta 1971 je v okviru »Zairanizacije« preimenoval vojsko v »Forces Armées Zaïroises« (v nadaljevanju FAZ). Sprememba pa ni nastopila le v imenu, temveč je opogumljen s podporo zahoda postal tudi njihov nesporni voditelj. Osebno je poviševal in odpuščal častnike, naročal opremo ter poveljeval vojaškim operacijam. Zasedel je vse najvišje položaje¹⁷ ter bil sposoben v vsakem trenutku spremeniti vodstveno strukturo v primeru notranje, politične ali zunanje nevarnosti, ki bi lahko ogrozila njegov režim (Rupiya 2005: 66).

Mobutujeva vizija o državno ter regionalni učinkoviti vojski, na katero se bi lahko zanesel, je vključevala vzpostavitev kvalitetnih vojaških učnih centrov po celi državi. To je seveda vzpostavil s pomočjo zaveznikov iz tujine. V sedemdesetih so bili učni centri na kongovskih tleh tako uspešni, da so v njih prihajali rekruti tudi iz drugih afriških držav¹⁸. Leta 1975 pa je Mobutu začel preusmerjati vlogo FAZ-a iz obrambe pred zunanjim sovražnikom v zagotavljanje notranjega reda. Postopna transformacija objektivne vodstvene strukture v subjektivno je tako operativno kot tudi organizacijsko oslabila vojsko (Rupiya 2005: 66–68).

Najpomembnejši oziroma elitni oddelki so pristali pod vodstvom najbolj lojalnih sodelavcev. Večina jih je bila iz njegove Ngwandi etnične skupine¹⁹ ali so bili neposredno ali preko zakonskih zvez v sorodstvu z njim. Ta transformacija seveda ni pozitivno vplivala na vojsko. Medtem ko so bili skorumpirani vojaški vodje zaposleni s poneverjanjem proračuna namenjenega za plače vojakov, s prodajanjem vojaške opreme in zalog hrane ter vodenju lastnih podjetij, je vojska tonila v kaos. Brez treninga in discipline je vojska postala papirnati tiger²⁰ (Nzongola-Ntalaya 2007: 153).

Vojsko je tudi na nižjih nivojih skušal etnično »očistiti«. Na osnovi obtožb o pripravah na vojaške udare je pripadnike vojske, ki niso izvirali iz njegove plemenske skupine, v najboljšem primeru premeščal na oddaljene kraje, v najslabšem primeru pa naglo usmrtil (Rupiya 2005: 68–69).

¹⁷ Supreme commander, Commander-in-chief, President od the Superior Council od Defence, Minister za obrambo (Rupiya 2005: 66).

¹⁸ Kadeti so prihajali iz Toga, Čada, Ruande, Burundija, Nigerije, Centralno Afriške republike (Rupiya 2005: 67).

¹⁹ Privilegirane so bil tudi ostale etnične skupine iz province Equateur (Rupiya 2005: 68).

²⁰ Papirnati tiger je besedna zveza, ki označuje lastnost osebe ali organizacije, ki se prikazuje kot močna ali nevarna v bistvu pa je nemočna ali neučinkovita.

FAZ je v letih Mobutujeve vladavine pretrpela veliko ponižanj. Doživela je poraz pri interveniranju v angolski državljanski vojni²¹, za reševanje domačih težav²² pa je moral Mobutu na pomoč priklicati tuje zaveznike. Vsi trudi za prenovitev vojske so bili spodkopani z nepotističnimi imenovanji visokih častnikov ter vseprisotno korupcijo (Turner 2007: 36).

Večina neplačane vojske je v začetku devetdesetih izginila. Od 70.000 pripadnikov v sredini osemdesetih je leta 1990 ostalo le še 20.000 pripadnikov (Reno 1998: 159). Da bi se izognil oblikovanju enotne opozicije, podprte z močno vojsko, je Mobutu v začetku 90-ih let decentraliziral vojsko. Ogromna država z veliko naravnega bogastva je omogočala oblikovanje več centrov moči, ki so ljubosumno branili svoj del plena. Ta situacija je spremenila organizacijo vojske, ki je včasih skrbela za predsednikove, če že ne za državne interese, v organizacije, ki so ščitile ekskluzivno lastne interese (Reno 1998: 159–160).

Primeri nekaterih takšnih paravojaških enot:

- *DSP(Division Speciale Presidentielle): Mobutujeva »pretorijanska garda«*

DSP je bil pod vodstvom Generala Nzibmi Ngbale Kongo, bližnjega sorodnika predsednika Mobutuja, sestavljena iz pretežno Ngbandi etnične skupine ali sorodnih etničnih skupin iz province Equator. Pripadnike so urile in oboroževale Kitajska, Severna Koreja in Izrael. Poleg varovanja predsednika so to enoto uporabljali tudi za represivne naloge²³ (Ngonzola-Ntalaya 2007: 154). Po decentralizaciji so začeli nadzirati izkopavanje kobalta v regiji Katanga ter njegovo izvažanje v Zambijo. General je v DSP novačil tudi pripadnike južnoafriških milic, ki so skrbeli za nadzor rudarskih del. DSP je začel izvajati napade na druge etnične skupine, predvsem etnične skupine, ki so pripadale opoziciji, ter tako sprožil preseljevanje le teh. Imetje, ki so ga pustili za sabo, so nato razdelili med lokalne pristaše. Mobutu se je preko te enote neposredno okoriščal. V DSP-ju so se kmalu začele pojavljati separatistične tendence²⁴, katere Mobutu ni uspel zaustaviti, vendar je tudi te tendence izkoristil z zatiranjem opoziciji, da sam več nima dostopa do teh virov dohodka (Reno 1998: 160– 161).

²¹ Kot zaščitnik zahodnih interesov v osrednji Afriki je Mobutu interveniral v Angoli proti sovjetsko usmerjenem nasprotniku. Intervencija se je končala s porazom za Mobutuja. (Rupiya 2005: 71).

²² Shaba I, Shaba II.

²³ Sodelovali so tudi v bojih v Ruandi, ter pri poboju krščanskih protestnikov na demonstracijah v Kinšasi (Nzongola-Ntalaya 2007: 154).

²⁴ Znotraj DSP se oblikuje UFERI: Union des Federaliste set Republicains Independants (Reno 1998: 160).

- *GACI (La Garde Civile):*

GACI je bila ena najhitreje rastočih paravojaških enot. Leta 1996 je bila ocenjena na 15.000 do 20.000 pripadnikov. Poveljeval ji je Kpama Baramoto, še en sorodnik Mobutuja, ki je doživel meteorski vzpon od vojaškega voznika do generala s štirimi zvezdicami. Enoto so urili zahodnonemški ter egipčanski vaditelji. GACI je najprej opravljala občutljiva policijska dela, kot je obvladovanje nemirov, kasneje pa je postala glavno represivno orožje Mobutuja pri zatiranju demonstracij za demokratične spremembe (Ngonzola-Ntalaya 2007: 154). Baramoto je svoj vpliv na črnem trgu razširil po letu 1992. Deloval je predvsem v provinci Kivu, kjer je obvladoval izkopavanje zlata in diamantov. V sodelovanju z ameriškimi korporacijami je prenovil lokalno letališče, ki ga je nato uporabljal za transport rudnin. GACI je delovala tudi v sosednjih pokrajinah²⁵ in s tem ovirala konsolidacijo opozicije (Reno 1998: 160).

Strategija »deli in vladaj« je povzročila, da so razne vojaške organizacije začele delovati kot zasebne vojske. Zaradi propada gospodarstva ter umika zahodnih zaveznikov Mobutu več ni bil sposoben nagrajevati svojih privržencev, vendar je imel še zmeraj velik vpliv na njihovo delovanje. Spodbujal jih je k nasilnim dejanjem proti opozicijskim skupinam ter tako ustvarjal atmosfero nezaupanja in hujskanja k lokalnim konfliktom. Ta strategija je ustvarila neko vrsto stabilnosti v državi, »status quo«, z balansiranjem nasprotujočih sil. Izkazalo se je, da kaotično stanje v DR Kongo ni nastalo zaradi anarhije, temveč zaradi namernih dejanj osebe na oblasti (Reno 1998: 161).

Visoki častniki, še posebej poveljniki paravojaških sil, so se začeli v demokratičnem prehodu počutiti ogroženo. Sistem, ki jim je omogočal prekomerno bogatenje, je izginjal. Pojavljati so se začela namigovanja o kazenskih preiskavah glede korupcije ter glede kršenja človekovih pravic. Na drugi strani so se manj privilegirani častniki regularnih enot veselili nove ere. Premalo plačani, slabo opremljeni ter neizurjeni vojaki teh enot več niso bili sposobni braniti »statusa quo«. Fizično in moralno več niso bili sposobni opravljati vojaških dolžnosti ter zagotavljati red in mir v državi. Korupcija in preoblikovanje FAZ v zasebne vojske Mobutuja in njegovih sorodnikov je terjala svoj davek. Tako kot v vseh večjih bitkah postkolonialne dobe je FAZ v letih 1996-97 izgubila tudi svojo zadnjo bitko proti oboroženim silam pod vodstvom Kabile (Ngonzola-Ntalaya 2007: 156–157).

²⁵ V provinci Kasai so Baramotovi vojaki šteli izkopavanje diamantov, katerega je izvajal Mobutujev sin Manda (Reno 1998: 160).

4.3 Politični vzpon in politični padec Mobutuja

Vladavino Mobutuja od njegovega prevzema oblasti lahko razdelimo na dve politični obdobji. Prvo obdobje je zaznamovala »druga republika«, ki se je začela z vojaškim udarom leta 1965, drugo obdobje pa se je pričelo leta 1990 s koncem hladne vojne ter z legalizacijo političnih strank (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

Za prvo obdobje je značilno vojaško zatiranje kakršnihkoli uporov ter močna mednarodna podpora njegovemu režimu. Po prevzemu oblasti je suspendiral vse politične aktivnosti, vključno s parlamentom. Kot razlog je navedel, da so bili politiki v petletnem obdobju samostojnosti tako škodljivi za državo, da jim je treba preprečiti njihovo nadaljno delovanje (Ngoy-Kangoy 2006: 20). Kljub prepovedi oblikovanja političnih strank je Mobutu iz mladinske organizacije »Corps des volontaires de la Republique«²⁶ (v nadaljevanju CVR), 20.5.1967 ustanovil stranko MPR, kot edino legalno stranko, katere člani so se vsilili na vse administrativne položaje v državi (Jane's Sentinel Security Assessments 2007). Ustanovitev MPR je povzročila veliko nemira med maloštevilno opozicijo bivših politikov. Mobutu jih je utišal z naznanilom, da bo nova ustava predvidevala ustanovitev še ene stranke, ki naj bi postala gibanje tistih, ki ne delijo iste ideologije kot MPR. Na prvem kongresu MPR leta 1970 pa je postalo jasno, da je v državi zavladal enopartijski sistem ter da ni več nobene možnosti za ustanovitev nove stranke, katero je predvidevala ustava. Z revizijo ustave leta 1974 so to tudi uradno potrdili ter razglasili MPR za edino politično institucijo v državi, ki je bila poseobljena v predsedniku stranke, torej Mobutuju (Ngoy-Kangoy 2006: 21).

Politični prostor je postal monopolen v rokah MPR. Združenja delavcev, študentov, žensk in mladinske organizacije so izgubili svojo neodvisnost ter bili prisiljeni v inkorporacijo. Edina organizacija, kateri je bila dovoljena neka mera neodvisnosti, je bila katoliška cerkev. Tudi ta jo je izgubila v letih 1971-72 s prepovedjo dajanja tujih, neafriških in krščanskih imen novorojencem ter z zahtevo, da se morajo študentje versko vodenih ustanov udeleževati aktivnosti podmladka MPR. S tem so povzročili odpor Cerkev, ki je tako postala ena največjih kritikov Mobutujevega režima. Kljub radikalnim odnosom posameznikov pa je bila Cerkev preveč konzervativna, da bi lahko vodila družbena gibanja v tej smeri. Medtem ko so mladi duhovniki javno razglašali nezadovoljstvo z oblastjo, so vidnejši in pomembnejši člani

²⁶ CVR je predhodnica MPR, nastala pod pokroviteljstvom oblasti. Glavni cilj CVR-ja je bil mobilizirati množično podporo obstoječemu režimu. Sestavljena je bila predvsem iz ambicioznih študentov, ki so skušali zapolniti pomembna mesta v administraciji (Nzongola-Ntalaya 2007: 164).

cerkve ohranjali z oblastjo dobre odnose. Opozicija se je skušala oblikovati tudi med študenti, ki so bili nezadovoljni s kvaliteto študija kot tudi z načinom vodenja države. Najglasnejši so bili v nacionalno organizirani študentski združbi UGEC²⁷, ki je temeljila na nacionalističnih in socialističnih prvinah. Veliko večino je Mobutu s podkupovanjem ali s prisilo uspel pridobiti na svojo stran ter jih vključiti v CVR, preostali pa so bili nasilno utišani. Oblast, ki je obvladovala vse ključne vzvode tudi na univerzah, je le-te uporabljala za eliminiranje potencialnih nasprotnikov režima. Študij so tako lahko dokončali le »prijatelji« režima, medtem ko preostali tega zaradi subjektivnega ocenjevanja podkupljenih predavateljev niso uspeli. Skupaj s slabim socialnim stanjem študentov je bil prav to razlog za študentske demonstracije v Kinšasi leta 1969, ki so bile nasilno utišane²⁸. Nasilje se je vnovič pojavilo dve leti kasneje ob spominu na padle študente. Mobutu je takrat protestnike kaznoval z njihovim novačenjem v oborožene sile DR Kongo (Nzongola-Ntalaya 2007: 172–179).

Kot tipična vladajoča stranka v post-kolonialni Afriki je MPR postala pomožni instrument za širjenje propagande ter instrument političnega nadzora, s čimer so skušali nadoknaditi administrativno nesposobnost. Mobutu je preko MPR začel graditi kult osebnosti. Nadel si je nazive kot so »oče nacije«, »oče revolucije«, »razsvetljeni voditelj« ter poskrbel, da se je na vseh administrativnih nivojih izvajala ideološka indoktrinacija (Nzongola-Ntalaya 2007: 164–167).

Skozi prvo obdobje je Mobutu kar 43-krat reorganiziral svojo vlado, katero je vodilo 9 različnih premierjev (Jane's Sentinel Security Assessments 2007). Ameriški novinar Blaine Harden je podal zanimivo opazko o političnem dogajanju v prvem obdobju: »Poleg Mobutuja in njegove družine je le še 80 ljudi, ki kaj veljajo v DR Kongo. V vsakem trenutku jih je 20 izmed njih na položaju ministrov, 20 v izgnanstvu, 20 v zaporu, 20 pa na položaju veleposlanikov. Vsake tri mesece se glasba ustavi, Mobutu pa zamenja vloge teh izbrancev.« (Meredith 2006: 305). Dober primer za to je Nguza Karl-i-Bond²⁹. Začel je kot zunanji minister leta 1974 ter 1976. Po omembi v tujem tisku, ki ga je predstavil kot možnega naslednika Mobutuja, je bil 1977 obtožen izdaje, obsojen na smrt ter kasneje oproščen. Dve leti zatem je postal predsednik vlade, nakar je pobegnil v tujino in obsojal Mobutujev režim. Kljub temu se je 1985 vrnil in najprej postal veleposlanik v Washingtonu, nato tretjič zunanji minister ter še enkrat predsednik vlade. Podkupovanje odpadnikov je bila v DR Kongo

²⁷ Union Générale des Etudiants Congolais (Nzongola-Ntalaya 2007: 175).

²⁸ Ubitih je bilo okoli 60 ljudi, veliko študentov pa je bilo zaradi sodelovanja v protestih izpisanih iz študija (Nzongola-Ntalaya 2007: 178).

²⁹ Nečak bivšega predsednika vlade Moiseja Tshombe (Meredith 2006: 305).

ustaljena praksa. Namesto da je vplivneže izgnal v tujino, kjer bi lahko dvigovali veliko prahu, je raje nevtraliziral njihovo opozicijsko držo. Mobutu se je držal načela »imej prijatelje blizu, sovražnike pa še bližje« (Meredith 2006: 306).

Prva oblika organizirane opozicije se je pojavila leta 1982 z oblikovanjem gibanja UDPS³⁰. Gibanje se je začelo oblikovati že leta 1980 pod vodstvom Etienna Tshisekedija ter 12-ih parlamentarcev, ki so pozivali k oblikovanju demokratičnih institucij in novega družbenega reda skozi temeljite in takojšnje spremembe (Ngoy-Kangoy 2006: 22). Disidenti so bili obtoženi poskusa prevrata ter obsojeni na petnajst let zapora, od katerih so odslužili le eno leto, nato pa bili izpuščeni (Meredith 2006: 307). Po izpustitvi iz zapora so kljub prepovedi ustanovili stranko UDPS, ki je ne glede na svoj ilegalni značaj postala zelo popularna med prebivalstvom. Vodja UDPS-ja in dva njegova kolega so bili kmalu vključeni v organe MPR-ja, medtem ko so bili preostali člani kljub zunanjim pritiskom še zmeraj preganjani (Ngoy-Kangoy 2006: 22).

Zaradi monopolnega položaja MPR v DR Kongo se je začela oblikovati opozicija tudi v tujini³¹. Zunanja opozicija je bila sestavljena predvsem iz skupin in posameznikov, ki so bili izgnani zaradi nestrinjanja z režimom. Njihovo delovanje je bilo omejeno na lobiranje zunanje podpore. Namesto da bi organizirali podporo doma, kot so to počele uspešnejše opozicijske skupine v drugih državah, so bile te skupine zadovoljne že z izdajanjem službenih sporočil, prirejanjem tiskovnih konferenc ter s pogovori z ameriškimi in evropskimi zakonodajalci. Istočasno so čakali na spontani upor prebivalstva doma ali vojaški udar, ki bi pripravil pot za njihovo vrnitev ter zasedbo ključnih položajev na oblasti.

Mobutu se je aprila 1990 končno uklonil domačim in zunanjim pritiskom ter legaliziral neodvisne opozicijske stranke. V nekaj mesecih je večina njegovih sodelavcev, vključujoč bivše predsednike vlad in ministre, zapustila MPR ter začela oblikovati svoje stranke. Razen redkih izjem te stranke niso nastale na podlagi volje volivcev, temveč le kot rezultat ambicioznih posameznikov. Vidnejše stranke, ki so imele podporo prebivalcev in ki jih je družila opozicijska naravnost do Mobutujevega režima, so oblikovale Sveto unijo, »Sacred

³⁰ Union pour la Democratie et le Progres Social: Unija za demokratične ter socialne spremembe (Meredith 2006: 307).

³¹ FLNC, Marc (glej Nzogola-Ntalaya 2007: 179–184).

Union«, v katero se je začelo vključevati čedalje več strank³² (Nzongola-Ntalaya 2007: 186). Avgusta 1991 je Mobutu sklical državno konferenco³³, ki jo je vodil nadškof Laurent Monswengwo Pasinya znan po nevtralnih stališčih ter odsotnosti političnih ambicij. Vrhunec konference je zaznamovala ustanovitev Visokega sveta republike, »Haut conseil de la Republique« (v nadaljevanju HCR). Naloga HCR je bila voditi pogajanja o prenosu oblasti iz Mobutujevih rok k opoziciji pod vodstvom Thisekedija, katerega je za vodjo izbral sam HCR. Pričakovanja, ki so jih generirali študentski protesti ter mednarodno obsojanje trenutnega režima, so bila velika (Reno 1998: 157). Mobutu je s spretnim manevriranjem zamenjav ključnih ljudi na oblasti ter izkoriščanjem »zones d'ombre« (sivih con)³⁴ uspel ustvariti zmedo. DR Kongo je tako med leti 1992-93 vodil opozicijski voditelj Thisekendi, med 1993-94 sta obstajala dva vzporedna vzvoda oblasti, 1994 pa je vodenje spet prevzel bivši režim. Predsednik vlade je postal Leon Lobitch Kengo wa Dondo, tesen Mobutujev sodelavec³⁵, ki je ostal na tem mestu vse do aprila 1997. Zamenjal ga je spet Thisekedi, ki je vztrajal na položaju, dokler ni v Kinšaso vkorakal Kabila in prevzel oblast (Nzongola-Ntalaya 2007: 198–209).

4.4 Vzroki za padec Mobutuja

Med belgijsko vladavino so bili Kongo, Ruanda in Burundi vodeni kot ena kolonialna skupnost. Populacija Ruande in Burundija je bila sestavljena večinoma iz treh dominantnih etničnih skupin: Hutujci, Tutsiji ter Twa. Prebivalci Ruande so sami sebe poimenovali Banyarwanda. Prej omenjene tri etnične skupine so že v 18. stoletju začele emigrirati v DR Kongo (predvsem iz Ruande), in sicer v provinco Južni Kivu. Med leti 1937 in 1955 je Belgija iz Ruande preselila še na tisoče kmetov s poreklom Banyarwanda. Preseljevanje se je nadaljevalo med revolucijo v Ruandi (1959-1961), ko je v vzhodni del Konga pribežalo veliko število Tutsijev. Zaradi regionalne povezave se je celotna skupina priseljencev poimenovala Banyamulenge. Mobutu je leta 1972 izdal odlok, s katerim je vsem imigrantom iz Ruande in Burundija, ki so se preselili v DR Kongo pred 1950, podelil državljanstvo. Rezultat tega je bil, da je skupnost Banyarwanda (predvsem Tutsiji) pridobila ključne

³² Ustanovijo jo PSDC, UDPS, Uferi (glej Nzogola-Ntalaya 2007: 186–187).

³³ CNS, Conference nationale souveraine (glej Nzogola-Ntalaya 2007: 190–195).

³⁴ Opozicija je naredila veliko napak, katere je Mobutu znal izkoristiti. Ni razveljavila stare ustave, ni razpustila parlamenta v času ko se ustanovi HCR, ni razdelila nalog med izvršno ter zakonodajno oblastjo (glej Nzogola-Ntalaya 2007: 202–205).

³⁵ Leon Lobitch Kengo wa Dondo je opravljala naloge predsednika vlade že med 1982-86 ter med 1988-90 (Nzogola-Ntalaya 2007: 204).

položaje na oblasti ter lastništva nad posestvi v provincah Južni in Severni Kivu, katere je uporabila za lastne ekonomske cilje. Seveda je ta odlok naletel na velik odpor ostalega prebivalstva DR Kongo, zato ga je bil Mobutu leta 1981 prisiljen razveljaviti in nedvoumno definirati državljanstvo na podlagi etničnega porekla. Nova definicija je ustvarila podlago za etnične konflikte med prvotnimi naseljenci in imigranti (Agostini et al. 2007: 14).

Da bi razumeli upor proti Mobutuju leta 1996, moramo razumeti večletno dogajanje v Ruandi. Dve največji etnični skupini Ruande, Hutujci in Tutsiji, so se že od leta 1990 borili v medsebojni državljanski vojni. Prelomna točka je nastopila leta 1994, ko se je letalo, ki je prevažalo Hutujskega predsednika Habyarimana, zrušilo. Kljub temu, da krivec za sestrelitev ni bil odkrit, so začeli razjarjeni Hutujci (FAR³⁶ in »interhamwe«³⁷) izvajati genocid nad manjšinskimi Tutsiji v Ruandi³⁸. Kmalu so se vloge obrnile in na oblast so prišli Tutsiji. Iz strahu pred maščevanjem je zato približno 1,2 milijona Hutujcev emigriralo v sosednjo DR Kongo, kjer so že tleli medetnični konflikti (Olsson 2003: 7–8).

Mobutu je begunce velikodušno sprejel na vzhodnih provincah ter tako postal partner mednarodnih humanitarnih organizacij, ki so skušale ublažiti trenutno stanje. Hutujske milice so začele pribežališča v DR Kongo uporabljati kot bazo za reorganizacijo ter za napade na novi režim v Ruandi. S pomočjo Mobutuja so postali resna grožnja novemu ruandskemu režimu. V istem času je Mobutu uporabil priseljevanje Hutujcev za spodbujanje sovražnosti do Banyamuleng, prebivalcev Tutsijskega porekla, ki so živeli v vzhodnem Kongu že dolgo pred tem. Parlament je oktobra 1996 pod njegovim okriljem celo odločil, da morajo vsi Banyamulenge oditi iz države v roku nekaj dni. Iz obupa so zato Banyamulenge poklicali na pomoč sorodne Tutsije v Ruandi (Olsson 2003: 7–8).

Za rešitev nastalega problema je začela Ruanda rekrutirati in usposablјati Tutsije iz provinc Južni ter Severni Kivu. Zaradi etnične solidarnosti ali zaradi anti-tutsijskega razpoloženja v Kongu so se le-ti začeli vključevati v RPA³⁹ in napadati cilje v vzhodnem Kongu (Nzongola-Ntalaya 2007: 225). Upor se je začel kmalu širiti iz izhodišča v Južnem Kivu proti Severnem Kivu ob vzhodni meji DR Kongo (Meredith 2006: 533).

³⁶ FAR oziroma »Forces armées rwandaïses«, ruandske oborožene sile (Nzongola-Ntalaya 2007: 223).

³⁷ »Interhamwe«, kar v prevodu pomeni »tisti, ki delujejo skupaj«, so ekstremistična hutujska milica (Nzongola-Ntalaya 2007: 223).

³⁸ V obdobju nekaj mesecev je bilo ubitih preko 800.000 ljudi (Nzongola-Ntalaya 2007: 223).

³⁹ RPA oziroma »Rwandan Patriotic Army« je oboroženo krilo RPF (Rwandan Patriotic Front), ki je bila takrat na oblasti v Ruandi (Nzongola-Ntalaya 2007: 222).

Napadi RPA, ki jih je Ruanda hotela predstaviti kot vstajo Banyamuleng, so zahtevali dodatno legitimizacijo. Ob podpori Ruande in tudi Ugande, Angole, Eritreje, Tanzanije ter Zimbabveja se je v Južnem Kivu ustanovila »Alliance des Forces Democratiques de Liberation du Congo-Zaire«⁴⁰ (v nadaljevanju AFDL) pod vodstvom Laurenta Kabile, ki naj bi vodila osvobodilni boj v DR Kongo. Očitno je, da Kabila s svojimi privrženci⁴¹ ni imel vzpostavljenih vojaških organizacij, ki bi bila sposobna premagati oborožene sile Mobutuja, čeprav so bile le-te demoralizirane (Nzongola-Ntalaya 2007: 226).

Kabila je začel s svojimi silami (ob znatni pomoči RPA) biti boj proti Mobutuju ter je tako napredoval proti zahodu DR Kongo. Na poti so se mu pridružile tudi druge milice iz preostalih provinc, ki so bile nezadovoljne z Mobutujevim režimom. Osem mesecev po prvih nemirih je Kabila s svojo »kadogo vojsko«⁴² vkorakal v Kinšaso. Mesto s 6 milijoni prebivalcev je bilo zasedeno v 24 urah, saj so bile oborožene sile Mobutuja zaradi dolgoletnega slabega vodenja popolnoma neučinkovite. Kabila je prevzel oblast (Meredith 2006: 536).

Že v začetku svojega predsedovanja je Kabila pokazal, da bo nadaljeval z Mobutujevim načinom vladanja. Takoj je prevzel nadzor nad naravnimi viri ter na ključne položaje postavil svoje ljudi⁴³. Značilnosti njegove vladavine sta postali korupcija in klientelizem, s čimer spet ni prišlo do napredka. Na pomembna mesta na oblasti je postavil veliko število Tutsijev, ki so bili močno povezani z režimi v Ruandi in Ugandi (Olsson 2003: 9–10). Zaradi takšnega načina vladanja je prišlo do razpada države ter oboroženih sil. To sta znali izkoristiti prej omenjeni državi (kasneje se jima priključi tudi Burundi) za oblikovanje interesnih območij, kjer sta lahko izkoriščali kongovska naravna bogastva (Nzongola-Ntalaya 2007: 227).

Postavitev Banyamuleng in drugih Tutsijev je kmalu naletelo na negativne odzive pri preostalih prebivalcih, saj so jih imeli za tuje okupatorje. Hkrati je Kabila po vzoru svojega predhodnika skušal sam obvladovati vire dohodka, zato je začel delovati proti svojim zaveznikom. Julija 1998 je odstavil načelnika oboroženih sil, ki je bil Tutsijskega porekla.

⁴⁰ AFDL oziroma »Alliance des Forces Democratiques de Liberation du Congo-Zaire«, je »osvobodilno gibanje« nastalo iz večih skupin (Tutsiji, Lumumbisti, skupine iz Katange...) (Nzongola-Ntalaya 2007: 225).

⁴¹ Večina njegovih oboroženih sil je bila sestavljena iz otrok, ki so jih rekrutirali na pohodu proti Kinšasi in so bili sposobni le za prestraševanje civilistov (Nzongola-Ntalaya 2007: 225).

⁴² Vojska popolnjena z otroci (Meredith 2006: 536).

⁴³ Kabila je na položaje postavljaj Swahili-govoreče prebivalce Katange iz katere province je tudi izviral (Meredith 2006: 538).

Kmalu zatem ga je skupaj z njegovimi sonarodnjaki iz oboroženih sil izgnal iz države⁴⁴. Kot posledica izгона ruandskih vojakov so na vzhodu države nastali novi spori. 2. avgusta 1998 se je začel upor v imenu RCD⁴⁵, gibanja pod vodstvom Wamba dia Wamba, mnogo vojaških poveljnikov pa je bilo ubežnikov iz bivših oboroženih sil Kabile. V ta upor so bili vključeni tako bivši Mobutujevi politiki kot člani bivše AFDL⁴⁶ (Meredith 2006: 539). Septembra 1998, en mesec po začetku druge vojne, se je s podporo Ugande ustanovilo še gibanje »Movement for the Liberation of Congo« (v nadaljevanju MLC), pod vodstvom Jean-Pierre Bembe, ki je začel pridobivati podporo v provincah Equator in Orientale (Carayannis 2008: 3).

Po začetnih uspehih RCD so ruandske sile s pomočjo Ugande, ki so bile njihov zaveznik, skušale s hitrim napadom osvojiti Kinšaso. Na tisoče vojakov Kabiline vojske »Forces Armee Congolaises« (v nadaljevanju FAC) je dezertiralo ter se pridružilo agresorjem. Kabilo je pred propadom rešilo posredovanje Angole in Zimbabveja⁴⁷. Kasneje so se na stran Kabile postavili še Namibija, Čad in Sudan⁴⁸ in pričela se je »Afriška svetovna vojna« (Olsson 2003: 9–10).

Vse vojskujoče se strani so se kot jastrebi začele boriti za izplen propadajoče DR Kongo. Kompleksna situacija je postala zelo donosna za elito vojaških poveljnikov in poslovnežev, ki so znali izkoristiti svoj položaj. Kabila je Angoli in Zimbabveju v zameno za njihovo podporo hvaležno podeljeval koncesije ter sklepal za njih ugodne posle. Angola je pridobila nadzor nad distribucijo nafte, medtem ko so njihovi generali pridobili tudi delež v poslovanju z diamanti. Zimbabve je ustanovil priložnostna podjetja, ki so se ukvarjala s trgovanjem z diamanti, zlatom in lesom, podeljen ji je bil tudi delež v državnem podjetju Gecamines. Ruanda in Uganda, katerim ni uspelo ovreči Kabile s položaja, sta se zadovoljili s plenjenjem vzhodnega dela Konga. Obvladovali sta trg z zlatom, diamanti, lesom, koltanom, kavo, živino, avtomobili ter preostalimi vrednimi dobrinami. Ozemlje DR Kongo je bilo razdeljeno na cone, katere so nadzorovale lokalne milice, ki so kot partnerji sodelovale v trgovanju (Meredith 2006: 540).

⁴⁴ Dodaten razlog za odstavitev teh ljudi je bilo skrito načrtovanje vojaškega udara s strani Tutsijev (Meredith 2006: 538).

⁴⁵ »Rassemblement Congolais pour la Democratie« ali Zbor za demokratičen Kongo, ki je bil večinoma sestavljen iz Banyamuleng (Meredith 2006: 539).

⁴⁶ Nzongola-Ntalaya navaja, da so ta upor zanetili ruandski vojaki, katere so očividci na dan začetka upora videli prečkati mejo (Nzongola-Ntalaya 2007: 228).

⁴⁷ Angola in Zimbabve sta s posredovanjem skušala pridobiti čim večji vpliv na oblast, da bi lahko kasneje izkoriščali njene naravne vire (Meredith 2006: 539).

⁴⁸ Čad in Sudan sta iz vojne izstopila relativno hitro (Olsson 2003: 10).

Kljub podpisu mirovnega sporazuma v Lusaki leta 1999⁴⁹ so se konflikti nadaljevali. Po podpisu sporazuma so se v spore vključili Združeni narodi, ki so zaradi neupoštevanja sporazumov v DR Kongo poslali misijo MONUC⁵⁰, sestavljeno iz 5.532 vojakov, da so prisilno vzpostavljali mir. Njihova prisotnost ni izboljšala situacije. Na vseh delih ozemlja so divjali spopadi med različnimi milicami. Januarja 2001 je bil ob poskusu vojaškega prevrata izveden atentat na Laurenta Kabilo, katerega je na položaju nadomestil njegov sin Joseph Kabila. Vsi poskusi končanja nasilja so bili neuspešni tudi pod njegovim vodstvom, vse do uveljavitve sporazuma iz Sun City-ja aprila 2002⁵¹. Nasilje se s tem ni popolnoma ustavilo, vsekakor pa je bilo opaziti napredek. Sporazum je postavil temelje za ustanovitev večstranskarske oblasti ter rok za izvedbo volitev. Kasneje so podpisali še mirovna sporazuma z Ruando in Ugando⁵² (Hesselbein 2007: 44).

Veliko uporniških skupin je skušalo kljub sporazumom destabilizirati oblast, vendar so julija 2006 v DRC-ju uspešno izvedli prve demokratične volitve po osamosvojitvi. Na predsedniških volitvah je zmagal Joseph Kabila, ki je uspešno premagal Jean-Pierre Bembo, voditelja opozicijskega gibanja (Agostini et al. 2007: 45).

V štirih letih vojne je v Kongu umrlo več kot 3 milijone ljudi, večinoma zaradi lakote in bolezni, in čeprav so bili podpisani številni sporazumi, se konflikti (predvsem v vzhodnem delu) še nadaljujejo. Konkurenčne milice, pod vodstvom lokalnih gospodarjev vojne, sosednjih držav ali celo same Kinšase nadaljujejo plenjenje ter prinašajo nemir populaciji željni miru (Meredith 2006: 544).

5. NASTANEK GOSPODARJEV VOJNE

5.1 Glavne sile

V drugi kongovski vojni je delovalo veliko oboroženih gibanj, glavne tri, ki so tudi oblikovale prehodno vlado, so bile RCD-Goma, MLC ter Kabilina vlada, ki se je med prehodnim

⁴⁹ Sporazum v Lusaki so podpisali DRC, Namibija, Angola, Zimbabve, Ruanda, Uganda.

⁵⁰ Mission des Nations Unies en République Démocratique du Congo, Misija ZN v Republiki Kongo (MONUC).

⁵¹ Sporazum s katerim je bila dogovorjena delitev oblasti med vlado DR Konga (Kabila), glavno oboroženo opozicijo (RCD-G, MLC, RCD-ML, RCD-N, Mai Mai), glavnimi opozicijskimi političnimi strankami ter civilnimi organizacijami (Inter-Congolese Political Negotiations – The Final Act 2003).

⁵² 30. julija 2002 v Pretorii Ruanda in DRC podpišeta mirovni sporazum, 6. septembra pa DRC podpiše sporazum še z Ugando v Luandi.

obdobjem poimenovala »Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Democratie« (v nadaljevanju PPRD).

5.1.1 Movement for the Liberation of Congo (MLC) in Jean-Pierre Bemba

MLC je ustanovil podjetnik Jean-Pierre Bemba leta 1999 s pomočjo Ugande, ki je njegovo oboroženo gibanje podpirala, urila in oboroževala. To gibanje je bilo v Ugandi zelo cenjeno, saj se je samo financiralo s pobiranjem davkov v zasedeni provinci Equator. Prav tako je bilo uspešno tudi pri pridobivanju novih rekrutov. Pozno v letu 2000 je MLC dosegla veliko uspehov na severni fronti. Napadala je mesta na severni obali reke Kongo, leta 2001 je uspela priti celo do mesta Mbandaka, ki leži le 450 km severno od Kinšase. Januarja 2001 se je na željo Ugande MLC združila z »Rassemblement Congolais pour la Democratie - Movement for Liberation« (v nadaljevanju RCD-ML), še enim oboroženim gibanjem, katerega je podpirala sosednja država. Pod vodstvom Bembe je nastala »Front de Liberation du Congo« (v nadaljevanju FLC). Zavezništvo je še istega leta propadlo zaradi konkurenčnosti vodilnih oseb ter zaradi čedalje večjega odmika Bembe od Ugande. MLC je imel »de facto« kontrolo nad velikim delom severa DR Kongo, od Isira na vzhodu do Mbandaka na zahodu, njen vpliv pa se je še povečal z združitvijo z RCD-Nationale, delom RCD-ML, ki je ostal naklonjen Bembi ob razpadu zavezništva FLC (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

Bemba je bil do RCD zelo skeptičen in je menil, da ima zelo malo potenciala, da uspe pri osvojitvi DR Kongo. RCD namreč ni vključevala lokalnega prebivalstva pri poveljevanju v zasedenih ozemljih, vojaški del pa je skoraj v celoti temeljil na ruandskih silah, namesto da bi razvijala kongovske vojaške zmogljivost. Po njegovih trditvah naj bi bil motiv za upor proti Kabili predvsem neupoštevanje človeških pravic, rasistična anti-Tutsi propaganda ter monopol oblasti v rokah ene etnične skupine. Največje nesoglasje je prišlo predvsem zaradi dejanj Laurenta Kabile, ki je iz oblasti izločil politično elito, ki je prihajala iz njegove province. Prav tako je tej eliti, Bembi in njegovim družinskim članom, ki je bila tesno povezana z Mobutujevimi režimom, zaplenil zasebno in poslovno imetje. S tem je Bemba izgubil veliko vpliva, njegovo imetje pa je bilo razdeljeno ožjemu krogu Kabilinih privrženecv (Carayannis 2008: 3).

V njegove oborožene sile »Army for the liberation of Congo« (v nadaljevanju ALC) je bilo vključenih veliko Mobutujevih bivših oboroženih enot (ex-FAZ, DSP), od katerih so veliko

večino urili ameriški in izraelski vojaki. Po začetnem oskrbovanju Ugande z orožjem, uniformami in artilerijo se je MLC kmalu začela oskrbovati sama. Večino težkega orožja, streliva, prevozne in komunikacijske opreme je zajela v bojih s Kabilino vojsko FAC⁵³ ter njihovimi podporniki. Veliko orožja si je prilastila tudi iz skritih zalog orožja, predvsem v mestu Gbadolite. Za razliko od RCD, ki se je močno povezala z ruandskimi silami, je MLC ostal ločen od oboroženih sil Ugande. Vsi naborniki, ne glede na starost ali spol, so bili zelo dobro izurjeni pri rokovanju s strelnim orožjem, postavljanju zased in vohunjenju. Čeprav so bile enote neplačane, so bile redno oskrbovane z orožjem, uniformami, hrano ter minimalno zdravstveno oskrbo (Carayannis 2008: 6).

Med pogovori v Sun City-ju je vodstvo MLC-ja trdilo, da ima pod nadzorom okoli 20.000 vojakov, vendar so neodvisne raziskave pri MONUC-u pokazale, da je bila dejanska moč ALC le okoli 10.000 vojakov. Te enote so bile po sporazumu v Sun City-ju integrirane v nove oborožene sile in so izgubile skoraj vse vezi z MLC⁵⁴. V svojih starih enotah je leta 2006 ostalo le še med 1000 do 1500 vojakov v provinci Equator, medtem ko je preostanek enot čakal na demobilizacijo ali na integracijo v novo oblikovane oborožene sile (International Crisis Group 2006: 13). Najboljše enote svojih bivših sil je Bemba obdržal za svojo osebno stražo⁵⁵ (de Goede 2007: 7).

MLC je bila najbolj povezano vojaško-politično gibanje, ki je bilo pod neposrednim in avtoritarnim vodenje Bembe. To gibanje Bemba ni uporabljal kot sredstvo za doseg nacionalnih ali celo regionalnih ciljev, temveč izključno za doseganje lastnih ciljev. Bemba je v obdobju vojn in tranzicije zelo dobro poskrbel zase. Kot podpredsednik DR Kongo, ki je bil zadolžen za ekonomske zadeve, je Bemba nadzoroval skoraj celoten pretok trg z diamanti. (de Goede 2007: 6).

Izkopani diamanti v provinci Equator, ki je povečini pod nadzorom MLC, so se prodajali ali po uradni poti ali pa preko črnega trga v Centralno afriško republiko (v nadaljevanju CAR). Ne glede na to da sta imala Kinšasa in Bangui⁵⁶ medsebojni varnostni pakt, kar je postavilo

⁵³ Kongovske oborožene sile pod vodstvom Laurenta Kabile, ki so bile sestavljene iz dela starih slabo motiviranih Mobutujevih vojakov ter otrok (International Crisis Group 2006: 13).

⁵⁴ De Goede navaja, da so njegove sile kljub vključevanju v FARDC še zmeraj lojalne Bembi (de Goede 2007: 7).

⁵⁵ Osebna straža Bembe je bila kriva za nemire v Kinšasi po razglasitvi volilnih rezultatov leta 2006. (de Goede 2007: 7).

⁵⁶ Bangui je glavno mesto CAR.

MLC v položaj opozicijskega gibanja do obeh, je MLC redno sodeloval z režimom v Banguiju. Teritorij MLC je od CAR ločen le z reko Ubanqui, preko nje pa je Bemba oskrboval svoje gibanje. Diamante so uporabljali za plačevanje teh potrebščin ali za ustvarjanje dodatnega dobička, s čimer je MLC le še pridobivala na moči. Posamezniki, ki so sami tihotapili ali preprodajali diamante in zaradi so zaradi tega plačevali »davek« MLC, in ne vladi v Kinšasi, so še dodatno podaljševali konflikt (Dietrich 2003: 21–22). Bemba je financiral konflikte zoper vlado v Kinšasi z nadzorovanjem prodaje diamantov v vrednosti od enega do treh milijonov dolarjev na mesec. Točne poti prodaje ostajajo neznanka. Obstajajo govorice, da je Bemba pošiljal diamante neposredno skozi Južno-Afriško republiko, vendar je več dokazov, da so šli ti diamanti skozi sosednje države, preden so prišli na mednarodni trg (Dietrich 2003: 4–5)

Med sodelovanjem MLC z RCD sta ti dve gibanji dobivali orožje še iz Ruande in Ugande v zamenjavo za dobrine, kot so palmovo olje, kava, kakav in kavčuk (Dietrich 2003: 21–22). Victor Bout, ruski preprodajalec orožja⁵⁷, naj bi oskrboval MLC z orožjem kar preko treh držav, in sicer Ruande, Ugande ter CAR (Dietrich 2003: 5).

Ugledu MLC sta škodovali dve intervenciji v CAR, kjer je sodelovala na strani demokratične izvoljenega predsednika Ange-Felix Patasseja proti upornikom. Bemba je tja napotil skoraj tisoč borcev, ki so utrpeli velike izgube (Carayannis 2008: 9). V teh spopadih so vojaki MLC izvajali sistematične napade na prebivalstvo (posilstva, mučenja, plenjenje), kar je vodilo v obtožbe Bembe na Mednarodnem kazenskem sodišču (International Criminal Court 2008).

Od ostalih uporniških skupin se je MLC ločil po tem, da je skušal ustvariti civilno upravo na ozemljih pod njegovim nadzorom. Takoj, ko je mesto ali vas prišlo pod nadzor MLC, je gibanje ustanovilo lokalno administrativno strukturo, sestavljeno iz izvršne veje, teritorialnega sveta, skupin za ženske pravice, civilnih in vojaških voditeljev ter teritorialno skupščino. Vsaka lokalna uprava je imela lastni proračun in avtoriteto pobiranja davkov, medtem ko je MLC zagotavljala varnost. Decentralizirano vodenje je omogočalo večjo vključevanje lokalnih veljakov in je bilo dosledno s programom MLC, katerega je hotela vzpostaviti v celotni državi. Seveda je bila gledano iz stališča vojne tako oblikovana uprava najverjetneje

⁵⁷ Victor Bout je znani preprodajalec orožja, ki je oskrboval oborožene skupine v Angoli, CAR, Liberiji ter Afganistanu (Dietrich 2003: 22).

namenjena lažji rekrutaciji in mobilizaciji, kot pa s ciljem demokratičnega vladanja (Carayannis 2008: 7).

V tranzicijskem obdobju je Bemba zaradi preračunljivosti ponudil dvostranski sporazum o vodenju države med njim in Kabilo, kar je RCD-G zavrnila. Bemba se je v tem obdobju potem odkrito postavil na stran Kabile, čeprav je ostal v ozadju in prepustil javne konflikte RCD-G ter Kabili. Leta 2006 je tudi kandidiral za predsedniški položaj, vendar je v drugem krogu izgubil proti Kabili (de Goede 2007: 7).

24. maja 2008 so Jean-Pierre Bembo aretirale belgijske oblasti na podlagi zapornega naloga Mednarodnega kazenskega sodišča, kjer je obtožen vojnih zločinov ter zločinov proti človeštvu storjenih na ozemlju Centralno afriške republike (International Criminal Court 2008).

5.1.2 Rassemblement Congolais pour la Democratie (RCD)

Prvotna RCD je bila ustanovljena avgusta 1998 ob pričetku obnovljene ruandske kampanje proti vladi Kabile. Maja 1999 se je RCD razcepila. S podporo Ugande je nastalo novo gibanje RCD-ML⁵⁸, dominantna vojaška struja, ki je še uživala podporo iz Ruande, pa se je poimenovala RCD-Goma⁵⁹ (v nadaljevanju RCD-G). RCD je najprej vodil Ernest Wamba dia Wamba, po razpadu pa je nadzor nad RCD-G prevzel Emile Ilunga (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

5.1.2.1 Rassemblement Congolais pour la Democratie-Goma (RCD-G)

Njen glavni cilj je nadzirati ozemlja v provincah Kivu, zaščititi etnično skupino Tutsijev ter sprostiti populacijski pritisk v prenaseljeni Ruandi. RCD-G ni imela nikoli velike podpore med prebivalci DR Kongo. Krivili so jo za začetek vojne, zaradi bližnjih vezi z Ruando pa ni bila javno sprejeta kot kongovsko legitimno politično gibanje. Posebej nezaželena je na vzhodu, kjer je oboroženo krilo RCD-G poimenovano »Armee Nationale Congolaise« (v nadaljevanju ANC) skupaj z ruandskimi oboroženimi silami izvajalo brutalne napade na civiliste. Vodstvo RCD-G je večinoma sestavljeno iz Banyamuleng, ki so bili pred začetkom

⁵⁸ Znana tudi kot RCD-K(isangani), po kraju kjer je imela štab ob ustanovitvi ali RCD-Wamba po njenem ustanovitelju (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

⁵⁹ Ime je dobila po mestu kjer je njena glavna baza (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

prve kongovske vojne žrtve nasilja in pokolov na vzhodu države. Sklicevanje na etnično »karto« je bilo v veliki meri namenjeno le zakrivanju sebičnih interesov vodilnih članov. Kot taka ima veliko težav z notranjimi razdelitvami ter vodenjem. Od leta 2003 jo vodi Azarias Ruberwa⁶⁰, njegovo vodstvo pa je z vsakim dnem bolj vprašljivo. Kljub umiku Laurenta Nkunda⁶¹ iz ospredja RCD-G, je le-ta še zmeraj eden vodilnih ljudi ekstremističnega dela tega gibanja. Zaradi notranjih delitev je RCD-G zelo nezanesljiva partnerica pri pogajanjih o prihodnosti Konga (de Goede 2007: 4).

Čeprav naj bi RCD-G nadzorovala obe provinci Kivu, to povečini ne drži. Teritorialni nadzor je namreč omejen le na večja mesta in večino nahajališč vrednih rudnin. Med vojno je bilo veliko rudnikov (koltana, diamantov, zlata) zlasti v bolj oddaljenih delih provinc Kivu pod nadzorom drugih milic⁶². Te so uveljavljale vojaško moč nad lokalnimi rudarji z izdajanjem »rudarskih licenc« ali pa so enostavno izsiljevale denar, ki so ga rudarji plačevali za »varnosti«. (Aust 2006: 85). Dosti ozemlja je RCD-G izgubila leta 2004 po bojih v mestih Bukavu ter Kanyabayonga. Boji so se vneli po upor RCD-G zaradi aretacij njihovega častnika, ki je bil obtožen sodelovanja pri atentatu na Kabilo. Na upor je Kabila odgovoril tako, da je poslal 10.000 svojih vojakov, katerim so se priključili tudi vojaki MLC, v Severni in Južni Kivu. Posledično je RCD-G izgubil vojaški nadzor nad provinco Južni Kivu ter nad severnim delom Katange. V provinci Severni Kivu so se RCD-ML, MLC ter Kabiline sile »ad hoc« povezale in skupaj delovale proti RCD-G. Za razliko od province Južni Kivu-ja je RCD-G v provinci Severni Kivu oblikovala oporišča na ozemljih okoli mest Masisi in Rutshuru, kjer so preprečili razvrščanje nasprotnikovih sil (International Crisis Group 2006: 13–14).

Do konca leta 2005 se je 3500 vojakov RCD-G že integriralo v novo oblikovane brigade DR Kongo. Kljub integriranju pa MONUC ocenjuje, da ima RCD-G pod svojo oblastjo še vedno veliko število vojakov na vzhodu države⁶³. Tako kot druge frakcije je tudi RCD-G obdržala paralelno poveljniško strukturo zaradi zaščite svojih interesov, vendar se je njihov vpliv občutno zmanjšal po spopadih leta 2004. Bivši uporniki so imeli pod svojim neposrednim vodstvom tako le dve brigadi, ki sta uradno pripadali novim oboroženim silam DR Kongo –

⁶⁰ Od ustanovitve je Ruberwa že njen četrti voditelj (de Goede 2007: 4).

⁶¹ Laurent Nkunda je bil višji častnik oboroženega krila RCD-G in ga pogosto povezujejo z vojnimi zločini (Human Rights News 2006).

⁶² Mai Mai, FDLR (Aust 2006: 85).

⁶³ MONUC ocenjuje, da ima RCD-G med 4.000 in 8.000 vojakov v provinci Južni Kivu, med 3.000 in 6.000 vojakov v provinci Severni Kivu ter med 4.000 in 8.000 vojakov v provincah Katanga, Maniema, Kasai Oriental (International Crisis Group 2006: 14).

»Forces Armées de la République Démocratique du Congo« (v nadaljevanju FARDC⁶⁴) in ki sta se zadrževali okoli mest Masisi ter Rutshuru. To se je pokazalo leta 2006, ko je general Laurent Nkunda napadel in izgnal peto brigado FARDC iz svojih položajev ter s tem sprožil nove napetosti na vzhodu (International Crisis Group 2006: 13–14).

RCD-G se v veliki meri financira z izkoriščanjem naravnih virov prisotnih na njihovem ozemlju. Največji delež zaslužka pridobivajo s preprodajo koltana⁶⁵. Preprodaja koltana je bila kmalu po dvigu povpraševanja monopolizirana⁶⁶ s strani Ruande in njihovih zaveznikov RCD-G. Letala, naložena s koltanom, letijo neposredno iz rudnikov v Južnem Kivu v glavno mesto Ruande, kjer poteka nadaljnja distribucija v mednarodni prostor. S premoženjem, ki ga pridobivajo z izkoriščanjem naravnih virov z uporabo oborožene sile ter prisilnega dela, financirajo nadaljnji oboroženi odpor. Samo med januarjem in oktobrom leta 2000 je RCD-G zaslužila preko 6,7 milijona dolarjev (Ndikumana 2003: 24).

Monopolni položaj RCD-Gome zaradi notranjih nesoglasij in upada cen koltana na svetovnem trgu ni trajal dolgo, poleg tega so lokalni poslovneži začeli izkoriščati manjše oborožene skupine za tihotapljenje vredne rudnine (Aust 2006: 88).

Ruandska vlada vztrajno zanika kakršnokoli vojaško vmešavanje na vzhodu DR Kongo ter zagotavlja, da so vse njihove sile zapustile državo. Visoki predstavniki RCD-G⁶⁷ pa priznavajo, da je Ruanda eden glavnih dobaviteljev orožja ter uniform za njihovo oboroženo gibanje. Prav tako so se ruandski vojaški svetovalci in vojaki uspešno integrirali na poveljniške položaje v RCD-G. Vojaški in politični voditelji iz Ruande so skupaj s raznimi poslovneži pomagali pri urjenju vojaškega dela RCD-G, prav tako so jih tudi oskrbovali z orožjem. RCD-G ima po njihovi zaslugi metalce raket, oklepnike, strojnice, lahko artilerijo,

⁶⁴ FARDC – Oborožene sile DR Kongo, v katere naj bi se integrirali vojaki uporniških skupin (Forces Armées de la République Démocratique du Congo) (Jane's Sentinel Security Assessments 2007).

⁶⁵ Koltan je okrajšava za kolumbit tantalit, kovino, ki jo je v večjih količinah najti v vzhodnih območjih Konga. Koltan se predela v tantal, proti toploti odporen prah, ki zdrži visoke električne naboje. Zaradi teh značilnosti je nepogrešljiv pri izdelavi kondenzatorjev, elektronskih komponent, ki nadzorujejo električni tok v majhnih tiskanih vezjih. Kondenzatorje iz tantala uporabljajo v skoraj vseh prenosnih telefonih, notesnikih, odzivnikih in številnih drugih elektronskih napravah (Imtiyaz 2001).

⁶⁶ RCD-G dodeli monopolno pravico izvoza koltana podjetju SOMIGL, katere večinski lastnik je sama RCD-G (Aust 2006: 87).

⁶⁷ Eugene Serufuli, guverner province Severni Kivu ter drugi podpredsednik RCD-G (IPIS 2005, 23).

minomete ter protipehotne mine. To orožje je bilo uvoženo na vzhod DR Kongo iz številnih držav⁶⁸ (IPIS 2005: 23-24).

Zaradi notranjih delitev se v RCD-G pojavlja več nasprotujočih si frakcij. Voditelja Ruberwo pogosto obtožujejo sodelovanja z oblastjo v Kinšasi. Najpomembnejši človek v RCD-G na ozemlju province Severni Kivu je trenutno njen guverner Eugene Serufuli, ki ima pod sabo oboroženo skupino »Local Defence Force« (v nadaljevanju LDF). Ta je po njegovih navedbah, v obdobju največje moči, štela okoli 30.000 mož. Le-ti naj bi se integrirali v vojaški del RCD-G ter posledično v FARDC, vendar ima po zagotovilih MONUC Serufuli še zmeraj 4.000 mož na razpolago. Zaradi takšnih lokalnih veljakov, ki imajo »de facto« nadzor nad ozemljem je rudarska industrija ter trgovanje z naravnimi bogastvi še zmeraj neregulirana ter preprejena s korupcijo (Aust 2006: 102).

Še eden izmed veljakov je Laurent Nkunda, ki ostaja na prostosti kljub mednarodni tiralici, katero je izdala trenutna oblast. Avgusta 2005 je Nkunda obtožil oblast korupcije in nesposobnosti ter jo pozval k odstopu. Kmalu zatem je veliko število vojakov bivše RCD-G, ki so že bili že integrirani v FARDC, dezertiralo ter se pridružilo Nkundi (Human Rights Watch 2006). Za potrebe volitev je leta 2006 Nkunda ustanovil stranko »National Congress for the Defence of the People« (v nadaljevanju CNDP). Kljub političnemu programu in strukturi pa je CNDP v večjem delu vojaška organizacija. Skoraj vsi njeni veljaki izvirajo iz oboroženih sil RCD-G ter vojakov iz Ruande. Pod svojim nadzorom ima del province Severni Kivu, v katerem je vzpostavil svojo vzporedno administrativno strukturo, preko katere pobira davke⁶⁹, ter lastne policijske sile (Spittaels 2008: 7).

5.1.2.2 Rassemblement Congolais pour la Democratie - Movement for Liberation (RCD-ML)

RCD-ML, znana tudi kot RCD-Kisangani, je bila ustanovljena septembra 1999 v Kampali, kjer jo je ustanovil Wamba dia Wamba, odpadnik iz RCD-G, s podporo sosednje Ugande. Leta je kmalu po ustanovitvi hotela povezati RCD-ML z MLC, vendar je poskus zaradi notranjih delitev kmalu propadel. Iz RCD-ML je izstopil Roger Lumbala, ki je ustanovil RCD-National,

⁶⁸ Kitajska, Severna Koreja, Rusija, ZDA, Belgija, Francija, bivša Jugoslavija, Nemčija, Švica, Bolgarija (IPIS 2005, 23).

⁶⁹ Septembra 2007 je pobiral davke 1 milijonu prebivalcev (Spittaels 2008: 7).

ki nima veliko svojih oboroženih sil in se naslanja na sile MLC-ja. Po internih bojih za oblast je njeno vodenje prevzel Mbusa Nyamwisi, ki je postavil sedež RCD-ML v mestu Bunia v provinci Ituri (Who is who in Ituri 2003). Po začetnem naslanjanju skupine na etnično skupino Hema je Nyamwisi začel popolnjevati vodilne položaje s pripadniki nasprotujoče etnične skupine Lendu. To je povzročilo še nadaljnje delitve, pri katerih se je odcepil eden vodilnih ljudi, Thomas Lubanga, ki se je pridružil sovražni frakciji »Union of Congolese Patriots« (UPC), s katerimi se RCD-ML bojuje za nadzor nad ozemljem (van Woudenberg 2003: 198).

Provinca Ituri, v kateri je imela RCD-ML nadzor, je izjemno bogata z nahajališči diamantov. Nahajališča v provinci so bila dolgo časa pod nadzorom RCD-ML. Ta je s pomočjo Ugande izkoriščala naravna bogastva ter zagotavljala varnost rudarjem. Situacija se je spremenila po podpisu sporazuma leta 2002⁷⁰. RCD-ML, ki se je začela povezovati z oblastjo v Kinšasi, je prišla v konflikt z novo nastalimi milicami Thomasa Lubange. Zaradi novih vezi RCD-ML s Kinšaso jo je zapustila še Uganda, ki je prestopila na stran UPC. RCD-ML je pričela zaradi tega še bolj podpirati milice etnične skupine Lendu, ki so izvajale spopade z UPC. RCD-ML je zaradi podkupljivih vojaških poveljnikov ter vstopa Ruande⁷¹ v konflikt kmalu izgubila nadzor nad mesti Bunia ter Mongbwalu. Svoje novo oporišče je ustanovila okoli mesta Isiro ter spet pridobila podporo Ugande, ki je zapustila zavezništvo z UPC zaradi vmešavanja Ruande (Human Rights Watch 2005: 23–24).

Na začetku tranzicijskega procesa je Mbusa Nyamwisi oznanil, da premore vojaško krilo RCD-ML, poimenovano »Congolese Popular Army« (v nadaljevanju APC), nastanjeno okoli mesta Beni v provinci Severni Kivu, med 8.000-10.000 vojakov. Realno naj bi jih bilo le okoli 3.000 do 5.000. Medtem ko je okoli 1.000 vojakov že bilo uspešno integriranih v FARDC ali demobiliziranih, Mbusa še zmeraj ohranja nadzor nad nekaj tisoč vojaki. MONUC sporoča, da naj bi se velik del rezerve, ki jo ima Mbusa, skrival na meji z Ugando pod pretvezo, da so vojaki sosednje države (International Crisis Group 2006: 18).

RCD-ML oskrbuje z orožjem in drugo opremo centralna vlada DR Kongo. Dokumenti, ki so jih pregledali predstavniki ZN, dokazujejo letalsko dostavo 280 ton orožja centralne oblasti

⁷⁰ Sun City Agreement (Human Rights Watch 2005: 23).

⁷¹ Ruanda je urila več kot sto vojakov UPC v centrih za urjenje v Ruandi med septembrom in decembrom 2002 (Human Rights Watch 2005: 24).

med decembrom 2002 ter marcem 2003 (United Nations arms embargo 2006: 8). Amnesty International poroča tudi o pomoči Kabile pri popolnjevanju oboroženih skupin z vojaki. Januarja 2003 naj bi iz Kinšase pripeljali okoli 500 vojakov v mesto Beni, kjer naj bi urili pripadnike RCD-ML (IPIS 2005: 28).

5.1.3 Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Democratie (PPRD)

PPRD je politična stranka ustanovljena med in za potrebe Inter-kongovskega dialoga iz ostankov vojaškega gibanja AFDL ter vlade pokojnega Laurenta Kabile. Za razliko od preostalih gibanj ima PPRD več legitimnosti, saj izhaja iz bivše oblasti, vendar je tako kot RCD-G sestavljena iz koristoljubnih posameznikov. Med vojno je ohranjala nadzor nad zahodom države, nove volitve pa so pokazale, da je njena volilna baza tudi na vzhodu⁷² in jugu⁷³ države. V vojaškem smislu PPRD neposredno nadzoruje GSSP, »Garde Special pour la Securite Presidentielle«, ki uradno skrbijo za varnost Kabile. Poleg tega uživa PPRD tudi lojalnost bivših poveljnikov ter vojakov FAC, ki so že integrirani v FARDC (de Goede 2007: 6).

GSSP, ki se je leta 2006 preimenovala v »Garde Republicaine« (v nadaljevanju GR), je neodvisna vojska znotraj FARDC. Njeni vojaki so razporejeni na ključnih položajih v državi. Vojaki ne odговarjajo uradni poveljniški strukturi FARDC, ampak imajo zaščito Kabile, kar jim omogoča nemoteno kršenje človekovih pravic. Kljub dejstvu, da imajo redna plačila in boljše delovne razmere kot preostali vojaki v državni vojski, vojaki GR nadlegujejo civilno prebivalstvo, plenijo njihovo premoženje ter postavljajo cestne blokade, kjer pobirajo cestnino. Nekaznovano se tudi izživljajo ter izvajajo usmrtitve lokalnih veljakov⁷⁴ (Amnesty International 2007, 56–59).

V poskusu nadziranja celotne države je Kabila razvrstil sile GR po celotnem ozemlju DR Kongo. Najprej so bili nameščeni na letališča pod pretvezo, da varujejo prostor med obiskom Kabile, vendar so ostajali še več mesecev po njegovem odhodu. Med predsedniškim obiskom je bila naloga GR predvsem razorožitev lokalnih milic ali njihov izgon iz mest⁷⁵. Do konca

⁷² Province Oriental, Južni Kivu, Severni Kivu, Maniema (de Goede 2007: 6).

⁷³ Provinca Katanga (de Goede 2006: 6).

⁷⁴ Marca 2005 so nekaznovano pretepli ter nadlegovali županjo območja Thsopo v Kisanganiju (Amnesty International 2007: 58).

⁷⁵ Oktobra 2004 je na primer razorožila vse bivše RCD vojake v mestu Kisangani (International Crisis Group 2006: 15).

leta 2005 so bili nameščeni v mestih Mbandaka, Kindu, Kisangani, Lubumbashi, Bukavu, Kolwezi in Kinshasa (International Crisis Group 2006: 14–15). GR naj bi imela po zagotovilih nevladne organizacije Human Rights Watch (v nadaljevanju _HRW) med 12.000 in 18.000 vojakov (van Woudenberg 2003).

GR je še posebej aktivna v Lubumbashiju, v provinci Katanga, kjer je okoli 1.000 njenih vojakov. Od tam prihajajo obtožbe o nadlegovanju civilnega prebivalstva ter postavljanju cestnih blokad, kjer ustrahujejo diplomate in osebje MONUC-a. Oktobra 2005 so na primer pretepli lokalnega uslužbenca, ki je bil zadolžen za pomoč novim silam MONUC-a. Obtožujejo jih tudi ustrahovanja uslužbencev radia »Okapi«, kateri je pod nadzorom ZN, ki naj bi škodoval ugledu Kabile (International Crisis Group 2006a: 12–15).

Amnesty International (v nadaljevanju AI) poroča, da v GR dominira »Katanški klan« (»clan katangais«), v katerem so pripadniki etnične skupine iz Katange, ki so se borili ob boku Laurenta Kabile med vojno. Takšna etnična nagnjenost še dodatno otežuje vse poskuse integracije vojakov GR v FARDC, oziroma s tem le še bolj ogroža morebitno kohezivnost (Amnesty International 2007: 60).

Oborožene sile FAC, na katere ima Kabila velik vpliv, imajo veliko težav z notranjimi delitvami. Do trenj prihaja med »Katanškimi tigri«⁷⁶, ki izhajajo iz etnične skupine Lunda iz južnega dela Katange, ter pripadniki Kabiline etnične skupine Lubakat iz severa Katange. Zaradi teh trenj prihaja do aretacij poveljnikov, ki izhajajo iz južnega dela province. Kabila izkorišča poskuse uporov (tudi prirejanih) »Katanških tigrov« za aretacijo njihovih poveljnikov, ki bi znali ogroziti njegov vodilni položaj (International Crisis Group 2006: 14–15).

Zaradi pomanjkanja močne poveljniške strukture je poveljništvo FAC, ki je že integrirana, preprejeno z osebnimi povezavami in klientelizmom. Pomembno vlogo na vojaške poveljnike v Katangi ima še zmeraj John Numbi, tesen sodelavec Josepha Kabile, ki je trenutno načelnik policijskih sil DR Kongo⁷⁷. Med vojno je bil Numba regionalni poveljnik FAC v Katangi, s čimer je pridobil veliko vpliva in poznanstev (International Crisis Group 2006: 16). Primer

⁷⁶ »Katanški tigri« so potomci Katanških žandarjev, ki so sestavljali vojsko Moise-ja Tshombe (International Crisis Group 2006: 14).

⁷⁷ DR Congo: A regional analysis.

njegovega vpliva je incident v mestu Kilwa oktobra 2004. Mestece Kilwa, zraven katerega ima podjetje »Anvil Mining«⁷⁸ koncesijo za izkoriščanje naravnih bogastev, je brez upora zasedla do tedaj neznana oborožena skupina »Revolutionary Movement for the Liberation of Katanga« (v nadaljevanju MRLK). Dva dni zatem so sile FARDC pod vodstvom Ademarja Ilunge napadle mesto ter prevzele oblast od MRLK. Naletete niso na nikakršen upor, vendar so po zagotovilih MONUC-a usmrtile kakšnih 100 civilistov, katere so obtožili sodelovanja z uporniško skupino. Ilunga naj bi deloval po navodilih bivšega poveljnika Numbija, ki je s to akcijo demonstriral svojo moč na ozemlju Katange. Temu so v naslednjih tednih sledile še aretacije nekaterih posameznikov iz južnega dela Katange, ki so bili obsojeni sodelovanja z MRLK. MONUC sklepa, da obstaja velika možnost, da je bilo celotno dogajanje že od samega začetka odigrano s strani oblasti v Kinšasi, ki je hotela ustvariti nemire ter onesposobiti morebitno konkurenco pri obvladovanju južnega dela Katange, bogate z naravnimi viri (International Crisis Group 2006a, 10–11).

Poročila ZN o nezakonitih izkoriščanjih naravnih virov v DR Kongu pričajo o korupciji uradnikov, ki so blizu predsednika Kabile. Opisujejo, kako ti uradniki pomagajo tujim podjetjem pri dostopu do koncesij za izkoriščanje naravnih bogastev v zameno za podkupnino. S podkupovanjem se tudi izogibajo pogodbenim pogojem, ki se nanašajo na delitev dobička ter rudarske in okoljske uredbe (International Crisis Group 2006a: 8–10).

5.2 *Mayi-Mayi*

Mayi-Mayi so med najpomembnejšimi oboroženimi gibanji vključenih v vojno, ki je opustošila vzhodne regije DR Konga. V enem izmed kongovskih jezikov »Kiswahili«⁷⁹ izraz »Mayi-Mayi« pomeni »voda-voda« in se nanaša na najpomembnejši ritual, ki ga izvaja gibanje. Ritual obsega škropljenje mladih vojakov s »čarobno vodo« (mayi), za katero verjamejo, da varuje bojavnike pred naboji. Oboroženo gibanje večji del svojih enot popolnjuje z otroci. Velik pomen pri tem gibanju imajo rituali in simboli, ki nadomeščajo pomanjkanje sodobnega orožja (Jourdan 2005: 1).

⁷⁸ Australsko podjetje, ki trguje s svojimi delnicami na borzi v Torontu (International Crisis Group 2006a: 10).

⁷⁹ Kiswahili je eden izmed uradnih štirih jezikov Demokratične republike Kongo, ter državni jezik Kenije, Tanzanije in Ugande (Mulokozi 2002: 1).

Številne Mayi-mayi skupine se nočejo demobilizirati in integrirati v poenoteno vojsko FARDC. Sami kot razlog navajajo, da nočejo sodelovati z vojaki RCD-G, ki jih opisujejo kot »služabnike« Ruande. Glavni razlog pa je seveda ekonomske narave. Anarhijo in brezvladje, ki je razširjeno v vzhodnem delu države, so začele izkoriščati tudi Mayi-Mayi skupine. Večina teh oboroženih skupin služi z izkoriščanjem naravnih virov ter z izsiljevanjem civilnega prebivalstva. (Amnesty International 2007: 24)

5.2.1 Mayi-Mayi iz provinc Kivu

Od leta 1998 so se Mayi-Mayi začeli zaradi nacionalističnih razlogov organizirati proti ruandski invaziji. Te skupine so znane po hitrem menjavanju zaveznikov za doseganje lastnih interesov. Nekatere so se povezale z vlado DR Kongo, nekatere pa z oblastjo Ruande. Razne frakcije se tako povezujejo z različnimi uporniškimi skupinami. V provincah Kivu sta leta 2002 delovali dve glavni Mayi-Mayi skupini, kateri sta vodila general Padiri in general Dunia. Ti dve skupini sta bili dobro organizirani, kot svoje voditelje pa so jih priznavale druge, manjše enote (United Nations – Security Council 2002: 11).

Glavni Mayi-Mayi skupini sta delovali s podporo oblasti v Kinšasi. Junija 2003, pred embargom ZN na orožje⁸⁰, so bili organizirani trije poleti s pošiljkami orožja in streliva iz Lubumbashija v Lulingu (Južni Kivu). Po zagotovilih preiskovalcev ZN je bilo orožje namenjeno skupini pod vodstvom generala Padirija. Dostava orožja je potekala tudi iz skladišč v mestih Kolwezi in Lumbubashi, ki sta pod nadzorom Kinšase, do mesta Muliro na obali Tanganjiškega jezera. Od tam je bilo orožje s čolni odpeljano do mesta Uviru v provinci Južni Kivu, kjer so ga prevzele milice Mayi-Mayi. Z rastjo in čedalje boljšo organiziranostjo so začeli Mayi-Mayi pleniti lokalna naselja ter izsiljevati prebivalstvo, ki se je ukvarjalo z rudarstvom. Ukradeno zlato so nato prodajali preprodajalcem, ki so ga s čolni izvozili v Tanzanijo ter v zameno uvažali orožje in strelivo preko Tanganjiškega jezera (IPIS 2005: 28–29).

Prva izmed njihovih enot, ki se je zbrala pripravljena na integracijo in vključitev v vojaški reformni program, je bila prav skupina pod vodstvom generala Padiri Karendo. Veliko vojakov pa se s tem ni strinjalo. Eden njegovih namestnikov, polkovnik Chiba, še zmeraj

⁸⁰ ZN uvedejo embargo na orožje v DR Kongu julija 2003 z resolucijo 1493 (United Nations – Security Council 2003).

odklanja sodelovanje v procesu integracije. Po njegovih navedbah ima pod svojim poveljstvom še zmeraj 2.000 mož (Amnesty International 2007: 25).

Nekateri poveljniki, vključujoči tudi Odylon Kurhenga Muzimu, poveljnika skupine »Mudundu 40«, so se kljub svojim načelom povezali z odpadniškimi silami RCD-G. Leta 2002 so njihove vrste šteje 4.000 mož⁸¹. Njihovi poveljniki so obtoženi nezakonitih aretacij in prisilnega naborništvu otrok za svojo vojsko. Eden izmed bivših poveljnikov, ki je že bil integriran v FARDC, Jean-Pierre Biyoyo, je bil za te zločine obsojen na smrt, vendar so mu pozneje kazen zmanjšali na petletno zaporno kazen (Clemesac 2007: 8). Oborožena skupina poimenovana »Rasta«, popolnjena z bivšimi pripadniki Mudundu 40, še zmeraj deluje na vzhodu države. Njihovo početje zajema plenjenje, posilstva, ugrabitve in izsiljevanje. Za vsak vojaški pritisk MONUC-a ali FARDC izvajajo povračilne ukrepe proti civilnemu prebivalstvu (International Crisis Group 2007: 14).

5.2.2 Mayi-Mayi iz province Katanga

Mayi-Mayi na severu province Katanga so relativno nov pojav. Medtem ko so v preostalem delu vzhodne DR Kongo bili ustvarjeni kot lokalne obrambne sile rekrutirane in organizirane po plemenskem principu, Mayi-Mayi v Katangi niso spontani pojav. Severna Katanga je bila za Laurenta Kabilo strateško zelo pomembno območje pri začetku druge Kongovske vojne. Da bi preprečil dostop Ruandi do njegove rojstne province ter do pomembnih nahajališč naravnih bogastev, je ustanovil več oboroženih skupin, vključujoč »Popular Self-Defence Forces (FAP), »Hearts of Steel« ter oborožene skupine Mayi-Mayi. Kabila je nato razdeljeval orožje in strelivo vsem udeležencem, ni jih pa uril ali vključil v državne oborožene sile, takrat imenovane FAC. Mirovni sporazum podpisan v Sun City-ju in Pretoriji v letu 2002 je dal skupinam Mayi-Mayi iz provinc Kivu položaje v parlamentu, položaje v provincialni administraciji ter položaje v vojaški strukturi, kar ni bilo dodeljeno za skupine Mayi-Mayi iz Katange. Politiki in drugi funkcionarji oblasti v Kinšasi so uporabili družinske vezi in dostop do orožja za ohranjanje nadzora nad temi milicami, v primeru, da bi tranzicijski proces padel v vodo. Pomanjkanje osrednjega poveljstva pri skupinah Mayi-Mayi zato še dodatno otežuje vse njihove poskuse integracije (International Crisis Group 2006a: 2).

⁸¹ United Nations – Security Council 2002.

Proti koncu leta 2002 so Mayi-Mayi začeli predstavljati resen problem za civilno prebivalstvo in za lokalne uradnike, ki so jih oborožili, vendar jih niso mogli več obvladovati. Okoli 19 različnih skupin, katerih velikost variira med 100 in nekaj tisoč vojaki, je začelo biti spopade med sabo ter z FARDC za nadzor nad pobiranjem davkov ter za nadzor nad rudarskimi koncesijami (International Crisis Group 2006a: 2).

Katanški Mayi-Mayi so obdolženi resnih kršitev človekovih pravic. Dve večji frakciji, kateri vodita Jean Pierre Chinja Chinja⁸² in Kyungu Muntanga Wa Bafunkwa Kanonga Kalunga Mbikavu, bolj znan kot »Gedeon«, sta obtoženi največjih grozodejstev. V Katangi so okoli mesta Mitwaba Gedeonovi možje v mnogih napadih požgali več vasi, mučili in morili civiliste, izvrševali posilstva ter prisilili več tisoč ljudi v razselitev. Enote FARDC, ki so bile poslane za ustavitev nasilja, so namesto tega tudi same plenile in izseljevale lokalno prebivalstvo. To dokazuje nezmožnost FARDC, da bi ustavila divjanje skupin Mayi-Mayi, kakor tudi delno naklonjenost Kinšase do milic Mayi-Mayi (Amnesty International 2007: 27).

Zaradi mednarodnega pritiska, večinoma MONUC-a, so marca 2005 končno aretirali poveljnika Chinja Chinja zaradi zločinov nad prebivalstvom. Posledično so se končali vojaški spopadi na njegovem domačem teritoriju Kitenge. Njegova aretacija je sprožila nejevoljnost preostalih gospodarjev vojne pri dogovarjanju o demobilizaciji in predaji (International Crisis Group 2006a: 3). Maja leta 2006 se je oblastem predal tudi Gedeon ter približno 200 njegovih vojakov, izmed katerih je bila večina otrok. Ne Chinja Chinja in ne Gedeon pa še nista bila obsojena. Kljub predaji dveh veljakov, je na ozemlju severne Katange še zmeraj 5000 oboroženih mož izven FARDC, ki predstavljajo grožnjo demobilizaciji, integraciji ter reformiranju politične situacije (Amnesty International 2007: 27).

5.3 Gospodarji vojne v regiji Ituri

Ituri pogosto opisujejo kot najbolj krvavi del DR Kongo. Kljub več sporazumom, ki naj bi končali vojno, se je bojevanje na SV DR Kongo od konca leta 2002 le še stopnjevalo. Na podlagi raziskav Human Rights Watch ter drugih poročil je ocenjeno, da naj bi med julijem 2002 in marcem 2003 v tej regiji umrlo najmanj 5.000 civilistov⁸³. Oborožene skupine so

⁸² Jean Pierre Chinja Chinja je svak prej omenjenega Johna Numbi, trenutnega poveljnika policijskih sil DR Kongo (International Crisis Group 2006a: 2).

⁸³ Od leta 1999 pa do julija 2002 je po navedbah ZN v tej provinci umrlo 50.000 civilistov (van Woudenberg 2003: 1).

krive za poboje neoboroženih civilistov, največkrat le na osnovi etničnega porekla ali maščevanja. Vojaki izvajajo posilstva in druga nečloveška dejanja kot so pohabljanje in kanibalizem, kar naj bi po njihovem prepričanju prinašalo moč ter vzbujalo strah pri nasprotnikih. Vse milice iz regije Ituri rekrutirajo za svoje delovanje otroke, in sicer v takšni meri, da opazovalci opisujejo vojskujoče sile kot »vojske otrok« (van Woudenberg 2003: 191).

Več kot pol milijona ljudi je bilo do leta 2003 že prisiljenih v izgnanstvo. Člani oboroženih skupin so po izseljevanju plenili njihove domove in večkrat požigali cele vasi, da bi onemogočili njihovo vrnitev. Oborožene politične skupine in njihovi zunanji podporniki kršijo mednarodno humanitarno pravo z namernim preprečevanjem dostopa humanitarnih agencij do beguncev, katere opisujejo kot svoje sovražnike (van Woudenberg 2003: 191).

Vojna na SV države je vzniknila kot posledica prejšnjih vojn v DR Kongo ter postala zapletena mreža lokalnih, regionalnih in državnih konfliktov. Razvila se je po lokalnem sporu dveh večjih etničnih skupin, Hema in Lendu, leta 1999. Spor, ki se je nanašal na lastništvo nad zemljo, se je zaostрил s posredovanjem ugandske vojske, ki je zasedla ozemlje z namenom širitve svojega vpliva na območja z naravnimi bogastvi. Politična in vojaška podpora zunanjih akterjev Ugande in kasneje tudi Ruande ter rastoča ekstremistična etnična čustva so vzpodbudile lokalne vodje k vzpostavitvi bolj strukturiranih gibanj. Tako so se rodile oborožene skupine, ki so načeloma popolnjene iz pripadnikov specifične etnične skupine (Human Rights Watch 2005: 12).

Večanju števila oboroženih skupin v okolici mesta Bunia⁸⁴ je sledil tudi čedalje večji priliv orožja iz sosednjih držav. Zunanji akterji, kot sta Uganda in Ruanda, so s tem skušali pomagati zavezniškim skupinam doseči zmago ter nadzor nad ozemljem. Boljša oboroženost je prispevala k čedalje večjemu številu žrtev tako med vojaki, kot med civilisti. Skupine so začele graditi bolj učinkovito vojaško hierarhijo, ki je pripomogla k večji učinkovitosti njihovih vojakov (van Woudenberg 2003: 193).

Uganda je uradno intervenirala na ozemlju DR Kongo zaradi varnostnih interesov na obmejnih območjih. Kmalu so njihovi poveljniki razvili pomembne poslovne interese v regiji,

⁸⁴ Bunia je glavno mesto regije Ituri (Human Rights Watch 2005: 24).

ki so jih po odhodu⁸⁵ morali obvarovati. Za zagotovitev tega je ugandska vojska nekaj let oboroževala in urila skoraj vse oborožene skupine, ki so delovale v regiji. Poleg tega je vplivala tudi na notranjo politiko teh skupin. Po svoji želji je odstranjevala in postavljala nove poveljnike in s tem posledično pomagala pri ustvarjanju vse več uporniških frakcij, kadar je to bilo potrebno za zadovoljitev njihovih interesov (Wolters 2005: 2).

Na drugi strani je zavezništvo med RCD-G in UPC pod vodstvom Thomasa Lubange očiten dokaz o vmešavanju Ruande v konflikt. Obstajajo nezanesljivi dokazi, ki nakazujejo, da je RCD-G skupaj z ruandskimi vojaki izvajala urjenje, oboroževanje in celo poveljevanje enotam UPC. Čeprav prisotnost ruandskih enot v regiji ni dokazana, vmešavanje RCD-G še dodatno zapleta spor (Wolters 2005: 2).

Med letoma 2002 in 2004 so oborožene skupine skušale pridobiti priznanje na državni ravni v upanju na položaje v prehodni vladi ter v novo oblikovani FARDC. Pri tem so lokalni vojaški poveljniki pogosto menjavali zavezništva med sabo in drugimi oboroženimi skupinami ter zunanjimi podporniki. Skušali so nadzirati strateška območja, ki so vključevala rudnike zlata in donosne »mejne« prehode, kjer so pridobivali sredstva za vzdrževanje svojih milic (Human Rights Watch 2005: 12–13).

Maja 2004 je prehodna vlada uradno povabila vodje oboroženih skupin iz regije Ituri na pogajanja, ki naj bi uredila vojaško rešitev za regijo. 14. maja 2004 so v glavnem mestu Tanzanije »Dar es Salaam«⁸⁶ podpisali sporazum o razorožitvi in programu družbene reintegracije v regiji Ituri. Ta sporazum je podpisalo sedem⁸⁷ oboroženih skupin⁸⁸, ki jih bom v nadaljevanju tudi posamezno obravnaval (Bouta 2005: 12).

⁸⁵ Leta 2003 je Uganda zaradi mednarodnega pritiska morala umakniti svoje vojake iz ozemlja DR Kongo (Human Rights Watch 2005: 20).

⁸⁶ »Dar es Sallam Accords« (Bouta 2005: 12).

⁸⁷ UPC se razdeli na dve frakciji, UPC-K ter UPC-L.

⁸⁸ »Popular Armed Forces for the Congo« (FAPC), »Nationalist an Integrationist Front« (FNI), »Revolutionary Front for Ituri« (FPRI), »Popular Front for Democracy in Congo« (FPDC), »Party for Unity and Safeguarding the Integrity of Congo« (PUSIC), » Union of Congolese Patriots (Thomas Lubanga)« (UPC-L), »Union of Congolese Patriots (Floribert Kisembo)« (UPC-K) (Bouta 2005: 12).

Tabela 5.1: Oborožena politična gibanja v regiji Ituri, leta 2004

<i>OBOROŽENO POLITIČNO GIBANJE</i>	<i>ETNIČNA POVEZAVA</i>	<i>VODJA</i>	<i>OBMOČJE DELOVANJA</i>	<i>OCENJENA MOČ</i>
UPC	Hema	UPC-Lubanga UPC-Kisembo	Djugu teritorij, Iga Barriere, Fataki	3.000
PUSIC	Hema	Chief Kahwa Mandro, Kisembo na jugu	Irumu, Djugu in Chomia	2.000
FPDC	Alur in Lugbara	Thomas Unen Chen	Aru in Mahangi (severni del regije Ituri)	300
FNI	Lendu	Floribert Njabu Ngabu	Reti in Kwandroma	27.000
FRPI	Ngiti	Dr Adirodo	Beni	9.000
FAPC	Mešano	Jerome Bakonde	Aru	6.000

Vir⁸⁹: Boshoff 2004: 67

5.3.1 Oborožena gibanja

Union of Congolese Patriots (UPC)

»Union of Congolese Patriots« (v nadaljevanju UPC) je bila prvotno ustanovljena kot gibanje, ki bi promoviralo spravo med sprtimi stranmi. Kmalu pa je postala politična stranka etnične skupine Hema in sorodne Gegere, namenjena za podporo lastnih interesov. Njen voditelj in eden izmed ustanoviteljev je Thomas Lubanga⁹⁰, ki je prestopil v UPC po sporu z RCD-ML in njenim voditeljem Mbusa-jem Nyamwisi, ki je favoriziral etnično skupino Lendu. Avgusta 2002 je s pomočjo Ugande⁹¹ UPC osvojila mesto Bunia, ki je bilo prej pod nadzorom RCD-ML. Pozneje je prišlo do spora UPC z Ugando in na njeno mesto je kot zaveznica vstopila RCD-G (Wolters 2005: 15).

⁸⁹ Podatki o voditeljih in ocenjeni moči so iz leta 2004 in se lahko razlikujejo od današnjih.

⁹⁰ Thomas Lubanga ima univerzitetno izobrazbo iz področja psihologije (International Criminal Court 2006: 2).

⁹¹ Uganda umakne podporo RCD-ML predvsem zaradi nagibanja RCD-ML vladi v Kinšasi, ter začne podpirati lokalne nasprotnike UPC (Human Rights Watch 2005: 24).

Razlogi za zamenjavo zaveznikov so bili vojaški, politični in finančni. RCD-G je namreč UPC-ju pomagala pri bojevanju proti skupnemu sovražniku RCD-ML v severnem delu province Severni Kivu. Po prevzemu nadzora nad mestom Bunia je UPC naletela na finančne težave. Za vzpostavitev nadzora nad pomembnimi rudniki zlata, v okolici mesta Mongbwalu, s katerimi bi si finančno opomogla, je potrebovala vojaško pomoč. (IPIS 2005: 27) Po navedbah zaupne priloge, ki jo je pripravil odbor strokovnjakov pri ZN, je Ruanda urila več kot sto UPC-jevih vojakov v vadbenem centru v mestu Gabiro v Ruandi, prav tako pa je izvajala urjenje v mestu Bunia (Human Rights Watch 2005: 24).

UPC se je hitro razvila v politično vojaško gibanje, ki je razširilo svoj vpliv po celotni regiji Ituri. Njen vodja je uspešno lobiral za pridobitev politične, finančne in vojaške podpore, ki je septembra 2002 omogočila UPC-ju, postavitev lastne administrativne strukture v regiji. Lubanga je postal pomemben akter tako na lokalni in državni kot na mednarodni ravni. Septembra 2002 je UPC ustanovila »Forces patriotiques pour la libération du Congo« (v nadaljevanju FPLC), oboroženo krilo UPC, ter se začela bojevati z drugimi milicami, ki niso Hema etničnega porekla. Kmalu po ustanovitvi je imela FPLC nekaj tisoč oboroženih vojakov, vključujoč veliko otrok pod petnajstim letom starosti. Gibanje je bilo zelo dobro strukturirano in opremljeno s komunikacijskimi napravami, tako da je Lubanga lahko imel neposreden nadzor nad njegovim delovanjem (International Criminal Court 2006: 7).

UPC je začela najprej širiti svoj teritorij na ozemlja, kjer se nahajajo najdišča zlata. S pomočjo oboroženih enot pod vodstvom Jerome Kakwavu Bukande⁹², ki je prav tako izstopil iz RCD-ML, je UPC kmalu zajela mesto Mongbwalu. Za uspeh akcije je bila pomembna podpora Ruande, ki je dostavljala orožje obema skupinama. Med šestdnevno vojaško operacijo so vojaki UPC izvajali sistematična etnična čiščenja usmerjena proti etnični skupini Lendu. V naslednjih mesecih je UPC zasedla sosednje vasi, kjer je prav tako izvajala poboje nad civilnim prebivalstvom ne-Hema etničnih skupin. HRW ocenjuje, da je bilo v mestu Mongbwalu ter okolici, med novembrom 2002 ter junijem 2003 ubitih preko dva tisoč ljudi, preko 140.000 pa je bilo razseljenih (Human Rights Watch 2005: 31–32).

Zaradi nagibanja UPC k Ruandi je Uganda začela delovati proti bivšim zaveznikom. Marca 2003 je Uganda s svojimi novimi zavezniki⁹³ izvedla uspešno ofenzivo proti UPC, ki je bila

⁹² Jerome Kakwaku Bukande je sklenil zavezništvo z UPC v zamenjavo za zlato ter orožje (metalce raket, minomete, ročne bombe) (Human Rights Watch 2005:25).

⁹³ FNI, FAPC (Human Rights Watch 2005: 36).

izgnana iz mesta Bunia kakor tudi iz mesta Mongbwalu. Kljub temu so maja 2003 sile UPC spet osvojile glavno mesto regije. (IRIN 2005) Junija istega leta so ponovno zasedle tudi mesto Mongwalu, vendar le za 48 ur (Human Rights Watch 2005: 41).

UPC je svoje delovanje v večji meri financirala z izkopavanjem zlata v rudnikih okoli mesta Mongbwalu. Lubanga je, preden je prvič zasedel to mesto, že sestankoval z generalnim direktorjem urada OKIMO⁹⁴, s katerim sta se dogovorila o izkopavanju zlata in o morebitnih investitorjih. Dogovor o prodaji diamantov je sklenil tudi z Ruando, ki je v zameno nudila vojaško in politično pomoč. Medtem ko je Lubanga čakal na investitorje, ki bi omogočili industrijsko izkopavanje, je UPC spodbujal razseljene rudarje naj se vrnejo v svoje domove ter pričnejo z obrtniškim rudarjenjem. Seveda je gibanje za svoje usluge »varovanja« teh rudnikov pobiralo zajeten delež izkopanega zlata. Kmalu so z izkopavanji začeli tudi pripadniki UPC, katerim so zaradi neizkušenosti pomagali lokalni rudarji. Ti so za svojo pomoč prejeli zanemarljiv odstotek denarja (Human Rights Watch 2005: 33–35).

Vlada v Kinšasu je v okviru sprave ponudila Lubangi položaj generala v FARDC, vendar je bil že prej aretiran in odpeljan v Haag, kjer naj bi pred Mednarodnim kazenskim sodiščem odgovarjal za naborništvo otrok v svoje oborožene enote (International Criminal Court 2006).

Decembra 2003 je UPC razpadla na dve frakciji. Novonastala skupina se je poimenovala UPC-Kisembo (v nadaljevanju UPC-K) po njenem ustanovitelju Floribert Kisemba Bahemuki. Kisembo je skušal prevzeti oblast v UPC, vendar mu to ni uspelo, saj je vojaški del gibanja ostal lojalen njegovemu nasprotniku. UPC-K je ocenjena kot manjša oborožena skupina. Njen poveljnik je leta 2005 postal general FARDC (IRIN 2005).

HRW se sprašuje, ali je pravično, da je bil Floribert Kisembo postavljen za generala nove nastale vojske. Obtožujejo ga namreč resnih kršitev človekovih pravic. Na podlagi pričanj lokalnih očitvidcev so enote pod njegovim poveljstvom krive za mučenja in poboje v mestu Bunia. Prav tako naj bi njegove enote sodelovale pri etničnem čiščenju v mestih Songolo, Mongbwalu, Kilo, Kobo in Lipri. V mestu Kilo je Kisembo celo ukazal civilistom, naj izkopljejo svoje grobove, preden so jih njegovi podrejeni pokončali s kladivi (Human Rights Watch 2005a).

⁹⁴ Državni urad za rudnike zlata na območju Kilo-Moto (Human Rights Watch 2005: 13).

Le Parti pour l'unité et la sauvegarde de l'intégrité du congo (PUSIC)

»Le Parti pour l'unité et la sauvegarde de l'intégrité du congo« (v nadaljevanju PUSIC) je ustanovil Mandro Panga Kahwa po sporu z Lubango. Kahwa, ki je bil pred tem eden izmed poveljnikov UPC, je februarja 2003 ustanovil gibanje, ki je bilo popolneno predvsem iz Hema skupnosti živeče na jugu regije zraven meje z Ugando (Wolters 2005: 15).

Spori med Kahwo in Lubango so se začeli že decembra 2002, ko je prvi obtožil drugega, da zavlačuje mirovne procese. Lubanga je namreč prehodni vladi postavil pogoje, da mora Ituri postati samostojna regija, kar mu niso ugodili. Opazovalci so že takrat izrazili strahove, da obstaja velika možnost spopada med privrženci enega in drugega v mestu Bunia, kar bi imelo neposredne posledice na civilno prebivalstvo (Pottier 2003: 5).

Milice pod poveljstvom Kahwa so zaradi sporov z UPC-jem kmalu stopile na stran Ugande in njenih zavezniških milic. Februarja 2003 so se povezale v koalicijo s FNI in FRPI v novoustanovljeno »Front for Integration and Peace in Ituri⁹⁵« (v nadaljevanju FIPI), kjer so se skupaj borile proti UPC (Trial Watch 2008a).

Aprila 2005 so sile MONUC-a aretirale poveljnika PUSIC, Mandro Kahwa Panga, na podlagi obtožb umorov, požigov in poneverbe denarja. Po prvotnih uspešnih obsodbah so ga februarja 2008 oprostili vseh obtožb, na podlagi zakona o amnestiji vojnih dejanj (Trial Watch 2008a).

Front des nationalistes et integrationnistes (FNI)

»Front des nationalistes et integrationnistes« (v nadaljevanju FNI) je gibanje, ki so ga ustanovili intelektualci in tradicionalni plemenski poveljniki etnične skupine Lendu proti koncu leta 2002. Njihov sedež se je nahajal okoli mesta Mongbwalu, kjer so tudi pomembna nahajališča zlata. Njen voditelj Floribert Njabu Ngabu je bil leta 2005 aretiran in zadržan v priporu v Kinšasi (Danssaert 2005: 9).

FNI je že od samega začetka delovala s podporo Ugande, ki je dosegla, da so se skupaj s FRPI in PUSIC povezali v anti-UPC-jevsko koalicijo z imenom FIPI. Prve napade je gibanje začelo izvajati v marcu 2003, ko so napadli enote UPC v mestu Kilo (južno od Mongbwalu), kjer so

⁹⁵ FIPI je bila ustanovljena decembra 2002 s podporo Ugande. Sestavljajo jo tri etnično bazirane oborožene skupine (Hema, Lendu, Alur), katere družijo skupno sovraštvo do UPC. Po zmagi nad UPC-jem v mestu Bunia je koalicija zaradi notranjih sporov kmalu razpadla (IRIN 2005).

naleteli na neznamen upor njihovih enot. Po osvojitvi mesta so začeli izvajati etnično usmerjene poboje proti etnični skupini Nyali, katero so obtožili, da je pomagala etnični skupini Hema. Po izjavah očitancev, naj bi pobili najmanj 100 ljudi, izmed katerih je bilo veliko žensk in otrok. Situacija v mestu se je izboljšala po prihodu njihovih zaveznikov iz Ugande, ki so preprečili nadaljnje pokole v mestu, niso jim pa uspeli preprečiti istih dejanj v okoliških vaseh. Kmalu za tem so osvojili tudi mesto Mongbwalu. Dva meseca po osvojitvi strateškega mesta je ugandska vojska zapustila DR Kongo in prepustila nadzor nad ozemljem milicam FNI in FAPC. Uganda, ki je zapustila položaje, je milici prepustila tudi veliko orožja in streliva, obstajajo pa tudi dokazi⁹⁶, da je oboroževala gibanje še nekaj mesecev po odhodu (Human Rights Watch 2005: 39).

Maja 2003, dva meseca po odhodu Ugande, je UPC za 48 ur uspela osvojiti Mongbwalu. Znova so jih namreč premagale enote FNI pod vodstvom poveljnika Mateso Ninga, bolj znanega kot »Kung Fu«. Sledili so maščevalni ukrepi Lendu milic, ki so v naslednjih tednih spet izvajali pokole nad etnično skupino Hema v okoliških vaseh. Veliko vlogo pri pokolih so imeli lokalni spiritualni vodje imenovani »fetisher«, kateri naj bi imeli stik z duhom imenovanim »Godza«. Ta naj bi jim ukazoval, da morajo moriti in mučiti pripadnike Hema skupnosti ter ljudstva, ki so bili njihovi zavezniki (Human Rights Watch 2005: 44).

Takoj po zasedbi položajev je FNI začela uvajati razne davke ter organizirati prisilno delo. Prebivalci so morali plačevati »vojni davek«, ki je variiral v znesku, kakor tudi v pogostosti pobiranja le-tega. V kolikor davek ni bil plačan, so vojaki ugrabili prebivalce ter jih odpeljali v vojaške tabore, kjer so jih mučili vse dokler jih ni nekdo odkupil. V tem primeru so jih izpustili, drugače so zaporniki kmalu umrli. Enako je veljalo tudi za prisilno delo. Prebivalci so bili dolžni opravljati razna dela, kot so popraviljanje cest, zbiranje lesa za vojsko, čiščenje vojaškega tabora ali celo za kopanje grobov za umrle (Human Rights Watch 2005: 48–50).

Tako kot UPC je tudi FNI omogočala nemoteno izkopavanje zlata lokalnim rudarjem, ki so tako kot pri prejšnjih nadzornikih morali plačevati za »varovanje«. Rudarji so morali FNI dajati tudi od dva do pet gramov izkopane rude, ki je vsebovala zlato. Iz tega so nato vojaki ocenili, na katerih izkopališčih se nahaja ruda z največjim deležem zlata, nakar so na ta mesta poslali svoje može, ki so sami pričeli z izkopavanjem. Vodja FNI je sklenil tudi posel s

⁹⁶ MONUC je dva meseca po odhodu ugandskih sil zaplenil pošiljko orožja v mestu Beni, ki je bila iz Ugande in namenjena k FNI (Human Rights Watch 2005: 39).

podjetjem AngloGold Ashanti⁹⁷, ki je dobilo koncesijo za industrijsko izkopavanje zlata v regiji Ituri. Kljub dogovorom s prehodno vlado AngloGold Ashanti ni mogel takoj začeti z delom, saj je imela »de facto« nazor nad tem ozemljem FNI. Njabu, voditelj FNI, je podjetju zagotovil, da imajo njegovi delavci zagotovljeno varnost pred oboroženimi milicami. V zameno je FNI prejela veliko denarja⁹⁸ ter pomoč pri logistiki in transportu. V okolju ekstremne revščine in minimalne infrastrukture je bila takšna pomoč ključnega pomena za delovanje FNI. HRW zato obtožuje AngloGold Ashanti, da je s takimi dejanji omogočala FNI podaljševanje spora (Human Rights Watch 2005: 68–74).

Forces de Resistance Patriotique en Ituri (FRPI)

»Forces de Resistance Patriotique en Ituri« (v nadaljevanju FRPI) pogosto opisujejo kot oboroženo krilo FNI. Sestavljeno je iz etnične skupine Ngiti⁹⁹, delujejo pa na območjih južno od mesta Bunia. Po njihovih navedbah so leta 2003 njihove vrste šteje okoli 9.000 mož, imeli pa so tudi tesne stike z RCD-ML, ki so jim nudili urjenje in orožje. Pod okriljem Ugande so skupaj z FNI in PUSIC delovali proti UPC. (IRIN 2005) Po začetnem sodelovanju s FNI sta se skupini leta 2004 zaradi vodstvenih nesoglasij razcepili (Human Rights Watch 2005: 10).

Vodja FRPI je Dr. Adirodo, ki je zamenjal Germain-a Katango, ki je bil leta 2005 aretiran zaradi vojnih zločinov in leta 2007 odpeljan na Mednarodno kazensko sodišče. Kot najvišji častnik FRPI je obtožen poveljevanja enotam pri napadih na kraje Bogoro¹⁰⁰, bolnico Nyakunde¹⁰¹ ter drugih kršitev človekovih pravic (Trial watch 2008).

Eden izmed vojaških vodij FRPI, Cobra Matata, je bil do leta 2006 še zmeraj aktiven s svojimi milicami. Novembra 2006 pa je tudi on podpisal sporazum o prekinitvi sovražnosti, za kar je bil nagrajen s polkovniškim mestom v FARDC.

⁹⁷ AngloGold Ashanti je vodilni svetovno podjetje, ki se ukvarja z izkopavanjem ter proizvodnjo zlata. Deluje v 11 svetovnih državah in je vpisan na petih svetovnih borzah.

⁹⁸ Natančni podatki o vsotah denarja ne obstajajo, iz podjetja AngloGold Ashanti prihajajo le neuradne informacije (Human Rights Watch 2005: 73).

⁹⁹ Ngiti pripadajo etnični skupini Lendu, nahajajo pa se na jugu regije Ituri (Pottier 2003: 5).

¹⁰⁰ 24. februarja 2003 je njegova milica napadla vas Bogoro, ubila preko 200 civilistov ter ugrabila ženske, katere je imela za spolne sužnje (Trial Watch 2008).

¹⁰¹ Septembra 2002 so njegove enote napadle bolnico Nyakunde ter v desetih dneh ubile najmanj 1200 ljudi, večinoma etnične skupine Hema (Trial Watch 2008).

The People's Armed Forces of Congo (FAPC)

»The People's Armed Forces of Congo« (v nadaljevanju FAPC) je oboroženo gibanje, ki se je odcepilo od UPC marca 2003. Vodil ga je Jerome Kakwavu, ki je eden izmed vodij milic, katerim so bila dodeljena mesta generalov v FARDC. FAPC je multietnično gibanje, njihovo območje delovanja pa obsega ozemlja Aru in Mahagi, ki se nahajajo na meji z Ugando, ki je bila tudi pobudnik pri njegovi ustanovitvi. Poveljnik Jerome je od leta 1998 večkrat menjal zavezništva. Začel je pri RCD-ML, nadaljeval z UPC, nakar je marca 2003 ustanovil svojo milico, ki je začela delovati proti UPC (Wolters 2005: 15).

HRW obtožuje vojake FAPC sodelovanja pri pokolih v mestu Mongbwalu, obtožuje jih tudi sodelovanja pri umorih dveh opazovalcev¹⁰² MONUC-a. FAPC je v sodelovanju s FNI nadzirala mejna območja z Ugando, kjer je potekala trgovina z zlatom, izkopanim v regiji Ituri. Kmalu pa je to zavezništvo propadlo. Kljub dogovoru o nenapadanju ter o deljenju dobička, je poveljnik Jerome v sredini leta 2004 podpisal pogodbo s podjetjem iz Ugande, kateremu je dodelil pravico do izkopavanja zlata v okolici mesta Djalasiga, ki je spadal pod nadzor FNI. Sledili so meseci nenehni spopadov med milicami, ki so terjali razselitev več deset tisoč ljudi. Jerome Kakwavu je v intervjuju za HRW pozneje priznal, da je veliko vlogo pri spopadih imela soseda Uganda, ki mu je dobavljala orožje. Po mesecih bojevanja je FAPC spet sklenila zavezništvo z UPC, s katero sta se dogovorili o nadaljnji delitvi ozemlja in dobička iz rudnikov zlata (Human Rights Watch 2005: 93–96).

FAPC je ena izmed prvih skupin, ki je začela s prostovoljno razorožitvijo (Wolters 2005: 15).

Forces populaires pour la démocratie au Congo (FPDC)

»Forces populaires pour la démocratie au Congo« (v nadaljevanju FPDC) je politično gibanje sestavljeno iz etničnih skupin Alur in Ugbara. Ustanovljeno je bilo pozno leta 2002 pod vodstvom bivšega člana zairskega parlamenta Thomas Unen Chen-a. Od začetka ga je podpirala Uganda, ki se je hotela rešiti UPC (IRIN 2005).

FPDC ni nikoli uspela mobilizirati znatnih oboroženih enot in je obravnavana kot umetno gibanje zrežirano iz strani Ugande (Boshoff 2004: 67).

¹⁰² Poveljnik Sey, eden izmed poveljnikov FAPC, naj bi po izjavah očitvidcev zavrnil prošnjo za zagotovitev varnosti opazovalcev Monuca. (Human Rights Watch 2005: 46).

Mouvement revolutionnaire congolais (MRC)

»Mouvement revolutionnaire congolais« (v nadaljevanju MRC) je koalicija ustanovljena sredi leta 2005, ki vključuje bivše člane milic¹⁰³ iz regije Ituri ter province Severni Kivu. Združuje 15 poveljnikov, ki so ustvarili to formacijo v glavnem mestu Ugande. ZN obtožujejo Ugando, da pomaga kršiteljem človekovih pravic, za katere so že razpisane tiralice (Danssaert 2005: 9).

Leta 2006 je moč MRC štela okoli 200 ljudi. Njen vodja Mathieu Ngujolo je ob koncu tega leta prenehal s spopadi in postal polkovnik v FARDC (IRIN 2006).

5.3.2 Trenutno stanje

Vojna v regiji Ituri je bila dolgo prezrta glede na glavni konflikt v preostalem delu države. Prvi resnejši poskusi zaježitve problema v regiji so se začeli šele proti koncu leta 2002 s skupnim delovanjem kongovske vlade ter misije ZN poimenovane MONUC. Od takrat je bilo podpisanih veliko sporazumov, ki naj bi končali sovražnosti ter razorožili milice. Kljub temu mir ni bil dosežen. Kršitve človekovih pravic, čeprav v manjši meri, so se nadaljevale. Resnejši preobrat se je zgodil februarja 2005, po smrti devetih bangladeških mirovnikov¹⁰⁴, ki so delovali pod okriljem MONUC-a. Umore je MONUC takoj resneje obsodil ter izdal ultimat, v katerem je dal poveljnikom milic čas do 30. marca 2005, da se razorožijo. V nasprotnem primeru bi jih čakale aretacije. V naslednjih dveh mesecih se je razorožilo okoli 10.000 bojnikov, ki čakajo na ponovno vključitev v družbo (Wolters 2005: 1).

Večina poveljnikov, ki so se prostovoljno predali, je dobila visoke položaje v FARDC. To pa je razburilo organizacije za človekove pravice, ki zahtevajo obtožbe teh ljudi. Čeprav je res, da bi se proti tem vodjem morali izvajati sodni postopki, bi lahko isto trdili tudi za ljudi, ki so bili na visokih položajih v prehodni vladi, kakor tudi v FARDC. Pomembno je tudi dejstvo, da so nekateri poveljniki milic iz regije Ituri dejansko bili sodno obravnavani ter obtoženi, kar se je pa redko zgodilo z voditelji oboroženih gibanj iz drugih delov države. Zahvalo za konkretne premike v regiji gre pripisati predvsem njeni neodvisnosti od glavnih akterjev boja za oblast v državi. Noben izmed teh akterjev ni imel nič za izgubiti z zaježitvijo sporov v tej

¹⁰³ FNI, PUSIC, UPC-L, FRPI, RCD-ML... (Danssaert 2005: 9).

¹⁰⁴ Smrt mirovnikov so zakrivili pripadniki FNI, ki so se skušali maščevati za aretacijo 30-ih njihovih članov dva dni pred tem dogodkom (Human Rights Watch 2005: 44)

regiji. Drugače je pri konfliktih v provincah Severni in Južni Kivu, v katero so vpleteni glavne sile na državni ravni (Wolters 2005: 1–6).

Sprava regije Ituri je dolgotrajen ter težaven proces. V zadnjih letih se je doseglo veliko, vendar analitiki izpostavljajo, da regija še ni popolnoma rešena. Od začetka prvih programov razorožitve, demobilizacije in reintegracije (v nadaljevanju DDR) leta 2004 do danes je bilo demobiliziranih okoli 25.000 vojakov in 10.000 otrok. Vzpostavljeni so bili programi, ki pomagajo pri vključitvi bivših bojnikov v navadno življenje. Na stotine tisoče ljudi se je vrnilo nazaj na svoje domove (Global Policy Forum 2008).

Tabela 5.2: Podatki o razorožitvah glavnih oboroženih gibanj v regiji Ituri, 2004

<i>Oboroženo gibanje</i>	<i>Moški</i>	<i>Ženske</i>	<i>Dečki po 18 let</i>	<i>Deklice pod 18 let</i>
FNI	1,528	13	1,083	334
FAPC	2,558	126	452	186
FPDC	61	0	19	0
UPC-L	1,167	10	173	24
UPC-K	53	1	4	2
PUSIC	1,593	2	266	1
FRPI	405	38	752	112
OSTALI	366	5	55	5
SKUPAJ	7,731	195	2,804	664

Vir: Wolters 2005: 11¹⁰⁵

Še zmeraj pa ostajajo nekatere male oborožene skupine oziroma njihovi ostanki. Frakcije FNI in FRPI, ki ne sodelujejo v programu DDR, se še zmeraj ukvarjajo z ilegalnimi posli. Nekaterih poveljnikov FNI, ki se niso predali, več ne obravnavajo kot vojaško grožnjo, temveč le kot zločinsko združbo. Ostalo jih je namreč le nekaj sto. FRPI naj bi spet skušal rekrutirati nove člane. Trenutno ga sestavlja okoli 500 ljudi (Global Policy Forum 2008).

¹⁰⁵ Podatki so iz aprila leta 2005 (Wolters 2005: 11).

6. MEDNARODNA SKUPNOST

6.1 ZN in MONUC

Misija Združenih narodov v Demokratični republiki Kongo (v nadaljevanju MONUC) je trenutno največja misija ZN za vzdrževanje miru na svetu. Ustanovljena je bila leta 1999 in trenutno vključuje več kot 17.600 uniformiranega osebja iz 58 držav. 80 % njihovih sil je razporejenih na vzhodu DR Kongo, kjer se že zmeraj, kljub uradnemu koncu državljanske vojne, pojavljajo konflikti med kongovskimi in tujimi oboroženimi gibanji. MONUC je v primerjavi z drugimi operacijami vzdrževanja miru utrpela največ žrtev v svojih enotah¹⁰⁶ (United Nations - MONUC 2006: 1).

Od ustanovitve MONUC vključujejo njegove aktivnosti zagotavljanje varnosti, varovanje civilnega prebivalstva, politično pomoč v prehodnem obdobju, razorožitev in vključitev vojakov v družbo, urjenje policijskih sil, nadzorovanje spoštovanja človekovih pravic, pomoč pri razdelitvi humanitarne pomoči ter pomoč pri izvedbi državnih volitev (United Nations - MONUC 2006: 1).

Prva tri leta svojega delovanja MONUC ni uspeval pri opravljanju svojih nalog. Neuspeh gre predvsem pripisati omejeni politični volji mednarodne skupnosti. Od samega začetka je bil njegov mandat omejen le na operacije za ohranjanje miru, katere zajema VI. poglavje ustanovne listine ZN, prav tako je imel tudi slabe vojaške zmogljivosti. Po sprejetju resolucije 1493 so ZN spremenili njegovo delovanje. Sile MONUC so se takoj povečale na 10.900 vojakov in vojaških opazovalcev ter kasneje do prej omenjenih 17.600. Še pomembneje se je s to resolucijo spremenila njegova vloga. MONUC-u je bil dodeljen mandat, katerega zajema VII. poglavje UL OZN in ki mu je omogočal aktivno delovanje na področju varnostnih reform, spoštovanja zakonov ter pri pripravah na volitve (Aust 2006: 58).

Ista resolucija je uvedla obsežen embargo na orožje v provincah Severni in Južni Kivu in v regiji Ituri. Posledično je bil MONUC zadolžen za izvajanje tega embarga. Sprememba njegove vloge je požela veliko odobravanja pri opazovalcih. Na žalost MONUC ni bil dosleden pri implementaciji svojih nalog. Do leta 2005 še zmeraj ni bil sposoben resneje izboljšati varnostne razmere. Njegove sile niso bile dovolj velike, poleg tega je počasi potekal

¹⁰⁶ Do 30.6.2006 je v misiji MONUC izgubilo življenje 92 mirovnikov (United Nations - MONUC: 1).

proces razoroževanja lokalnih oboroženih gibanj. Kljub temu da MONUC ni v celoti izpolnil pričakovanj, strokovnjaki ocenjujejo, da zaradi njegove prisotnosti vojaški spopadi oboroženih gibanj niso prerasli v vojne velikih razsežnosti (Aust 2006: 58–59).

Po umoru 9-ih bangladeških mirovnikov leta 2005 je začel MONUC aktivno razoroževati milice, predvsem v regiji Ituri. Skupaj s FARDC nastopa v provincah Kivu, kjer uspešno razorožujeta tuja oborožena gibanja. MONUC v tem boju prispeva malo vojakov, vendar je ključnega pomena njegova obveščevalna dejavnost, logistična podpora ter naprednejša oborožitev (Aust 2006: 59).

Ugled MONUC-a omajujejo škandali povezani s spolnim nasiljem in preprodajo orožja. Medijska poročila v začetnih mesecih leta 2004 so nakazovala na pojav spolnega izkoriščanja kongovskih žensk in mladoletnih deklet s strani mirovnikov. Intervjuji, ki jih je izvedel Urad za notranji nadzor v ZN¹⁰⁷, so pokazali, da obstajajo primeri spolnega izkoriščanja v zameno za hrano ter manjše vsote denarja. Večina teh primerov je vključevala dekleta med 13. in 18. letom starosti (United Nations – MONUC 2005: 1).

Ločeni raziskavi BBC-ja in HRW sta pokazali, da je osebje MONUC-a odgovorno za preprodajo orožja gibanju FNI v zamenjavo za zlato. HRW zatrjuje, da je leta 2005 prišlo vsaj do dveh večjih kupčij med pakistanskimi mirovniki in FNI (Human Rights Watch 2007). BBC je obiskal dva izmed vojaških vodij FNI, ki sta mu osebno potrdila navedbe HRW. Raziskava, ki jo je izvedel Urad za notranji nadzor ZN, je pokazala, da je eden izmed pakistanskih poveljnikov res odgovoren za preprodajo zlata, ni pa našla dokazov o dobavljanju orožja FNI. BBC nadalje navaja, da ZN nima politične volje najti realne izsledke, saj je Pakistan največji donator vojakov v tej organizaciji¹⁰⁸ (BBC News 2008).

6.2 EU

Evropska unija s svojimi intervencijami prevzema čedalje večjo vlogo v mednarodnem prostoru. Od leta 2001 je tudi čedalje bolj vpletena v dogajanje v DR Kongu. Iz klasičnih operacij, kjer je podpirala razvojne dejavnosti ter nudila humanitarno pomoč, je prešla v

¹⁰⁷ Office of Internal Oversight Services (OIOS).

¹⁰⁸ V silah ZN je kar 10.000 vojakov iz Pakistana (BBC News 2008)

inovativne operacije pod okriljem Evropske varnostne in obrambne politike. Prve izmed teh se pojavijo leta 2003 (Hoebeke 2007: 2).

6.2.1 Artemis

Junija 2003 je EU napotila v DR Kongo prvo vojaško misijo zunaj Evrope, ki je bila neodvisna od NATO. Skušala je prispevati k stabilizaciji varnostnih razmer v mestu Bunia, izboljšati humanitarno situacijo ter zagotoviti varnost razseljenih ljudi v begunskih taboriščih v istem mestu. Njen mandat je bil omejen le na tri mesece, nakar so območje prepustili okrepljenemu MONUC-u (Homan 2007: 1).

Kljub temu da je večino vojakov prispevala Francija¹⁰⁹, je planiranje operacije in pomembne odločitve o pošiljanju sil potekalo v dogovoru skupine EU-15¹¹⁰. Prve enote so prispele v mesto Bunia 6. junija 2003. Le nekaj dni po prihodu so že pričele z manjšimi spopadi z Lendu milicami, kmalu pa so se zapletle v bojevanje z milicami UPC. Enote Artemis so kmalu pokazale, da nimajo zadržkov do bojevanja in da so se pripravljene boriti proti vsakemu, ki bi oporekal njihovi avtoriteti ali ogrožal varnost prebivalcev. Pri uspešnosti Artemisa je bila pomembna vloga MONUC-a, ki je pripomogel k lažjemu obvladovanju logističnih problemov in nudil obveščevalne podatke (Homan 2007: 3).

Sile EU so v treh mesecih uspele ponovno vzpostaviti varnost v mestu Bunia. Z nadzorovanjem letališč so prekinile dobavo orožja iz tujine ter tako oslabile vojaške sposobnosti nasprotujočih si milic. Ekonomske in družbene aktivnosti v mestu so spet začele delovati in vrnilo se je preko 60.000 beguncev. Poleg bojnih nalog je bila misija Artemis zadolžena za razdeljevanje več kot 3.000 ton humanitarne pomoči (Homan 2007: 3).

6.2.2 EUFOR

Decembra 2005 so ZN zaprosili EU za pomoč pri zagotavljanju varnosti za prihajajoče volitve. EU je odgovorila tako, da je sestavila »European Union Force« (EUFOR) DR Kongo, ki jo je namestila v mesto Kinšasa¹¹¹. Misija je začela s svojim delovanjem 12. junija 2006 in je morala skupaj z MONUC-om kmalu intervenirati. Po prvem krogu volitev je prišlo do

¹⁰⁹ Francija je prispevala 90% vseh kopenskih enot v misiji Artemis (Homan 2007: 2)

¹¹⁰ EU-15 so države EU, ki so bile članice pred priključitvijo 10-ih kandidatk leta 2004. (OECD 2007)

¹¹¹ Rezervne sile so bile nameščene v Gabonu ter še ene dodatne v Evropi (Hoebeke 2007: 12).

spopadov med privrženci dveh predsedniških kandidatov Bembe in Kabile, kar bi lahko zamajalo celotni tranzicijski proces (Hoebeke 2007: 12).

Po sklepu Vlade RS o sodelovanju Slovenske vojske v operaciji EUFOR v DR Kongo je tudi Slovenska vojska prispevala dva častnika. Eden je bil nameščen v Operativno poveljstvo operacije v Potsdamu v Nemčiji, eden pa v Poveljstvo sil operacij v Kinšasi v DR Kongo (Slovenska vojska 2007).

7. SKLEP

7.1 Verifikacija hipotez

- V DR Kongu je treba govoriti o »gospodarjih vojne« kot obliki vladanja.

Bivšega predsednika DR Kongo, Josepha Desiree Mobutuja, bi zaradi legitimne in zunanje priznane vladavine malokdo uvrstil med gospodarje vojne, za katere je značilno, da skušajo vzdrževati nadzor nad določenim delom ozemlja, v državi, kjer je osrednja oblast oslABLJENA. Podroben vpogled v lastnosti njegove vladavine mi je odkril, da je Mobutu za vzdževanje oblasti uporabljal podobne prijeme kot novodobni gospodarji vojne, ki še zmeraj destabilizirajo državo. Pri vladanju se je opiral na svoje zaveznike, do katerih je imel skrajno pokroviteljski odnos. Za doseganje poslušnosti jim je dodeljeval ključna mesta v javni upravi, za katera niso bili usposobljeni, zaradi česar država kljub bogatosti ni uspela zagotoviti razvoja. Imel je neposreden nadzor nad oboroženimi silami, katere je večkrat uporabil za lastne cilje. Kljub začetnemu elanu in investicijam v gospodarske projekte se je kmalu pokazalo, da njegov cilj ni bil spremeniti stanja države, temveč le obdržati oblast ter osebno obogateti. To dokazuje, da lahko tudi legitimni predstavnik, bodisi izvoljen, bodisi podprt in umetno postavljen, v imenu zunanjih dejavnikov izkazuje skoraj vse značilnosti gospodarjev vojne.

S pregledom razvoja gospodarstva, oboroženih sil ter političnega dogajanja med vladavino Mobutu Sese Seka lahko z gotovostjo potrdim prvo hipotezo, pri kateri sem predvideval, da lahko govorimo o gospodarjih vojne tudi pri legitimnih in mednarodno priznanih vodjih.

- Glede na trend demokratizacije pričakujem, da se bosta intenziteta in obseg »gospodarjev vojne« zmanjšala.

Po koncu vladavine Mobutuja se je situacija le še slabšala. Demokratične procese, katere je začel uvajati Mobutu pred odhodom z oblasti, je izkoristila peščica ljudi, ki so videli možnosti za uspeh na mednarodnem ekonomskem področju. Velikost države in odsotnost posameznika, ki bi z razumom ali silo uspel nadzirati celo ozemlje, sta ustvarila več centrov moči, ki z orožjem varujejo svoje območje. Prisotnost mednarodnih akterjev, ki financirajo ter

oborožujejo te centre moči, še dodatno otežuje kakršnokoli obliko sklepanja kompromisov. Zaradi prostorske omejitve so zunanji dejavniki v mojem delu premalo opisani, menim pa, da bi si zaradi svoje vloge zaslužili nadaljnjo obravnavo. Le-ti so namreč skupaj s pohlepno »naravo« posameznikov krivi za neuveljavitev demokratičnih načel.

Po koncu druge Kongovske vojne je prišlo do podpisov sporazumov med glavnimi oboroženimi skupinami, ki so se obvezale k prispevanju za mir, in enotno državo v duhu skupnega dogovarjanja. S tem so se sprte strani ovrednotile kot enakovredne ter suverene na svojem ozemlju. Nasprotno je v regiji Ituri, v kateri so dokaj uspešno delovale sile ZN in EU, ki niso upoštevale suverenosti lokalnih milic in so s silo uveljavljale razoroževanje ter spoštovanje človekovih pravic. Na tem območju niso bile prisotne, oziroma vsaj ne v tolikšni meri kot drugod po državi, glavne struje demokratičnega procesa in tudi niso bila ogrožena njihova interesna območja delovanja. Zaradi tega so imele mednarodne sile dosti manevrirnega prostora.

Po tehtnem razmisleku moram drugo hipotezo zavrniti. Kot se je pokazalo v regiji Ituri, se da s trdim pristopom doseči vidne rezultate. Razoroženih je velika večina bojnikov, ostaja jih le še nekaj in še to predvsem zaradi interesov sosednjih držav. Prav tako lahko hipotezo zavrnem na nacionalni ravni. Ponavlja se stara zgodba iz časa Zaira. Zaradi demokratičnih procesov se uveljavljajo legitimno izvoljeni posamezniki ali skupine, kateri zaradi demokratičnih načel postajajo nedotakljivi. Kot sem že omenil pri Mobutuju, se delovanje teh akterjev le malo razlikuje od vodij ene izmed manjše milice v regiji Ituri.

7.2 Zaključek

Med prebiranjem literature, ki je na voljo o DR Kongu, sem prišel kmalu do zaključka, da od konca vladavine Mobutuja ni nikomur uspelo nadzorovati celotnega ozemlja. Država ima ogromno število voditeljev, tako na makro kot na mikro ravni, kar dodatno otežuje vse poskuse njene stabilizacije. Bistven problem se pojavlja pri vzpostavljanju centralizirane oblasti, katerega ovirajo številna oborožena gibanja razporejena po celotni državi.

Zdi se, da demokratični procesi, ki so stekli v zadnjih letih, niso bistveno prispevali k preoblikovanju oblastniških struktur v DR Kongo. Tako efektivno oblast še vedno izvajajo gospodarji vojne z manjšim ali večjim vplivom, ki je pogojen z velikostjo ozemlja, ki ga nadzorujejo s svojimi paravojaškimi silami.

Morebitna rešitev situacije v DR Kongo leži v skupnem delovanju mednarodne skupnosti ter oblasti DR Kongo. Mednarodna skupnost, z ZN na čelu *mora dosledneje izvajati sprejete odločitve*. Lep primer je embargo na uvoz orožja, ki ga je sprejel Varnostni svet in ki zaenkrat ostaja le črka na papirju. Obstaja veliko poročil raznih nevladnih organizacij, ki natančno opisujejo od kod prihaja orožje, kako se dostavlja, kakor tudi kdo stoji za preprodajo. Kljub dokazom, mednarodna skupnost ne ukrepa proti preprodajalcem. Naslednji korak je *povečanje transparentnosti delovanja multinacionalk*, ki so prisotna na ozemlju DR Kongo. Kot je pokazal primer na jugu države in v regiji Ituri so le-te velikokrat povezane s kršenjem človekovih pravic. Na območjih, kjer izkoriščajo naravna bogastva pogosto sodelujejo z gospodarji vojne, katerim v zameno za varno izkopavanje nudijo razne privilegije, s čimer postanejo glavni financerji konflikta. Enormni dobički, ki nastanejo pri izkoriščanju kongovskih naravnih virov se preko teh multinacionalk razdelijo v razvitem svetu, ki je zato pripravljen zamižati na eno oko pri kršitvah človekovih pravic. Veliko vlogo v sporu imajo sosednje države, predvsem Ruanda in Uganda. Obe sta še zmeraj vključeni v konflikt v DR Kongo. Preko paravojaških enot se v ti dve državi mimo uradnih struktur pretihotapijo ogromne količine naravnih bogastev. Denar od naravnih virov, ki bi moral iti za razvoj DR Kongo, tako ostane v sosednjih državah. Za izboljšanje situacije je zato potrebna *prekinitev sodelovanja teh držav z gospodarji vojne in poslovanje le z legitimno izvoljeno oblastjo DR Kongo*.

Seveda velik del bremena leži na plečih izvoljene oblasti DR Kongo. Ta mora *pravično razdeliti dohodek*, ki nastane na njenem ozemlju. Na žalost se tudi pri legitimno izvoljeni oblasti pojavlja korupcija. Oblast mora zato nujno vzpostaviti učinkovite institucije, ki se bodo spoprijele s tem problemom. Ključnega pomena pri ureditvi razmer so *enotne oborožene sile, z enotnim poveljstvom*. Veliko posameznikov iz oblastniške strukture ima namreč še zmeraj osebni nadzor nad deli oboroženih sil, kar jim omogoča nadzor nad določenimi deli ozemlja in sklepanje zasebnih poslov.

Pomembno je tudi delovanje Mednarodnega kazenskega sodišča, ki mora spodbujati aretacije *ključnih* posameznikov krivih za situacijo v kateri je DR Kongo. Vprašljivo je le, katere posameznike mora sodišče privedi pred zatožno klop. V oči bode predvsem primer Jean-Pierre Bembe, ki je s korupcijo in trdo roko vladal na severu države. Viri katere sem uporabil v tej diplomski nalogi skorajda ne omenjajo tega dela države. Iz tega lahko sklepam, da je v tem delu najmanj konfliktov, kar lahko verjetno pripišemo avtoritarnemu vodenju MLC, ki je uveljavljala nadzor nad ozemljem. Kljub temu dejstvu je Bemba eden izmed prvih, ki so ga privedli pred sodišče. Z njegovo odsotnostjo bo ta del ozemlja lahko postal tarča nasprotnih centrov moči, kar zna voditi le v nadaljne konflikte.

Na podlagi zbranih dejstev ugotavljam, da bodo v DR Kongo v prihodnje potrebni veliko bolj inovativni pristopi k transformaciji političnega, vojaškega in širše družbenega sistema, da bi lahko v prihodnosti govorili o sodobni državi z gospodarsko osnovo, na podlagi katere bi lahko država uspevala tako na kontinentu kot v širši mednarodni skupnosti. Instantni recepti, ki smo jih vajeni iz politoloških učbenikov in katere promovira »razviti«¹ zahodni svet o uvajanju demokracije v države, ki se šele prebujajo v globalen političen in gospodarski red, tukaj bržkone ne bodo delovali, tako kot niso delovali doslej. Z gotovostjo lahko ugotovim, da samo volitve formalnega vodja države na centralistični osnovi le-temu ne bodo prinesle tudi učinkovite oblasti na celotnem ozemlju.

8. LITERATURA IN VIRI

8.1 Literatura

1. Babič, Gorazd (2004): *Klasični modeli demokracije – Kritika in primerjava*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. *Dictionary of Military Terms* (1999). London: Greenhill Books.
3. Meredith, Martin (2006): *The State of Africa, A history of fifty years of independence*. Berkshire: Cox & Wyman Ltd.
4. Moran, Daniel (2002): *Wars of National Liberation*. London: Cassell & Co.
5. Natek, Karel (2000): *Države sveta 2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. Nzongola-Ntalaya, Georges (2007): *The Congo, From Leopold to Kabila, A People's History*. New York: Zed Books.
7. Prebilič, Vladimir (2006): Kongo – Velika dežela velikih težav. (2. del). *Slovenska vojska XIV*(11), 28–30.
8. Reno, William (1998): *Warlord Politics and African States*. London: Lynne Rienner Publishers.
9. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2002). Ljubljana: DZS.
10. Turner, Thomas (2007): *The Congo wars, Conflict, Myth & Reality*. New York: Zed Books.
11. *Vojna enciklopedija* (1973): 2. izdaja, 5. zvezek. Beograd: VIZ.

8.2 Elektronski viri

12. Agostini, Giulia, Francesca Shianese, William French in Amita Sandhu (2006): *Understanding the Processes of Urban Violence: An Analytical Framework*. Dostopno na http://www.crisisstates.com/download/seminars/Urban%20Violence%20Final%202_.pdf (15. junij 2008).
13. Amnesty International (2007): *Democratic Republic of Congo: Disarmament, Demobilization and Reintegration (DDR) and Reform of the Army*. Dostopno na <http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR62/001/2007/en> (20. julij 2008).
14. Aust, Björn in Willem Jaspers (2006): *From Resource War to »Violent Peace«, Transition in the Democratic Republic of Congo (DRC), Paper 50*. Dostopno na http://hei.unige.ch/sas/files/portal/spotlight/country/afr_pdf/africa-drc-2006-b.pdf (20. julij 2008).

15. BBC News (2008): *UN troops 'armed DR Congo rebels'*. Dostopno na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7365283.stm> (25. julij 2008).
16. BBC World (2007): *Timeline: Democratic Republic of Congo*. Dostopno na http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/country_profiles/1072684.stm (22. julij 2008).
17. Boshoff, Henri in Thierry Vircoulon (2004): *Democratic Republic of the Congo, Update on Ituri, African Security Review 13(2)*. Dostopno na <http://www.iss.co.za/pubs/ASR/13No2/AWBoshoff.pdf> (25. junij 2008).
18. Bouta, Tsjeard (2005): *Assessment of the Ituri Disarmament and Community Reinsertion Program (DCR)*. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cru_other_bouta.pdf (23. julij 2008).
19. Carayannis, Tatiana (2008): *Elections in the DRC, The Bemba Surprise, Special Report, No. 200*. Dostopno na <http://www.ciaonet.org/wps/usip10681/usip10681.pdf> (23. julij 2008).
20. Clemesac, Nicolas (2007): *Understanding the Phenomenon of Child Soldiers...* Dostopno na <http://www.with.jrs.net/files/Child%20soldiers.pdf> (20. julij 2008).
21. Danssaert, Peter in Brian Johnson Thomas (2005): *Greed & Guns: Uganda's Role in the Rape of the Congo*. Dostopno na http://hei.unige.ch/sas/files/portal/spotlight/country/afr_pdf/africa-uga-drc-2006.pdf (20. julij 2008).
22. De Goede, M.J. (2007): *The Price for Peace in the Congo: The Incorporation of the Political-Economy of War in the State and Governance System*. Dostopno na http://www.st-andrews.ac.uk/intrel/media/goede_criminalisation_of_politics_drc.pdf (20. julij 2008).
23. Delawala, Imtiyaz (2001): *What is Coltan?* Dostopno na <http://www.globalpolicy.org/security/natres/generaldebate/2001/0907cobalt.htm> (20. julij 2008).
24. Dietrich, Christian (2003): *Hard Currency, The Criminalized Diamond Economy of the Democratic Republic of the Democratic Republic of the Congo and its Neighbours, Occasional Paper, No. 4*. Dostopno na http://action.web.ca/home/pac/attach/hc_report_e.pdf (25. julij 2008).
25. Encyclopedia Britannica Online (2008): *Congo*. Encyclopedia Britannica. Dostopno na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/132363/Congo-Kinshasa> (25. junij 2008).
26. Encyclopedia Britannica Online (2008a): *Mobutu Sese Seko*. Encyclopedia Britannica. Dostopno na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/386839/Mobutu-Sese-Seko> (15. junij 2008).

27. Giustozzi, Antonio (2003): *Respectable Warlords? The Politics of State-Building in Post-Taleban Afghanistan*, Working Paper No. 33. Dostopno na <http://sel.isn.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=7&fileid=D36DC71E-97D8-4025-EBDE-97D8E5893DF4&lng=en> (25. junij 2008).
28. Giustozzi, Antonio (2005): *The Debate on Warlordism, The Importance of Military Legitimacy*, Discussion Paper No. 13. Dostopno na <http://www.crisisstates.com/download/dp/dp13.pdf> (25. julij 2008).
29. Global Policy Forum (2008): *DRC: Pacifying Ituri – Achievements and Challenges Ahead*. Dostopno na <http://www.globalpolicy.org/security/issues/congo/2008/0708ituriddr.htm> (25. julij 2008).
30. Harmon Snow, Keith (2007): *Congo's Jean-Pierre Bemba, A People's History of a Brat With a Rebel Army*. Dostopno na <http://allthingspass.com/uploads/pdf226Congos%20JP%20Bemba%5B5%5D%20Sept%202007.pdf> (25. julij 2008).
31. Hesselbein, Gabi (2007): *The Rise and Decline of the Congolese State, An Analytical Narrative on State-Making*, Working Paper No. 21. Dostopno na <http://www.crisisstates.com/download/wp/wpSeries2/wp21.2.pdf> (15. julij 2008).
32. Hoebeke, Hans, Stephanie Carette in Koen Vlassenroot (2007): *EU support to the Democratic Republic of Congo*. http://www.egmontinstitute.be/papers/07/afr/EU_support_to_the_DRC.pdf (15. julij 2008).
33. Homan, Kees (2007): *Operation Artemis in the Democratic Republic of Congo. V European Cimmission: Faster and more united? The debate about Europe's Crisis response capacity, Chapter 12, 151–155*. Dostopno na http://www.clingendael.nl/publications/2007/20070531_cscp_chapter_homan.pdf (25. julij 2008).
34. Human Rights Watch (2005): *The Curse of Gold, Democratic Republic of Congo*. Dostopno na <http://hrw.org/reports/2005/drc0505/> (25. julij 2008).
35. Human Rights Watch (2005a): *D.R. Congo: Army Should Not Appoint War Criminals, Congolese Government Must Investigate and Prosecute Warlords, Not Reward Them*, Human Rights News. Dostopno na <http://www.hrw.org/english/docs/2005/01/14/congo10014.htm> (15. julij 2008).
36. Human Rights Watch (2006): *D.R. Congo: Arrest Laurent Nkunda for War Crimes, Military and U.N. Should Act to Protect Civilians*, Human Rigths News. Dostopno na <http://www.hrw.org/english/docs/2006/01/31/congo12579.htm> (18. julij 2008).

37. Human Rights Watch (2007): *UN: Hold Peacekeepers Accountable for Congo Smuggling*. Dostopno na <http://hrw.org/english/docs/2007/07/23/congo16452.htm> (25. julij 2008).
38. Human security report (2005): *The Changing Face of Global Violence, Part 1*. Dostopno na http://www.humansecurityreport.info/HSR2005_HTML/Part1/index.htm (19. julij 2008).
39. International Criminal Court (2006): *Situation in the Democratic Republic of the Congo in the Case of the Prosecutor vs. Thomas Lubanga Dyilo, No. ICC-01/04-01/06*. Dostopno na http://www.iclklamberg.com/Caselaw/DRC/Dyilo/OTP/ICC-01-04-01-06-356-Anx2_English.pdf (19. julij 2008).
40. International Criminal Court (2008): *Jean-Pierre Bemba Gombo Arrested for Crimes allegedly committed in the Central African Republic, Press release*. Dostopno na <http://www.icc-cpi.int/press/pressreleases/370.html> (15. junij 2008).
41. International Crisis Group (2006): *Security Sector Reform, Africa Report No. 104*. Dostopno na http://www.conflictprevention.net/library/documents/africa/ty_sector_reform_in_the_congo_cpp.pdf (25. julij 2008).
42. International Crisis Group (2006a): *Katanga: The Congo's Forgotten Crisis, Africa Report, No. 103*. Dostopno na <http://www.grandslacs.net/doc/3987.pdf> (25. julij 2008).
43. International Crisis Group (2007): *Congo: Consolidating the Peace, Africa Report, No. 128*. Dostopno na <http://www.ciaonet.org/wps/icg10052/icg10052.pdf> (19. julij 2008).
44. IPIS in Amnesty International (2005): *Democratic Republic of Congo: Arming the east*. Dostopno na <http://www.ipisresearch.be/arms-trade.php> (19. julij 2008).
45. IRIN (2005): *DRC: Who is Who in Ituri – Militia organizations, leaders*. Dostopno na <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=53981> (19. julij 2008).
46. IRIN (2006): *DRC: Last rebel groups sign peace deal in Ituri*. Dostopno na <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=62256> (19. julij 2008).
47. Janes's Sentinel Security Assessments (2007): *Democratic Republic of the Congo*. Dostopno na http://www4.janes.com/subscribe/sentinel/CISS_doc_view.jsp?SentCountry=DemocraticRepublicoftheCongo&Prod_Name=CISS&K2DocKey=/content1/janesdata/sent/cissu/democ010.htm@current (11. december 2007).
48. Jourdan, Luca (2005): *Mayi-Mayi: Young rebels in Kivu*. Dostopno na <http://www.ascleiden.nl/Pdf/youthconfjourdan.pdf> (19. avgust 2008).

49. Mackinlay, John (2000): *Defining Warlords: v: Building stability in Africa, Challenges for the new Millennium, Monograph No. 46*. Dostopno na <http://www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No46/Defining.html> (25. junij 2008).
50. Marten, Kimberly (2007): *Warlordism in comparative perspective, International Security, Volume 31, No. 3*. Dostopno na http://www.columbia.edu/cu/siwps/publication_files/Warlordism%20in%20Comparative%20Perspective_MARTEN.pdf (25. junij 2008).
51. Morlino, Leonardo (2002): *What is a »Good« Democracy? Theory and Empirical Analysis*. Dostopno na http://ies.berkeley.edu/research/files/CP02/CP02What_is_Good_Democracy.pdf (25. junij 2008).
52. Mulokozi, M.M (2002): *Kiswahili as a National and International Language*. Dostopno na <http://www.helsinki.fi/hum/aakkl/documents/kiswahili.pdf> (25. julij 2008).
53. Ndikumana, Leonce in Kisangani Emizet (2003): *The Economics of Civil War: The Case of the Democratic Republic of Congo, Working Paper Series, No. 63*. Dostopno na http://www.peri.umass.edu/fileadmin/pdf/working_papers/working_papers_51100/WP63.pdf (18. julij 2008).
54. Ngoy-Kangoy, H. Kabungulu (2006): *Parties and Political Transition in the Democratic Republic of Congo, Eisa research report, No. 20*. Dostopno na <http://www.eisa.org.za/WEP/drcparties.htm> (18. julij 2008).
55. OECD (2007): *EU-15, Glossary of statistical terms*. Dostopno na <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=5527> (1. avgust 2008).
56. Olsson, Ola in Heather Congdon (2003): *Congo: The Prize of Predation, Working Papers in Economics, No. 97*. Dostopno na <http://www.handels.gu.se/epc/archive/00002808/01/gunwpe0097rev.pdf> (25. junij 2008).
57. Panyarachum, Anand (2008): *Building the Pillars of Democracy*. Dostopno na <http://www.cipe.org/publications/fs/pdf/081508.pdf> (15. junij 2008).
58. Pottier, Johan (2003): *Emergency in Ituri, DRC: Political Complexity, Land and Other Challenges in Restoring Food Security*. Dostopno na <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/meeting/009/ae515e.pdf> (1. avgust 2008).
59. Rupiya, Martin 2005: *Evolutions & Revolutions, A Contemporary History of Militaries in Southern Africa*. Dostopno na http://www.iss.co.za/dynamic_administration/file_manager/file_links/EvolutionsRevcomp.pdf?link_id=3&slink_id=1346&link_type=12&slink_type=13&tmpl_id=3 (18. julij 2008).

60. Slovenska vojska (2007): *Kongo, EUFOR, Operacije v podporo miru, v katerih je sodelovala Slovenska vojska*. Dostopno na <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/koncane.htm> (1.8.2008).
61. Spittaels, Steven in Filip Hilgert (2008): *Mapping Conflict Motives: Eastern DRC*. Dostopno na <http://www.ipisresearch.be/natural-resources.php> (27. julij 2008).
62. Bartleby.com (2008): *The American Heritage Dictionary of the English Language: Fourth Edition (2000)*. Dostopno na <http://www.bartleby.com/61/50/M0295000.html> (18. julij 2008).
63. Trial Watch (2008): *Germain Katanga*. Dostopno na http://www.trial-ch.org/en/trial-watch/profile/db/facts/germain_katanga_683.html (18. julij 2008).
64. Trial Watch (2008a): *Yves Mandro Kahwa Panga*. Dostopno na http://www.trial-ch.org/en/trial-watch/profile/db/legal-procedures/yves_mandro-kahwapanga_576.html (18. julij 2008).
65. United Nations – MONUC (2005): *Investigation by the Office of Internal Oversight Services into allegations of sexual exploitation and abuse in the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo*. Dostopno na <http://www.monuc.org/downloads/0520055E.pdf> (18. julij 2008).
66. United Nations – MONUC (2006): *DRC 2006 Elections*. Dostopno na <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/monuc/elec.pdf> (18. julij 2008).
67. United Nations – Security Council (2002): *Letter dated 1 April 2002 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2002/341*. Dostopno na <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF9FF9%7D/DRC%20S%202002%20341.pdf> (1. avgust 2008).
68. United Nations – Security council (2003): *Resolution 1493(2003) of 28 July 2003*. Dostopno na <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/443/15/PDF/N0344315.pdf?OpenElement> (1. avgust 2008).
69. US Department of State (2008): *Background Note: Democratic Republic of the Congo*. Dostopno na <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2823.htm> (15. julij 2008).
70. Van Woudenberg, Anneke (2003): *Ethnically Targeted Violence in Ituri*. Dostopno na <http://www.iss.co.za/pubs/Books/CoPBookMay04/Woudenberg.pdf> (15. julij 2008).
71. Van Woudenberg, Anneke (2006): *Democratic Republic of Congo: On the Brink, Human Rights Watch – Commentary*. Dostopno na <http://www.hrw.org/english/docs/2006/08/01/congo14058.htm> (25. julij 2008).

72. Willame, J.C, Hugues Leclerq, Peter Rosenblum in Catharine Newbury (1997): *Zaire: Predicament and Prospects, A Report to the Minority Group, Peaceworks 11*. Dostopno na <http://www.usip.org/pubs/peaceworks/pwks11.pdf> (1. Julij 2008).
73. Wolters, Stephanie (2005): *Is Ituri on the Road to Stability? An update on the current security situation in the district, Situation Report*. Dostopno na http://www.monuc.org/downloads/ASAP_Sit_Rep_Ituri.pdf (15. julij 2008).
74. Worldmap (2008): *Democratic Republic of the Congo, Missionary Atlas Project*. Dostopno na <http://www.worldmap.org/maps/other/profiles/democratic%20republic%20of%20the%20congo/Republic%20of%20the%20Congo.pdf> (15. julij 2008).